

Bijdrage Vlaamse administratie
aan het regeerprogramma
van de aantredende Vlaamse Regering

Beleidsdomeinspecifieke bijdrage

Deel 3.5

Economie, Wetenschap en Innovatie

Mei 2009

Inhoudstafel

Lijst van afkortingen	3
DEEL 1: BELEIDSDOMEINSPECIFIEKE OMGEVINGSANALYSE	7
1.1 Inleiding	7
1.2 Menselijk potentieel.....	7
1.3 Financiële middelen	8
1.4 Infrastructuur	10
1.5 De instellingen van hoger onderwijs	11
1.6 De onderzoekscentra	12
1.7 Bedrijven	13
1.8 De overheid	18
1.9 Samenwerking en netwerking	19
1.10 Federale context.....	20
1.11 Internationale context.....	21
1.12 Maatschappelijk draagvlak	22
DEEL 2: ECONOMIE, WETENSCHAP EN INNOVATIE : KRACHTLIJNEN EN UITDAGINGEN VOOR EEN TOEKOMSTGERICHT BELEID	25
2.1 Horizontale krachtlijnen	25
2.2 Uitdagingen	27
1. Meer instroom, een betere opleiding en een aantrekkelijkere en mobielere loopbaan voor onderzoekers	27
2. Meer en beter ondernemerschap	28
3. Dynamiek en excellentie van het fundamenteel onderzoek vrijwaren	29
4. Zwaartepuntvorming	30
5. Transitie naar een duurzame economie en maatschappij door kennis en innovatie	33
6. Een optimale en aantrekkelijke innovatie- en ondernemingsomgeving	34
7. Een verhoogde internationale competitiviteit van het Vlaamse onderzoek.....	36
8. Een sterker maatschappelijk draagvlak voor wetenschap, innovatie en ondernemerschap.....	36
9. Verhoogde effectiviteit van het EWI-beleidsinstrumentarium	37
10. Realisatie van een horizontaal geïntegreerd innovatiebeleid in samenwerking met alle beleidsdomeinen.....	38
2.3 Budgettaire ambities	39
2.4 Beleidsafstemming	40
2.5 Economie, Wetenschap en Innovatie: voorstellen voor concrete acties	41
1. Ondersteunen van starters	41
2. Bedrijfscontinuïteitmanagement	43
3. Uitbouw fijnmazig netwerk Agentschap Ondernemen en implementatie van de Europese Dienstenrichtlijn	45
4. Ruimtelijke Economie	47

5. Milieu en hernieuwbare energie, motor van nieuwe economische ontwikkeling – Stroomlijnen van bestaande initiatieven via <i>Kennis Diffusie Trajecten (KeDiTra)</i> , als aanzet tot vormgeving van een Vlaams eco-economisch raamprogramma	49
6. Valorisatie van onderzoekstalent: Inzetten op mensen.....	51
7. Valorisatie van onderzoekspotentieel in het hoger onderwijs: versterken onderzoeksmiddelen	52
8. Verdere internationalisering van het wetenschappelijk onderzoek in Vlaanderen ...	54
9. I2020: vervolg geven aan het digitaal actieplan Vlaanderen i2020	55
10. Innovatief investeringsbeleid	57
11. Ondersteuning van Innovatie met een primair maatschappelijke finaliteit	58
12. Innovatief aanbesteden	60
13. Grote (maatschappelijke) innovatietrajecten	62
BIJLAGE 1: OVERZICHT VAN DE BELANGRIJKSTE STEUNMECHANISMEN	63
BIJLAGE 2: MANAGEMENTSAMENVATTING	71

Lijst van afkortingen

ARTEMIS	Advanced Research and Technology for Embedded Intelligence and Systems
BAMA	Bachelor-master
BBB	Beter Bestuurlijk Beleid
BBP	Bruto Binnenlands Product
BRP	Bruto Regionaal Product
BEA	Bedrijfs Economisch Advies
BERD	Business Expenditures on Research and Development
BOF	Bijzonder Onderzoeksfonds
CERN	Centre Européen de Recherche Nucleaire
CIS	Commissie Internationale Samenwerking
COST	European Cooperation in the field of Scientific and Technical Research
CREST	Scientific and Technical Research Committee
CTBI	Centrum voor Translationele Biomedische Innovatie
EC	Europese Commissie
EDRL	Eurpese Dienstenrichtlijn
EIT	European Institute of Innovation and Technology
ENIAC	European Nanoelectronics Initiative Advisory Council
EOL	Erkende Ondernemingsloketten
EPO	European Patent Office
ERA	European Research Area
ERC	European Research Council
ESA	European Space Agency
ESFRI	European Strategy Forum on Research Infrastructures
EU	Europese Unie
EUREKA	European Research for Market-oriented Research and Development
EUROCORES	European Science Foundation Collaborative Research Programmes Scheme
EWI	Economie, Wetenschap en Innovatie
FIT	Flanders Investment and Trade
FFEU	Financieringsfonds voor schuldafbouw en eenmalige investeringsuitgaven
FRIS	Flanders Research Information Space
FWO	Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek – Vlaanderen
GEM	Global Entrepreneurship Monitor
GERD	Gross Expenditures on Research and Development
HERD	Higher Education Expenditures on Research and Development
HOBV	Hoger Onderwijs Buiten de Universiteit
IBBT	Interdisciplinair Instituut voor Breedband Technologie
ICT	Informatie- en Communicatietechnologie
IEC	Interministeriële Economische Commissie
ILVO	Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek
IMEC	Interuniversitair Micro-Elektronica Centrum
INBO	Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek
IOF	Industrieel Onderzoeksfonds
IPR	Intellectual Property Rights

IRC	Innovation Relay Centre
ITG	Instituut voor Tropische Geneeskunde
IUAP	Interuniversitaire attractiepolen
IWT	Instituut voor aanmoediging van innovatie door wetenschap en technologie
KeDiTra	KennisDiffusieTrajecten
KeFiK	Kenniscentrum voor Financiering KMO's
KKP	Koopkrachtpariteiten
KMO	Kleine en Middelgrote Ondernemingen
KMDA	Koninklijke Maatschappij voor Dierkunde – Antwerpen
KMSKA	Koninklijk Museum voor Schone Kunsten – Antwerpen
KP	Kaderprogramma
LNE	Leefmilieu, Natuur en Energie
LRM	Limburgse Reconversie­maatschappij
L&V	Landbouw en Visserij
MIP	Milieu- en energie-innovatieplatform
MIS/BIS	Management-Beleidsinformatiesysteem
MOW	Mobiliteit en Openbare Werken
NACE	Nomenclature générale des activités économiques
NFTE	Network For Training Entrepreneurship
NRC-fonds	Non-Recurring Costs-fonds
O&O	Onderzoek en Ontwikkeling
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
O&V	Onderwijs en vorming
OVAM	Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij
PMV	Participatiemaatschappij Vlaanderen
PPS	Publiek-private samenwerking
PWO	Projectmatig Wetenschappelijk Onderzoek
RTD	Research and Technology Development
SBO	Strategisch Basis­onderzoek
SIM	Strategisch Initiatief Materiaal
SOC	Strategisch Onderzoeks­centrum
STEVIN	Spraak- en Taaltechnologische Essentiële Voorzieningen in het Nederlands
TAFTIE	The Association for Technology Implementation in Europe
TAP	Technologische Attractiepolen
TEA	Total Entrepreneurial Activity
TETRA-fonds	Technologietransferfonds
TBM	Toegepast Biomedisch Onderzoek
UNESCO	United Nations Educational, Social and Cultural Organisation
UNIDO	United Nations Industrial Development Organization
UNIZO	Unie voor Zelfstandige Ondernemers
UNU-CRIS	United Nations University – Centre for Regional Integration Studies
USPTO	United States Patent and Trademark Office
VIB	Vlaams Interuniversitair Instituut voor Biotechnologie
VIOE	Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed
VIN	Vlaams Innovatienetwerk
Vinnof	Vlaams innovatiefonds

VIS	VlaamseInnovatieSamenwerkingsverbanden
VITO	Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek
VLAO	Vlaams Agentschap Ondernemen
VLAJO	Vlaamse Jonge Ondernemingen
VLEVA	Vlaams-Europees verbindingsagentschap
VLIZ	Vlaams Instituut voor de Zee
VON	Vlaams Ondernemerschapsbevorderend netwerk
VPM	Vlaamse Participatiemaatschappij
VRWB	Vlaamse Raad voor Wetenschapsbeleid
VRWI	Vlaamse Raad voor Wetenschap en Innovatie
WIN	WetenschapsInformatieNetwerk
WTI	Wetenschap, Technologie en Innovatie
ZAP	Zelfstandig Academisch Personeel

DEEL 1: BELEIDSDOMEINSPECIFIEKE OMGEVINGSANALYSE

INLEIDING

Met het samenbrengen van Economie, Wetenschap en Innovatie in één beleidsdomein heeft de vorige Vlaamse Regering een duidelijke keuze gemaakt: investeren in de ontwikkeling, verspreiding en aanwending van kennis zal de basis vormen voor onze economische vooruitgang en algemeen welzijn/welvaart.

In dit hoofdstuk analyseren we op een beknopte wijze de economische omgeving en het wetenschaps- en innovatiesysteem in Vlaanderen. De financiële en economische crisis die in de eerste helft van 2009 in volle hevigheid woedde en waarvan de kentering moeilijk te voorspellen is, raakt echter de fundamenten van het systeem. De impact van de crisis is momenteel echter slechts ten dele correct in te schatten.

In de omgevingsanalyse schetsen we de huidige situatie vanuit verschillende invalshoeken. Eerst en vooral benaderen we de verschillende input-gerichte factoren zoals het menselijke potentieel, de financiële middelen en de beschikbare infrastructuur. Vervolgens beschouwen we de positionering en de onderlinge interacties en netwerking van de verschillende actoren: de kennisinstellingen, de bedrijven en de overheid. Als laatste worden de evoluties in de federale, internationale en maatschappelijke omgeving beschreven.

1.2 MENSELIJK POTENTIEEL

Menselijk kapitaal speelt een cruciale rol in de economische en technologische ontwikkeling van de kennismaatschappij. **Opleiding en vorming** zijn levensnoodzakelijke factoren voor het versterken van het menselijk kapitaal. De basis wordt gevormd door de kwaliteit van het onderwijs en de instroom, doorstroom en uitstroom van het opleidingssysteem.

De Vlaamse arbeidsmarkt kent een instroom van **goed opgeleide jongeren**. In 2007 beschikte 86,9% van de Vlaamse 20- tot 24- jarigen over minstens een diploma secundair onderwijs. Vlaanderen bereikt zo de Europese norm die bepaalt dat 85% van de jongeren tegen 2010 over een diploma hoger secundair onderwijs moet beschikken. Het EU27-gemiddelde kwam slechts aan een cijfer van 78,1%. Knelpunten in het secundair onderwijs doen zich voor bij de instroom in en waardering voor het technisch onderwijs. Wat het aandeel van de bevolking met een postsecundair of universitair diploma betreft, behoort Vlaanderen tot de koplopers in de Europese Unie (EU). Indien de studierichtingen beschouwd worden die een extra stimulans kunnen geven aan de innovatie- en onderzoekscapaciteit van een regio nl. wetenschappen en ingenieur blijkt Vlaanderen minder goed te scoren. In 2004-2005 werd ongeveer 20% van de diploma's hoger onderwijs in de richtingen wiskunde, wetenschap en techniek uitgereikt. Het EU-27 gemiddelde bedraagt echter 23%. In het post-universitair onderwijs is de aanwezigheid van gerenommeerde managementopleidingen een troef voor het stimuleren van het ondernemerschap.

Aangezien de huidige economische evoluties elkaar zeer snel opvolgen bestaat een grote nood aan bijscholing en opleiding gedurende de volledige professionele carrière. Hoewel de maatschappelijke en beleidsmatige aandacht voor het belang van **permanente vorming** de laatste jaren is toegenomen wordt vastgesteld dat de doelstellingen betreffende investeringen in levenslang leren nog niet gehaald worden. De deelname aan levenslang leren in het Vlaams Gewest is gedaald van 8,3% in 2006 naar 7,9% in 2007. Vlaanderen scoorde hierdoor beneden het Europese gemiddelde

(9,7%). De Europese doelstelling om tegen 2010 ten minst 12,5% van de 25- tot 64-jarigen te laten deelnemen aan onderwijs of vorming, is weer een stuk verder weg. Zeker in de huidige ongunstige economische conjunctuur dient hier extra aandacht aan te worden besteed opdat de inspanningen niet onder druk komen te staan.

Permanente vorming is bovendien een belangrijk instrument tegen de mismatch tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. Wat de arbeidsmarkt betreft wordt vastgesteld dat de Vlaamse **werkgelegenheidsgraad** zich met 60,8% in 2005 7% onder het Europese gemiddelde bevond. Ook de werkzaamheidsgraad blijft een teer punt. Ondanks de stijgende trend in de **werkzaamheidsgraad** (66,1%), zal het bereiken van de Vlaamse en Europese 70% doelstelling tegen 2010 toch moeilijk worden. Vooral in de groep van vijftigplussers scoort Vlaanderen slecht. Door de vergrijzing van de bevolking wordt globaal genomen de uitstroom op de arbeidsmarkt groter dan de instroom. De hoge loonkost waarmee bedrijven worden geconfronteerd, blijft bovendien bij de hoogste van Europa.

Het totaal **O&O personeel** voor het Vlaamse Gewest bedroeg in 2007 35.953 voltijdse equivalenten (VTE). De personeelsinspanningen stegen de voorbije vijf jaar zowel voor de ondernemingen als voor de publieke sector. Ruim 61% van het O&O personeel was in 2007 bij de ondernemingen actief in onderzoeksactiviteiten terwijl iets minder dan 39% in de publieke sector actief was (hoger onderwijs, publieke onderzoekscentra, publieke en particuliere non-profit-organisaties). De motor van O&O-activiteiten ligt bij de bedrijven en het hoger onderwijs en in mindere mate bij de publieke onderzoekscentra.

In termen van O&O-tewerkstelling per sector neemt de sector chemie, raffinaderijen, farmaceutische producten, rubber en kunststoffen (NACE 19-22) het grootste aandeel in (28%) voor 2007. De sectoren informatica-, elektronische, optische producten en elektrische apparatuur (NACE 26-27) nemen met 18% de tweede plaats in. De sector telecommunicatie, computerprogramma's, ingenieursactiviteiten en technische testen en toetsen (NACE 61, 6201 en 71) neemt 17% van de totale O&O-tewerkstelling voor haar rekening en staat op de 3e plaats. Het aandeel van de sector chemie, raffinaderijen, farmaceutische producten, rubber en kunststoffen (NACE 19-22) in de O&O-tewerkstelling ligt lager dan bij de verdeling van de O&O-uitgaven, wat wijst op een relatief kapitaal-intensief O&O-proces in deze sector.

1.3 FINANCIËLE MIDDELEN

In 2008 bedragen de overheidsmiddelen voor wetenschap- en innovatie voor Vlaanderen 1,682 miljard euro, waarvan 1,051 miljard euro O&O-kredieten. Wordt bij de **O&O-overheidskredieten** het Vlaamse aandeel in de federale O&O-kredieten geteld, dan komen we uit op **1,350 miljard euro**. Hierdoor vertegenwoordigt het O&O-overheidsbudget **0,69% van het Vlaamse BBP**. Vlaanderen staat hiermee niet vooraan in de lijst van de Europese landen. De toppers zijn Frankrijk (1,02% in 2006), Finland (1,00% in 2006), Spanje (0,99% in 2006) en Zweden (0,87% in 2006).

De bruto binnenlandse bestedingen voor O&O (Gross Expenditures on Research and Development (GERD)) is een andere belangrijke indicator en wordt samengesteld uit de optelsom van de O&O-uitgaven van vier types actoren: de bedrijven, de overheid, het hoger onderwijs en instellingen zonder winstoogmerk. In 2007 bedroegen **de totale O&O-uitgaven** voor het Vlaamse Gewest **3,847 miljard euro**. Hiervan namen de bedrijven én de collectieve centra het overgrote deel voor hun rekening. In 2007 besteedden ze op gewestniveau 2,650 miljard euro of 69% van de totale O&O-uitgaven, een status-quo ten opzichte van 2005. Universiteiten en hogescholen waren de tweede grootste O&O-uitgever, met 739 miljoen euro in 2007, goed voor 19% van de totale O&O-uitgaven.

Wanneer de O&O bestedingen van Vlaamse bedrijven (bedrijvencomponent van de Business Expenditure on Research and Development (BERD)) voor 2007 per sector bekeken worden, valt het overwicht op van de sector chemie, raffinaderijen, farmaceutische producten, rubber en kunststoffen (NACE 19-22) met een aandeel van 39% in het totaal. Daarnaast tekenen de sectoren informatica-, elektronische, optische producten en elektrische apparatuur (NACE 26-27) met een aandeel van 16% en de sector telecommunicatie, computerprogramma's, ingenieursactiviteiten en technische testen en toetsen (NACE 61, 6201 en 71) en een aandeel van 14%, ook nog relatieve hoge aandelen op in het totaal. De sector machines en transport (NACE 28-30) tenslotte maakt 10% uit van de totale O&O uitgaven. Deze vier grote sectoren vertegenwoordigen allen samen bijna 80 % van de totale O&O-uitgaven.

De Europese 'Barcelona-norm' stelt als streefdoel om tegen 2010, 3% van het Bruto Binnenlands Product (BBP) aan O&O te besteden. Dit streefdoel werd overgenomen in het Vlaamse Innovatiepact van 2003 en recent ook in het Pact 2020. De beschikbare gegevens laten zien dat de **O&O intensiteit** in 2007 **2,03%** bedraagt. Hiermee behaalt Vlaanderen ongeveer 68% van de Barcelona-norm. Vlaanderen situeert zich met een O&O-intensiteit van 2,03% boven het (voorlopige) Belgische (2006) met 1,83% en het EU27-gemiddelde (2005) met 1,74% maar ver weg van de koplopers Zweden (2006) (3,73%) en Finland (2006) met 3,45%.

Als bijkomend onderdeel van de 3%-norm werd vastgelegd dat een derde van de O&O-bestedingen (1%-doelstelling) gefinancierd moet worden door de overheid; de andere tweederden door de industrie (2%-doelstelling). Wanneer we de verhouding tussen het privaat en publiek financieringsdeel bekijken, blijkt dat ondernemingen in Vlaanderen met 1,50% in 2007 75% van de 2%-norm halen. De overheid haalt met 0,53% slechts 53% van de 1%-norm. Het is dus vooral de overheid die nog aanzienlijke O&O-inspanningen dient te leveren.

Wanneer men het privé versus publiek gefinancierde aandeel in de hogeronderwijscomponent (Higher Education Expenditures on Research and Development (HERD)) tussen landen vergelijkt staat Vlaanderen in 2007 met ruim 15% vooraan in de rangschikking voor wat betreft het ondernemingsaandeel in de HERD, gevolgd door Duitsland (2005) met 14,1%. België komt op de derde plaats (2005) met 10,9%. Dit betekent dat er in Vlaanderen dus heel wat interactie en samenwerking is tussen het hoger onderwijs en de bedrijfswereld inzake innovatie. Omgekeerd behoort het publieke aandeel van de HERD in Vlaanderen dus tot de laagste. Effecten van de crisis op de investeringen in O&O door de bedrijven zijn momenteel moeilijk in te schatten. **Voor het beleid is het versterken van de O&O-investeringen, zowel bij de bedrijven als bij de overheid zelf, in de komende periode een zeer belangrijke uitdaging.**

Voor de bedrijfswereld is de **toegang tot kapitaal** een essentiële omgevingsfactor. Begin november 2008 ging het Kenniscentrum voor Financiering KMO's (KeFiK) naar aanleiding van de financiële crisis van start met een maandelijkse KeFiK-barometer die de toegang tot bankkredieten meet bij de kleine ondernemingen. Voor de barometer krijgen 600 Belgische zelfstandigen en vennootschappen met nul tot tien werknemers een tiental vragen betreffende hun relatie met de bank, de mogelijkheid om kredieten te verkrijgen en de voorwaarden die hieraan verbonden zijn. De resultaten van de KeFiK-barometer bevestigen dat de prijzen en de vraag naar waarborgen gestegen zijn, en dat de banken de aanvragen grondiger evalueren. De barometer toont ook aan dat de toegang tot financiering voor kleine ondernemingen en in het bijzonder voor de eenmanszaken in België een dalende trend vertoont tijdens de maanden november 2008 tot januari 2009. Toegang tot financiering voor kleine ondernemingen wordt dus nog moeilijker.

De Nationale Bank van België publiceert cijfers over kredietverlening aan zelfstandigen en vennootschappen. Het gaat over kredieten van 25.000 euro en meer waarvan de begunstigde een Belgische ingezetene is. Op 31 december 2008 was er een bedrag van 270.141,98 miljoen euro toegekend. Het opgenomen bedrag was slechts 195.315,10 miljoen euro. Vanaf november zijn de toegekende en opgenomen bedragen gedaald, wat een trendbreuk is met de voorgaande periode.

Bedrijven kunnen ook een beroep doen op **durfkapitaal**. In de voorbije jaren namen de investeringen van **Belgische investeringsfondsen** zeer sterk toe. In 2005, investeerden Belgische fondsen nog 193 miljoen euro, terwijl in 2006 en 2007 het een bedrag van maar liefst 939 miljoen euro, of een verviervoudiging betrof. De Belgische investeringsfondsen haalden in 2007 ook nog 547 miljoen euro nieuwe fondsen op. De 939 miljoen euro wordt onderverdeeld in 326 miljoen euro voor het durfkapitaalsegment (venture capital) en 612 miljoen euro voor het overnamekapitaalsegment (buyouts).

Indien er rekening gehouden wordt met de investeringen van buitenlandse fondsen in België, bedroeg in 2007 het totale investeringsbedrag door de **private equity sector in Belgische bedrijven** 2.121 miljoen euro (2006: 1.398 miljoen euro). Deze groei is hoofdzakelijk te verklaren door een aantal grote buy-outs door buitenlandse fondsen. De geïnvesteerde 2.121 miljoen euro kan als volgt worden opgesplitst: 366 miljoen euro voor de durfkapitaalsector en 1.755 miljoen euro voor de overnamekapitaalsector. De cijfers tonen aan dat de Belgische fondsen vooral durfkapitaalinvesteringen doen en dat de buitenlandse fondsen duidelijk een voorkeur hebben voor overnamekapitaal.

Het valt op dat de Belgische private equity fondsen in recente jaren steeds meer hun weg naar het buitenland vinden. **De buitenlandse investeringen bedroegen** 205 miljoen euro in 2007 (86 miljoen euro in 2006). De toenemende interesse van Belgische fondsen voor het buitenland toont dat de sector in België matuur geworden is. Ze investeren steeds meer samen met hun buitenlandse wederpartijen.

1.4 INFRASTRUCTUUR

Binnen het activiteitendomein van het beleidsdomein Economie, Wetenschap en Innovatie (EWI) worden met het begrip infrastructuur zeer diverse elementen gevat. Er is de verkeersinfrastructuur, de bedrijventerreinen en bedrijfsgebouwen, maar ook de onderzoeksinfrastructuur in brede zin en de IT-infrastructuur (toegang tot breedband en het internet). Al deze vormen van infrastructuur zijn voor de ontwikkeling van de kennismaatschappij almaar belangrijker voor zowel gezinnen, bedrijven, overheden als kennisinstellingen.

Vlaanderen wordt geconfronteerd met een sterke stijging van het personen- en goederenvervoer. Over de periode 1995-2005 steeg het goederenvervoer met 43%, gemeten in tonkilometer (tkm), en groeide veel sterker dan het BBP. België en Vlaanderen hebben in vergelijking met andere Europese landen zeer hoge invoer- en uitvoerratio's. Dit heeft voor gevolg dat nog niet de helft van het goederenvervoer in Vlaanderen binnenlands vervoer is. **Vlaanderen is een logistiek knooppunt in Europa.**

Het Vlaamse wegennet en het spoorwegennet zijn zeer uitgebreid. Ook de Vlaamse havens (Antwerpen, Gent, Zeebrugge en Oostende) en het binnenwaternetwerk hebben een groot belang voor de Vlaamse en Belgische economie. In Vlaanderen is sinds 1995 een verschuiving merkbaar van wegvervoer naar vervoer via het spoor en de binnenvaart. Deze trend is tegenovergesteld ten opzichte van de EU, waar het vrachtvervoer via de weg verder terrein wint. De Vlaamse havens waren in 2005 goed voor een directe toegevoegde waarde van 14,1 miljard euro. Dat is 8,2% van het BBP in het Vlaamse Gewest !

De onderstaande tabel geeft per provincie het aantal ha ingenomen **bedrijventerreinen** weer. De ingenomen oppervlakte is de oppervlakte die door het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen bestemd werd als bedrijventerrein, en die ofwel bezet is, ofwel behoort tot de reservegronden van bedrijven, ofwel behoort tot de reserves van projectontwikkelaars. In de derde kolom van de tabel vinden we de niet-ingenomen oppervlakte terug. Dit is de oppervlakte die bestemd is als bedrijventerrein en die ofwel bouwrijp is (klaar om in gebruik genomen te worden), ofwel nog dient

te worden uitgerust als bedrijventerrein. De voorlaatste kolom geeft de niet-realiseerbare oppervlakte weer. Dit zijn die gronden die wel bestemd zijn als bedrijventerrein, maar die tijdelijk of definitief niet als bedrijventerrein kunnen worden uitgerust en gebruikt.

Provincie	Ingenomen oppervlakte in ha	Niet-ingegenomen oppervlakte in ha	Niet-realiseerbare oppervlakte in ha	Eindtotaal in ha
Antwerpen	8.624,780649	209,2376243	1.030,968158	9.864,986431
Limburg	8.119,260535	806,5379655	1.043,837072	9.969,635572
Oost-Vlaanderen	6.738,201356	178,4447863	667,8670484	7.584,51319
Vlaams-Brabant	4.300,457543	154,8687633	359,0351019	4.814,361409
West-Vlaanderen	6.991,155386	219,1317038	642,3731592	7.852,660249
Eindtotaal	34.773,85547	1.568,220843	3.744,080539	40.086,15685

Bron: het GIS-bedrijventerreinen van het VLAO, toestand 04/2008

Uit de cijfers blijkt dat in totaal in Vlaanderen ongeveer 40.000 ha bestemd is als bedrijventerrein. Bijna 35.000 ha hiervan is bezet of behoort tot de reserves van bedrijven of projectontwikkelaars. Van de resterende 5.000 ha zijn 1.500 ha beschikbaar als bedrijventerrein en 3.500 ha niet-realiseerbaar als bedrijventerrein. In Limburg zijn nog iets meer dan 800 ha bedrijventerreinen ter beschikking, terwijl er in Vlaams-Brabant slechts iets meer dan 150 ha ter beschikking is.

Voor het verrichten van toonaangevend onderzoek is de beschikbaarheid van performante, **“state-of-the-art” onderzoeksinfrastructuur** onmisbaar. Onderzoeksinfrastructuur omvat meer dan fysische apparaten; ook collecties, natuurlijke habitats, corpora en databanken, met inbegrip van de digitale ontsluiting ervan zijn essentieel voor het verrichten van onderzoek van wereldklasse. Met de oprichting van de Herculesstichting werd door de Vlaamse overheid een financieringskanaal opgericht voor de financiering van middelzware en zware infrastructuur voor fundamenteel en strategisch basisonderzoek in alle wetenschappelijke disciplines. De aankoop en de exploitatie van zware onderzoeksinfrastructuur overstijgt in vele gevallen de mogelijkheden van een individuele instelling en dus is strategische samenwerking aangewezen. Via een progressief subsidiesysteem wordt de samenwerking tussen de publieke kennisinstellingen onderling en tussen deze instellingen en derden bij de aankoop en het gebruik van wetenschappelijke infrastructuur gestimuleerd.

1.5 DE INSTELLINGEN VAN HOGER ONDERWIJS

Vlaanderen heeft **6 universiteiten en 22 hogescholen**. Samen bestrijken ze een breed spectrum aan onderzoeksactiviteiten, van fundamenteel tot toegepast onderzoek in alle disciplines. Ruim 20% van de totale O&O uitgaven in Vlaanderen verlopen via de universiteiten en hogescholen. De resultaten van de onderzoeksinspanningen mogen gezien worden. Zo blijken de Vlaamse universiteiten internationaal sterk te presteren qua publicaties en citaties (zie Indicatorenboek 2009, tabel 9.2). De Vlaamse universiteiten verrichten bovendien veel contractonderzoek voor bedrijven. De universiteiten beschikken over eigen onderzoeksmiddelen via de werkmiddelen, **het Bijzonder Onderzoeksfonds (BOF) en het Industrieel Onderzoeksfonds (IOF)**. Daarnaast verwerven zij al dan niet in competitie met elkaar externe onderzoeksmiddelen via het Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek (FWO), het Instituut voor de aanmoediging van Innovatie door wetenschap en technologie (IWT), de Herculesstichting of via onderzoekscontracten met derden. In de afgelopen regeerperiode is de financiering van de Vlaamse universiteiten ingrijpend herzien, met ondermeer als resultaat dat een groter gedeelte van de werkmiddelen gebaseerd is op onderzoeksparameters. Vanzelfsprekend een krachtig signaal van de overheid voor het belang dat zij aan wetenschappelijk onderzoek hecht.

Toch stegen de werkmiddelen de afgelopen jaren minder snel dan de externe onderzoeksmiddelen. Het aandeel van de **basisfinanciering** in de totale inkomsten van de Vlaamse

universiteiten is dan ook sterk gedaald. Hierdoor is er een steeds sterkere spanning ontstaan tussen het aantal vastbenoemde en het aantal tijdelijke onderzoekers, wat op termijn nadelige gevolgen kan hebben voor de kwaliteit van het projectonderzoek en de begeleiding van jonge onderzoekers. Uitgedrukt in voltijdse eenheden is het Zelfstandig Academisch Personeel (ZAP) aan alle Vlaamse universiteiten in de periode 1994-2005 met ongeveer 5% gestegen, terwijl het aantal tijdelijke onderzoekers meer dan verdubbeld is. Over alle disciplines en alle universiteiten heen is de gemiddelde verhouding tussen het aantal tijdelijke onderzoekers en het aantal ZAP-leden meer dan 3 tot 1.

Ook binnen het FWO en het BOF staat de verhouding aangevraagde versus toegekende mandaten en projecten onder druk door de gegroeide onderzoeksgemeenschap.

Verskillende ontwikkelingen hebben geleid tot een integratieproces tussen de Vlaamse instellingen voor hoger onderwijs. Als gevolg van de Bolognaverklaring is de samenwerking tussen de instellingen voor hoger onderwijs in een stroomversnelling geraakt en zijn er in Vlaanderen de voorbije jaren **5 associaties** gevormd, waarbij een aantal hogescholen met een universiteit een samenwerkingsverband vormen. Daarnaast verplicht het BAMA-decreet de hogescholen om hun opleidingen te relateren aan academisch onderzoek.

De academiseringsmiddelen versterken het onderzoek van de hogescholen en bevorderen het integratieproces. Bovendien zijn de middelen voor het IOF in de afgelopen regeerperiode licht verhoogd en is de regelgeving aangepast aan het integratieproces. De IOF-middelen stellen de associaties in staat een portefeuille van toepassingsgerichte, valoriseerbare kennis op te bouwen. Deze kennis moet uiteindelijk het Vlaamse bedrijfsleven ten goede komen.

De Vlaamse hogescholen zijn traditioneel eerder gericht op toegepast onderzoek, zij werken vaak samen met lokale bedrijven. Deze positie wordt verzekerd door twee financieringskanalen voor toegepast onderzoek: het TETRA-fonds (technologietransferfonds) en het PWO (projectmatig wetenschappelijk onderzoek). De middelen voor deze financieringskanalen zijn de afgelopen jaren nauwelijks gegroeid.

1.6 DE ONDERZOEKSCENTRA

Vlaanderen heeft een aantal centra die gespecialiseerd zijn in een bepaald onderzoeksdomein. De overheid heeft met deze instellingen overeenkomsten afgesloten met sterk prestatiegerichte parameters op het gebied van contractinkomsten, spin-offs, publicaties en doctoraten. Doel hiervan is om de wetenschappelijke excellentie, de samenwerking met bedrijven en de internationale samenwerking te bevorderen. We kunnen verschillende soorten onderzoekscentra onderscheiden.

Om te beginnen zijn er vier **strategische onderzoekscentra** (SOC's) in Vlaanderen: Interdisciplinair Instituut voor Breedband Technologie (IBBT), Interuniversitair Micro-Electronica Centrum (IMEC), Vlaams Interuniversitair Instituut voor Biotechnologie (VIB) en Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek (VITO). De eerste drie instellingen zijn samenwerkingsverbanden tussen universiteiten. De SOC's hebben een sterke internationale uitstraling, zoals blijkt uit hun participatie aan het Europese Kaderprogramma voor Onderzoek en Technologische Ontwikkeling. Het bedrijfsleven doet vaak beroep op deze instellingen voor contractonderzoek, waardoor ze een onmisbare schakel zijn voor de valorisatie van onderzoeksresultaten en technologietransfer.

Bovendien zijn er **wetenschappelijke instellingen** die deel uitmaken van de Vlaamse overheid: Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed (VIOE), Koninklijk Museum voor Schone Kunsten – Antwerpen (KMSKA), Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) en Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek (ILVO). Deze instellingen worden aangestuurd door de verschillende beleidsdomeinen waarin ze na de reorganisatie van de Vlaamse overheid (Beter Bestuurlijk Beleid) zijn ondergebracht.

De overdracht van de Plantentuin Meise van de federale naar de Vlaamse overheid sleept al jaren aan, hoewel Vlaanderen al investeert in de infrastructuur en inrichting van deze onderzoeksinstelling.

Verder zijn er een reeks **competentiepolen** opgericht op het raakvlak van het technologisch innovatiebeleid en het economisch beleid, zoals Flanders' Drive, het Vlaams Instituut voor Logistiek, Flanders Food, enz. Deze functioneren naast de **collectieve onderzoekscentra**. Dit zijn sectorieel georganiseerde onderzoeksinstellingen met als taak technisch-wetenschappelijk onderzoek te verrichten in de betrokken sector. Ze hebben tot doel in nauw verband met de betreffende beroepsfederatie het onderzoek en technologische ontwikkeling aan te sporen met het oog op de verbetering van het rendement, de kwaliteit en de productie van de Belgische sectorindustrie ten einde de concurrentiepositie op een duurzame manier te versterken door concrete oplossingen te vinden voor de reële uitdagingen van Belgische ondernemers.

Daarnaast financiert EWI het onderzoek dat plaatsvindt aan een aantal **instellingen voor post-initieel onderwijs**: het Instituut voor Tropische Geneeskunde (ITG), de Vlerick Leuven Gent Management School en de Universiteit Antwerpen Management School. Deze instellingen hebben zowel een onderwijs- als een onderzoeksmissie.

Ten slotte zijn er een aantal **wetenschappelijke centra** die bijzondere wetenschappelijke opdrachten hebben, zoals het Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ), de United Nations University – Centre for Regional Integration Studies (UNU-CRIS) of de Koninklijke Maatschappij voor Dierkunde te Antwerpen (KMDA) en het Orpheusinstituut.

1.7 BEDRIJVEN

De economische groei van Vlaanderen bedroeg in 2007 2,5%. Over de periode 2001-2005 werd een gemiddelde groei van 1,5% vastgesteld. Hiermee bevindt Vlaanderen zich in de middenmoot van Europese regio's. Aanvankelijk waren de groeiverwachtingen voor 2008 en 2009 gesitueerd tussen de 1 en 2 procent. Naar aanleiding van de financiële crisis en de gevolgen hiervan voor de reële economie werden deze cijfers al neerwaarts herzien en worden ze nog continu bijgesteld. Vast staat dat de recessie meer schade zal veroorzaken dan aanvankelijk gedacht. De economie groeide in 2008 nog met 1.1 % maar in het vierde kwartaal werd een inkrumping van de economie vastgesteld met 1.7%. **Algemeen wordt verwacht dat in 2009 de economische activiteit ongeveer met 2 tot 3 procent zal afnemen.** Rond het jaareinde wordt een lichte verbetering verwacht en in 2010 een geleidelijk herstel met een nulgroei of licht positieve groei. Onder de huidige economische omstandigheden blijft het echter moeilijk om prognoses te maken.

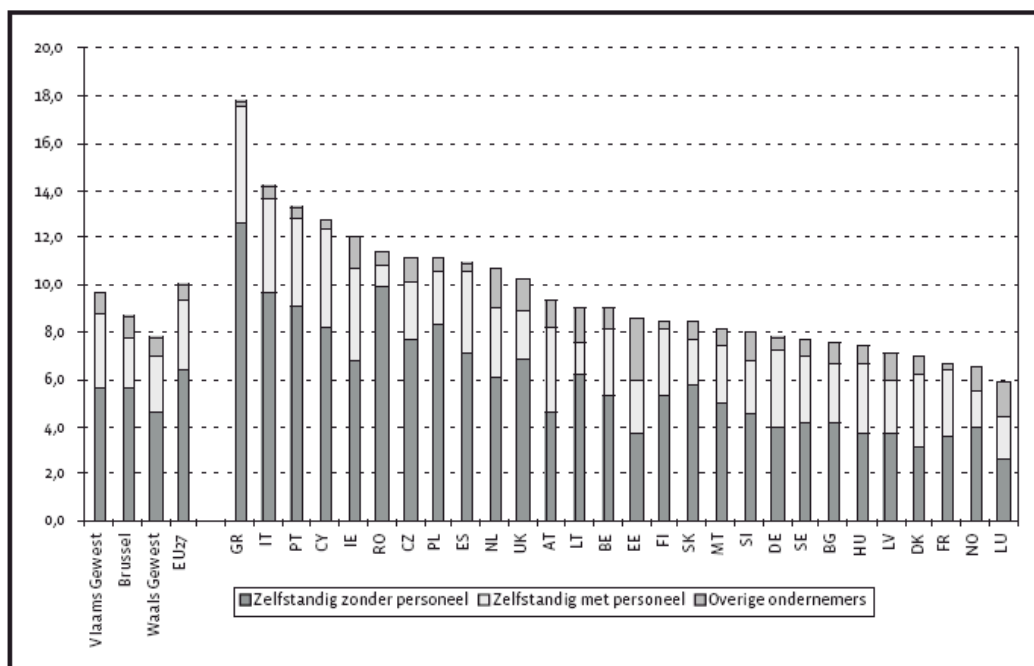
Het BBP per hoofd is de meest gebruikte maatstaf om de welvaart te meten die een land of regio voortbrengt. Om rekening te houden met de koopkracht van een euro in de diverse landen wordt deze indicator uitgedrukt in koopkrachtpariteiten (KKP). Volgens de Studiedienst van de Vlaamse Regering bedroeg het BBP in 2006 per hoofd 28.200 euro. In vergelijking met andere Europese regio's is dit middelmatig. Koplopers hier zijn Nederlandse, Duitse, Deense en Zweedse regio's. De welvaartcreatie in Vlaanderen is vooral te danken aan de hoge arbeidsproductiviteit. Vlaanderen is op dit vlak nog altijd een topregio in Europa.

Indien de structuur van de economie in ogenschouw wordt genomen wordt vastgesteld dat in 2005 de primaire sector iets meer dan 1% van de bruto toegevoegde waarde voor haar rekening nam. De secundaire sector was goed voor 28% en de tertiaire sector voor ongeveer 70%. Het proces van **de-industrialisatie** is in Frankrijk (77%) en Nederland (74%) verder gevorderd dan in Vlaanderen (70,6%). Deze conclusie moet wel genuanceerd worden omdat de typische hoofdstedelijke activiteit met veel dienstenbedrijven in het Vlaamse Gewest ontbreekt. Wanneer we dan vergelijken met België, blijkt dat België het nog zo slecht niet doet met een tertiaire sector goed voor 75%. Uit een analyse van de Vlaamse industrie komt de sterke positie en specialisatie in de sectoren chemie en

farmacie, de metaalproducten, de sector van de transportmiddelen, de nutsectoren, de textiel, kleding, leder, schoenen en de voedingssector naar voor. Ook de bouwsector is sterk vertegenwoordigd. In de dienstensector is er een groot aandeel van de handel, de vervoersector, de exploitatie van en handel in onroerende goederen, het onderwijs en de gezondheidssector.

Uit de indeling in hoofdindustriegroepen bleek het grote belang van halffabricaten, ongeveer 47% in 2005. Investerings- en consumptiegoederen waren goed voor resp. 19,8% en 22,2%. In de Vlaamse industrie wonnen halffabricaten op tien jaar tijd nog aan belang, dit in tegenstelling tot de EU27 of de buurlanden. In de buurlanden waren de investerings- en consumptiegoederen gewichtiger. In Duitsland waren de investeringsgoederen zelfs de belangrijkste industriële bedrijfstak, namelijk 41,5%. Een specialisatie in investerings- en consumptiegoederen wordt als een troef gezien voor een economie omdat er meer kennis en toegevoegde waarde zou gegenereerd worden in deze bedrijfstakken. Vlaanderen staat er dus op dat vlak minder gunstig voor in vergelijking met de buurlanden.

Of we Vlaanderen als een ondernemende regio kunnen beschouwen, hangt onder meer af van de **ondernemersgraad** van Vlaanderen (of ook wel ondernemersquote genoemd). De ondernemersgraad is een voorraadgrootte die op langere termijn sterk beïnvloed wordt door de in- en uitstroom van ondernemers. De Vlaamse ondernemersgraad bedroeg in 2007 9,8%, wat betekent dat 9,8% van de Vlaamse bevolking op arbeidsleeftijd toen ondernemer was. Onderstaande vergelijkende grafiek toont aan dat het Vlaamse Gewest het met deze ondernemersgraad meer dan behoorlijk doet in de “Europese klas” en zelfs al onze buurlanden, op Nederland na, achter zich laat.

Bron: Steunpunt Ondernemen en Internationaal Ondernemen, Ondernemend Vlaanderen

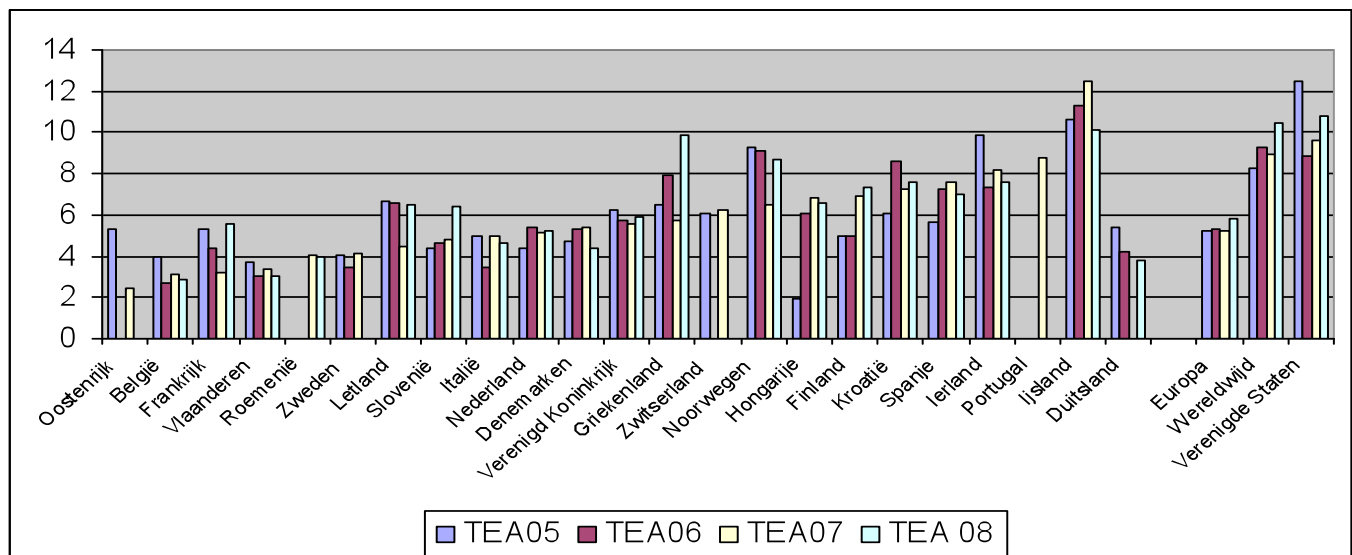
Daarnaast blijkt ook de totale populatie ondernemingen in Vlaanderen vrij groot. Volgens de cijfers van de Studiedienst van de Vlaamse Regering bevonden er zich in 2007 in totaal 499.761 firma's en eenmanszaken op Vlaams grondgebied, wat opnieuw een stijging inhoudt t.o.v. de voorbije jaren (zijnde 480.433 firma's en eenmanszaken in 2006 en 497.906 in 2005).

Wat nieuw ondernemerschap betreft, kunnen zowel kengetallen die het startend, het ontluikend als het latent ondernemerschap schetsen, worden opgenomen. Het startend ondernemerschap maakt

de aanwas van ondernemerschap uit en het ontluikend en latent ondernemerschap vormen de potentiële aanwas van ondernemerschap.

Een beeld over het **startend ondernemerschap** schetsen we in dit hoofdstuk aan de hand van de gegevens uit de Unizo Startersatlas en dit omwille van de SERV-aanbeveling rond bronnen over startende ondernemingen. In 2007 bedroeg het aantal nieuw opgestarte ondernemingen in Vlaanderen 40.486, dat een stijging van 8,89% inhoudt t.o.v. 2006. Het aantal opgestarte ondernemingen kent in Vlaanderen trouwens een stijgend verloop sinds 2003.

De Total Entrepreneurial Activity (TEA-) Index uit de Global Entrepreneurship Monitor (GEM) geeft dan weer een indicatie van het “ontluikend ondernemerschap” in Vlaanderen. De TEA-index onderzoekt immers welk percentage van de beroepsbevolking actief betrokken is bij het opzetten van een onderneming of in de voorbije drie jaar een eigen onderneming heeft opgericht. De TEA-index voor Vlaanderen kende een lichte terugval van 3,41% in 2007 naar 3,04% in 2008. Voor Vlaanderen betekent dit concreet dat iets meer dan 3 op 100 mensen in 2008 aangaf bezig te zijn met de oprichting van een bedrijf of er recent ook effectief één opgericht had. Met deze score zit Vlaanderen weer op het niveau van 2006 en bevindt het zich opnieuw in de staart van de Europese rangschikking en een eind onder het EU-gemiddelde van 5,85%. Onderstaande figuur geeft de TEA van verscheidene Europese landen weer voor de voorbije 4 jaar.

Bron: Eigen grafiek op basis van Press Conference GEM Flanders & Belgium 2008

Het profiel van deze “ontluikende ondernemers” geeft echter een positiever beeld dan het TEA-cijfer alleen. Bijna alle “ontluikende ondernemers”, namelijk 84%, starten uit opportuniteit i.p.v. uit noodzaak. 59% van deze groep is van het mannelijke geslacht en 41% is vrouwelijk. Hiermee scoren we zelfs beter dan het wereldwijde gemiddelde. De grootste groep van “ontluikende ondernemers” werd in 2008 gevormd door personen uit de leeftijdsklasse 25-34 jaar. De tweede grootste leeftijdscategorie is 35-45 jaar. De trend dat het merendeel van de “ontluikende ondernemers” hoogopgeleid is, blijft ook in 2008 behouden.

Wat de aard van het “ontluikende ondernemerschap” in Vlaanderen in 2008 betreft, is de evolutie zowel positief als negatief. Concreet wordt nagegaan hoe **innovatief** de nieuwe ondernemingen zijn, of ze een sterke groei in het werknemersaantal verwachten en of ze verwachten internationaal actief te zijn. Slechts 31,3% van de Vlamingen die actief betrokken zijn bij het opzetten van een onderneming of recentelijk een eigen onderneming hebben opgericht, geven ook aan dat het bedrijf gebaseerd is op een innovatie. Hiermee scoort Vlaanderen flink onder, zowel het Europese gemiddelde van 45,1% als het Belgische gemiddelde van 48,1%.

Ook met de **jobcreatie** is het bedroevend gesteld. Amper 3% van de Vlamingen die actief betrokken zijn bij het opzetten van een onderneming of recentelijk een eigen onderneming hebben opgericht, geeft aan dat de nieuwe opstart 20 of meer jobs zal creëren binnen de komende 5 jaar. Wanneer we deze cijfers voor Vlaanderen vergelijken met Europa, blijkt dat Vlaanderen in 2008 zowel in absolute als in relatieve cijfers onder zowel het Europese als het Belgische gemiddelde blijft hangen.

Wat betreft de **internationale focus**, geven de resultaten van 2008 aan dat 32,5% van de ondernemers die de voorbije 3,5 jaar een onderneming in Vlaanderen opgestart hebben of er momenteel één aan het opstarten zijn, meer dan 25% buitenlandse klanten verwachten. Dit is een beduidende stijging t.o.v. 2007, toen slechts een kwart van de ondernemers dit verwachtten. Hoewel er in Vlaanderen in absolute cijfers minder dergelijke ondernemingen opgericht worden dan in Europa (omwille van de lagere TEA), zijn er proportioneel wel meer. Een groter aandeel van de opgerichte ondernemingen zijn m.a.w. internationaal gericht.

Het latente ondernemerschap tenslotte kan men nagaan door het aandeel van de bevolking dat een intentie tot ondernemen heeft te meten. De Eurobarometer data uit 2007¹ geeft aan dat slechts 30% van de Belgen, als ze de keuze hadden, zou opteren voor een zelfstandige activiteit. Internationaal gezien scoren we met dit “latent” ondernemerschap bij de allerlaagste van Europa. Het Europese gemiddelde bedroeg immers 45%, het cijfer voor de VS zelfs 61%.

Niet enkel het aantal nieuw opgestarte ondernemingen maar eveneens de **overlevingsgraad** van de nieuw opgerichte ondernemingen is belangrijk. In Vlaanderen bleek 10 jaar na de oprichting nog 57,65% actief te zijn. Van de 28.355 in 2003 opgerichte bedrijven in Vlaanderen zijn er 5 jaar later, eind 2007, nog 77,41% actief.²

De reden van stopzetting kan vrijwillig zijn, maar kan uiteraard ook te wijten zijn aan een faillissement. Het aantal faillissementen voor Vlaanderen lag in 2008 op 4111³, wat een stijging inhoudt van net geen 6% t.o.v. 2007. Daarmee wordt het recordjaar van 2004 nog net niet overtroffen, wat echter wel het geval is in de twee andere gewesten. In Wallonië en Brussel steeg het aantal faillissementen in 2008 met resp. 6,6% en 29,8% t.o.v. 2007.

Uiteraard is het aantal opheffingen ruimer dan het aantal faillissementen. Het is belangrijk eveneens het beeld van dit totaal te geven, liefst in verhouding tot het aantal oprichtingen. De nettogroeiratio en de turbulentie, soms ook bedrijfsdemografische dynamiek genoemd, zijn de beste indicatoren om aan te geven op welk niveau de oprichtingen en opheffingen zich bevinden en hoe ze zich tegenover elkaar verhouden. Vlaanderen kende jaarlijks een kleine netto aangroei van ondernemingen. In 2007 bedroeg de nettogroeiratio 2,8%, wat een minieme groei is t.o.v. 2006. De turbulentie in onze economie steeg de voorbije jaren langzaam en bereikte in 2007 iets meer dan 14%. Door de crisis is de turbulentie ongetwijfeld verder toegenomen, op precieze cijfers is het nog wachten.

Voor wat de snelle **groeiers** betreft, kijken we naar het aandeel gazellen op het totaal van middelgrote ondernemingen. Gazellen zijn middelgrote ondernemingen met een omzetgroei van 100% over 4 opeenvolgende jaren. Het aandeel gazellen op middelgrote ondernemingen situeerde zich in 2006 in Vlaanderen op 11,2% - wat een stijging was t.o.v. 2005 - toen bedroeg het aandeel 7,9%. Dit komt ongeveer overeen met het Belgische gemiddelde. Enkel het Brussels Hoofdstedelijk

¹ http://ec.europa.eu/enterprise/enterprise_policy/survey/eurobarometer2007/eb2007report.pdf

² Let wel: Wanneer een eenmanszaak wordt omgevormd naar een vennootschap, wordt de eenmanszaak als stopgezet bedrijf beschouwd. Er wordt dan een nieuwe onderneming (een vennootschap) opgericht. Deze omvorming wordt niet geregistreerd in de Kruispuntbank Ondernemingen. Het bedrijf wordt als stopgezet beschouwd, hoewel het in werkelijkheid blijft bestaan onder een andere juridische vorm. De reële slaagkansen van de startende ondernemingen liggen in werkelijkheid dus een stuk hoger dan onderstaande statistiek aangeeft.

Cijfers over de overlevingsgraad voor 2008 zullen vermoedelijk in mei 2009 gepubliceerd worden.

³ Deze cijfers zijn van februari 2009. Eventuele aanpassingen aan deze data zijn in de loop van het jaar dus nog mogelijk omdat allicht nog niet alle faillissementen uit 2008 geregistreerd zijn.

Gewest blinkt hierin uit met een aandeel van 13,2 gazellen op 100 middelgrote ondernemingen. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is trouwens al sinds 2000 koploper voor deze indicator in België.

Op basis van de bestaande gegevens op het gebied van ondernemerschap kunnen we concluderen dat Vlaanderen zowel positief als minder positief scoort op een aantal kengetallen. Zo kunnen we best tevreden zijn over de totale populatie ondernemingen in Vlaanderen, het profiel van de “ontluikende ondernemers” en de internationale focus van de “ontluikende ondernemers”. Anderzijds scoort Vlaanderen Europees gezien minder goed voor wat het ontluikende en het latente ondernemerschap, de jobcreatie die de ontluikende ondernemers verwachten te creëren en de innovatie-gerichtheid van de ontluikende ondernemers betreft.

Van het innovatiegebeuren is eerder al de inputzijde (O&O-uitgaven, O&O-tewerkstelling) aan bod gekomen. Uiteraard dient ook naar het commerciële succes, technologisch nieuwe producten, diensten of processen gekeken te worden. De economische return wordt gemeten door middel van een aantal outputindicatoren zoals aantal innovatieve bedrijven, aantal aangevraagde octrooien, enz.

Onder **innovatieve ondernemingen** worden ondernemingen gerekend die nieuwe of duidelijk verbeterde producten, diensten alsook productieprocessen geïntroduceerd hebben of bezig zijn met activiteiten ter voorbereiding hiervan in de periode 2004-2006 (CIS-2007-enquête). Innovatie is dus ruimer dan uitsluitend O&O. Op basis van deze Eurostat-definitie en de data afkomstig uit de CIS-2007-enquête is 56% van de Vlaamse ondernemingen innovatief. Er zijn relatief gezien meer grote bedrijven die innovatief zijn (82%), dan KMO's (68%) en kleine ondernemingen (51%). De sectoren met de meest innovatieve bedrijven zijn elektronica (79% van de bedrijven in de sector), chemie/plastics (78%), informatiediensten (75%).

Om de technologische vooruitgang in kaart te brengen, is het **aantal octrooien** een betrouwbare outputindicator. De trend, voor het aantal aangevraagde European Patent Office (EPO)-octrooien met zowel Belgische als Vlaamse aanvrager of uitvinder, is duidelijk positief en stijgend. Tussen 1999 en 2002 trad er een zekere stagnatie op, maar vanaf 2003 stijgen de cijfers opnieuw. De ratio toegekende versus aangevraagde EPO-octrooien bedraagt zowel voor België als voor Vlaanderen afgerond ongeveer 46% over de periode 1978-2006. Bij alle Belgische EPO-aanvragen is in 36% van de gevallen geen Belgische aanvrager betrokken. Dezelfde analyse over de laatste tien jaar, verhoogt het aandeel zelfs tot 39%-40%. Het leeuwenaandeel van deze octrooi-aanvragen betreft Amerikaanse aanvragen (44%), gevolgd door Frankrijk en Duitsland (elk 15%) en tenslotte Nederland (11%) en het Verenigd Koninkrijk (5%).

Ondernemingen nemen het merendeel van de octrooiaanvragen (EPO-octrooien) voor hun rekening (gemiddeld 85%). Het aandeel van octrooiaanvragen afkomstig van universiteiten (inclusief de publieke onderzoeksinstellingen zoals IMEC en VIB) groeit stelselmatig. Een belangrijke breuklijn betreft 1996, waarin het aandeel van de octrooien verdubbelde van 2 naar 4%. Voor de laatste jaren bedraagt het aandeel van de universiteiten een 7 à 8%. Binnen Europa behoort Vlaanderen hiermee bij de koplopers.

De belangrijkste technologiedomeinen waarin Vlaamse en Belgische EPO-octrooiaanvragen zich situeren, zijn chemie en farmacie. Analoge patronen komen naar voor wanneer de United States Patent and Trademark Office (USPTO)- data als uitgangspunt genomen worden.

Op internationaal vlak nemen de octrooivolumes per inwoner naar oorsprong van aanvrager of uitvinder significant toe. Vlaanderen bevond zich in 2004 op een 8de plaats voor EPO-aanvragen. De rangschikking werd aangevoerd door Zwitserland, Luxemburg, Nederland, Zweden en Finland. Voor de USPTO-aanvragen bekleedde Vlaanderen in 2004 een 11de plaats. De vijf koplopers waren hier de VS, Zwitserland, Japan, Luxemburg, en Finland. Vlaanderen laat hier wel o.m. Denemarken, Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk, Italië en Spanje achter zich. Wat de PCT-aanvragen (Patent Cooperation Treaty) betreft, bekleedde België in 2004 een 11de plaats. De rangschikking wordt hier aangevoerd door Zwitserland, Zweden, Finland, Nederland en Luxemburg.

1.8 DE OVERHEID

In 2006 kreeg de Vlaamse overheid met het project **Beter Bestuurlijk Beleid** (BBB) een nieuwe structuur. Het beleidsdomein EWI trad op 1 juli 2006 in werking. Het beleidsdomein bestaat uit het departement EWI dat instaat voor de beleidsvoorbereiding en beleidsevaluatie en 6 agentschappen die de beleidsuitvoering verzorgen: het agentschap Ondernemen, het IWT, het FWO, de Herculesstichting en de Participatiemaatschappij Vlaanderen (PMV), de Limburgse ReconversieMaatschappij (LRM) en de Vlaamse Participatiemaatschappij (VPM). Voor FWO en IWT zal deze omvorming tot agentschap pas ingaan wanneer het in het Vlaams Parlement op 22 april 2009 goedgekeurde decreet betreffende de organisatie en financiering van het wetenschaps- en innovatiebeleid in werking zal treden. Hetzelfde decreet voorziet ook in de omvorming van de Vlaamse Raad voor Wetenschapsbeleid (VRWB) tot de Vlaamse Raad voor Wetenschap en Innovatie (VRWI), alsook een decretale grondslag voor enkele financieringsmechanismen.

Er zijn in de afgelopen legislatuur een aantal **nieuwe programma's** ingevoerd. Voor wetenschapsbeleid zijn het Odysseus-programma (opgestart in 2005), Hercules en het Methusalem-programma wellicht de meest opvallende. Odysseus biedt Vlaamse en buitenlandse toponderzoekers die naar Vlaanderen (terug)komen over een periode van vijf jaar een ingroeifinanciering, die hen in staat moet stellen om hun onderzoek hier verder uit te bouwen. Het Methusalem-programma (2006) wil Vlaamse toponderzoekers voor een lange duur een structurele financiering geven. Het Hercules-programma (2006) wil grootschalige investeringen in onderzoeksapparatuur voor zowel fundamenteel als strategisch basisonderzoek mogelijk maken. Voor het economisch overheidsinstrumentarium werden binnen PMV de afgelopen legislatuur diverse instrumenten opgezet of aangepast die de zoektocht van ondernemingen naar financiering dienen te bevorderen. Naar aanleiding van de financiële crisis maakte dit instrumentarium een belangrijk deel uit van het Vlaams relanceplan. Om tegemoet te kunnen komen aan de behoeften van ondernemingen werd in het relanceplan 'Herstel het vertrouwen' de kredietverstrekking aan bedrijven versterkt. De verschillende bijstellingen in de bedrijfsfinancieringsactiviteiten van PMV bevatten een uitbreiding van de Vlaamse waarborgregeling, administratieve vereenvoudiging door de afschaffing van het NRC-fonds en de hervorming van Vinnof, het verstrekken van achtergestelde leningen via de nieuwe pijler PMV Mezzanine, en het versterken van risicokapitaalverschaffing door de voorbereiding van de lancering van een tweede ARKimedesfonds en van de oprichting van het inVita-fonds.

Ook heeft de Vlaamse overheid, samen met de investeringsmaatschappij Gimv, het XL Fonds opgericht. Met dat fonds wordt kapitaal ter beschikking gesteld aan groeiende bedrijven met een ondernemerswaarde van 75 tot 750 miljoen euro.

Binnen het economische ondersteuningsbeleid werden **vereenvoudigingen** doorgevoerd en instrumenten versterkt. Zo werd de groepremie afgeschaft en de hiervoor voorziene middelen zijn vanaf 2009 ingezet ter versterking van de ecologiepremie om maximaal in te spelen op de vergroening van de economie. Ter stimulering van het ondernemerschap werden diverse oproepen gelanceerd zoals de oproep ondernemerschap, de brugprojecten economie-onderwijs, en peterschappprojecten. Als vereenvoudiging werd het wettelijke kader van deze instrumenten beter op elkaar afgestemd.

Het Vlaamse innovatie-instrumentarium werd doorgelicht door een expertengroep onder leiding van professor Luc Soete. Het eindrapport, het zogenaamde rapport-Soete van november 2007, pleit voor een verregaande vereenvoudiging en voor meer transparantie. Zo werd bijvoorbeeld op basis van de aanbevelingen een integratie doorgevoerd van het Agentschap Economie met het Vlaams Agentschap Ondernemen (VLAO) tot het Agentschap Ondernemen vanaf 2009 en werden de verschillende instrumenten van het KMO-programma voor onderzoekssteun aan bedrijven in Vlaanderen vereenvoudigd en deels geïntegreerd met de bestaande BEA-steunmaatregel voor bedrijven.

1.9 SAMENWERKING EN NETWERKING

Tot midden jaren 1990 overheerste het gesloten innovatiemodel als belangrijkste denkkader in de innovatieliteratuur. Hierbij werd de innovatieve performantie van ondernemingen in eerste instantie gesitueerd bij de omvang en organisatie van eigen O&O-middelen. In het kader van **het open innovatiemodel** neemt de nood aan kennispartners toe zodat zowel interne als externe bronnen en kanalen gecombineerd worden om innovatie op de markt te brengen en om gezamenlijk aan kennisontwikkeling te doen. Het samenwerkingspatroon bij innovatieprojecten wordt in de verschillende sectoren vergeleken. In de chemie/kunststoffensector en de metaalsector werken innovatieve bedrijven het meest samen. Opvallend is dat veel meer grote bedrijven (72%) samenwerken dan KMO's (48%) en kleine ondernemingen (29%).

Samenwerking en netwerking zijn essentieel voor het uitwisselen van ideeën en expertise tussen verschillende actoren. Ook in Vlaanderen worden de nodige instrumenten voorzien die bijdragen aan samenwerking en netwerking tussen universiteiten, industrie en onderzoeksinstituten en intermediaire organisaties. Het industrieel onderzoeksfonds, de middelen voor de interfacediensten, de strategische onderzoekscentra, de competentiepolen en het Vlaamse InnovatieSamenwerkingsverbanden (VIS)-programma stimuleren innovatie-activiteiten in het bedrijfsleven van het Vlaamse Gewest met financiële steun van de Vlaamse overheid. Het IWT selecteert in dit kader projecten en programma's die door netwerken van bedrijven worden ingediend. Ook de negen competentiepolen maken onderdeel uit van dit programma.

De VRWB is voortrekker geweest bij de opstart van technologische verkenningen in Vlaanderen waarbij zowel de bedrijfswereld, de overheid en de kenniscentra werden betrokken. In 2006 definieerde de VRWB zes strategische clusters met 30 prioriteiten voor wetenschap en innovatie in Vlaanderen, als resultaat van een technologische verkenningsoefening waaraan niet minder dan 130 experts hebben deelgenomen (cfr. VRWB-aanbeveling 29). In 2007 werd een brede sensibiliserings- en bekendmakingsactie op het getouw gezet, die er toe heeft geleid dat er vandaag een breed draagvlak is voor deze zes clusters, zowel bij de verschillende actoren uit het veld als bij de beleidsmakers. In februari 2008 besloten de VRWB, Voka, de sectorfederaties en de kennisinstellingen de krachten te bundelen voor de uitdieping van het vervolgtraject van de VRWB-verkenningstudie. Er werd een gemeenschappelijke en eenduidige aanpak geformuleerd om binnen een bepaalde cluster tot een projectportfolio te komen voor een aantal te definiëren **innovatieplatformen**. De VRWB nam daarbij de rol op van facilitator en katalysator. Zo werden 10 speerpuntinitiatieven gedefinieerd, die het potentieel hebben om doorbraken te realiseren in hun respectievelijke domein, die een excellent niveau halen, economisch potentieel hebben en een duidelijke internationale component hebben. In het VIA-toekomstplan voor Vlaanderen van januari 2009, kregen de VRWB-speerpunten een belangrijke rol toebedeeld in het realiseren van de doorbraken 2020 'Medisch Centrum Vlaanderen', 'Groen Stedengewest', en 'Slimme Draaischijf van Europa'. Voor twee van deze speerpunten is inmiddels een IWT-haalbaarheidsstudie afgerond, en werd een businessplan uitgewerkt voor de oprichting van een Strategisch Onderzoekscentrum: Centrum voor Translationele Biomedische Innovatie (CTBI) en Strategisch Initiatief Materialen (SIM).

Het **VIN** (Vlaams Innovatienetwerk) is een netwerk van meer dan 90 intermediaire organisaties, die stuk voor stuk bezig zijn met technologische innovatie in Vlaanderen. Ondernemingen en onderzoeksinstituten kunnen bij dit netwerk in beheer van IWT terecht als ze concrete vragen hebben over innovatie, op zoek zijn naar expertise of informatie over evenementen rond technologische innovatie in Vlaanderen. Het **VON** (Vlaams Ondernemersbevooronderend netwerk) heeft als doel tussen de betrokken actoren kennis en ervaring uit te wisselen, aan te zetten tot structurele samenwerking en te ondersteunen met hulpmiddelen.

1.10 FEDERALE CONTEXT

Het wetenschaps- en innovatiebeleid is in België verspreid over verschillende beleidsniveaus, met de primaire bevoegdheid bij de gemeenschappen en gewesten. De gemeenschappen zijn o.a. verantwoordelijk voor de ondersteuning van onderzoek binnen het hoger onderwijs. De gewesten zijn bevoegd voor industrieel en technologisch onderzoek en innovatie. De federale overheid heeft specifieke bevoegdheden zoals de activiteiten van bepaalde federale wetenschappelijke instellingen en musea, ruimtevaart (ESA), netwerken voor de uitwisseling van gegevens tussen wetenschappelijke instellingen en verschillende andere activiteiten waarin een beleid op nationaal of internationaal niveau nodig is. Het federale wetenschapsbeleid omvat ook enkele specifieke onderzoeksprogramma's zoals de interuniversitaire en technologische attractiepolen (IUAP en TAP). Jaarlijks wordt vanuit de federale overheid ongeveer 513 miljoen euro voorzien voor het federale wetenschapsbeleid. In totaal beheert zij ruim 25% van de onderzoeksmiddelen in het land. De samenwerking tussen de gemeenschappen en gewesten en het federale niveau wordt geregeld via samenwerkingsakkoorden. De uitvoering van het programma IUAP is gebaseerd op een samenwerkingsovereenkomst tussen de federale overheid en de gemeenschappen. Er bestaat ook een akkoord over de overheveling van de Nationale Plantentuin van Meise naar de Vlaamse overheid. Dit akkoord werd echter nog niet uitgevoerd wegens interpretatieproblemen tussen de Franse Gemeenschap en Vlaamse Gemeenschap.

Voor het onderzoeksbeleid zijn er **samenwerkingsakkoorden** afgesloten tussen de federale overheid en de gewesten en gemeenschappen die ervoor zorgen dat in de Commissie Internationale Samenwerking (CIS) die op ambtelijk niveau verantwoordelijk is voor de voorbereiding van de Belgische standpunten ten aanzien van de Europese Commissie en de OESO, de verschillende geledingen op een gelijke manier kunnen participeren. Dit systeem werkt vrij goed en zorgt ervoor dat de Vlaamse overheid de mogelijkheid heeft haar stempel te drukken op de in te nemen standpunten ten aanzien van het Europese onderzoeksbeleid.

Voor industriebeleid op EU-en OESO-niveau verloopt dit anders. Er is geen samenwerkingsakkoord dat de betrokkenheid van de gewesten correct regelt op het ambtelijke niveau. Voor industriebeleid is er een soortgelijk orgaan als de CIS, nl. de IEC (Interministeriële Economische Commissie), maar door de afwezigheid van een samenwerkingsakkoord hangt de inspraak van de andere overheden te veel af van de welwillendheid van de federale overheid. Het overleg, en in het bijzonder het uiteindelijk Belgische standpunt, is volledig in handen van de federale overheid. Het huidige coördinatiesysteem brengt onder meer met zich mee dat de regio's niet kunnen participeren aan vergaderingen van de werkgroepen op Europees niveau (zoals b.v. die van de Enterprise Policy Group).

Voor wetenschapsbeleid kan dat wel: daar zijn de gewesten en/of gemeenschappen o.a. vertegenwoordigd op de CREST-vergaderingen. De vertegenwoordiging in de Raad houdt daarentegen wel rekening met de bevoegdheidsverdelingen.

Er moeten net zoals dat in 1991 gebeurde voor wetenschapsbeleid ook voor industriebeleid akkoorden worden afgesloten die aan de gewesten de rol geven die hen toekomt in de voorbereiding van het Europese economie-/industriebeleid en de deelname op andere internationale fora die verband houden met dit thema (b.v. in het kader van de OESO). Het belang hiervan is niet te onderschatten, want het economisch ondersteunings- en valorisatiebeleid, innovatie in brede zin, het beleid gericht op de KMO's in zijn verschillende aspecten, het aanmoedigen van ondernemerschap, waarborgen en financiering van startende bedrijven, de bevordering van energie-efficiëntie, milieuvriendelijke energiebronnen, ... zijn hoofdzakelijke of exclusieve bevoegdheden van de Vlaamse Regering.

1.11 INTERNATIONALE CONTEXT

De Vlaamse economie is bij uitstek **exportgedreven**. In 2007 werd er voor 190,56 miljard euro uitgevoerd. Kenmerkend is onze sterke oriëntatie op de EU (net geen 75% van onze export) en specifiek op de vier buurlanden Frankrijk, Nederland, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk. Deze buurlanden maakten meer dan de helft (52,18%) van het Vlaamse exportpakket uit. Wanneer de groeimarkten worden bekeken, zien we dat de zogenaamde BRIC landen (Brazilië, Rusland, Indië en China) 5,71% van onze Vlaamse export vertegenwoordigden. De Aziatische Tijgers (Hong Kong, Singapore, Taiwan en Zuid-Korea) namen slechts 1,68% van onze uitvoer af. Hieruit blijkt dat Vlaanderen nog steeds onvoldoende kan inspelen en profiteren van de groeimarkten buiten de EU.

De Vlaamse export bestond in 2006 vooral uit intermediaire goederen (61,5%). Consumptiegoederen (18,5%) en investeringsgoederen (9,5%) waren veel minder belangrijk. De belangrijkste exportproducten waren voertuigen, kunststofartikelen, machines en mechanische werktuigen, aardolieproducten en edelstenen. Deze vijf categorieën waren goed voor 46,5% van de Vlaamse export.

De directe **buitenlandse investeringen** stegen spectaculair (93,1%) vergeleken met 2005. In 2005 stroomde 1,44 miljard euro naar het Vlaamse Gewest. Tegen 2006 was dit al 2,78 miljard euro. De buitenlandse investeringen zorgden voor 4.034 nieuwe jobs.

Uit de European Investment Monitor van Ernst & Young blijkt dat België zich handhaaft op de 5de plaats in de Europese rangschikking betreffende directe buitenlandse investeringen met 175 buitenlandse investeringsprojecten in 2007 (tegenover 185 in 2006). In 2007 kende België een opmerkelijke stijging van het aantal nieuwe investeringen. 74% (129/175) van alle investeringen in België waren nieuwe investeringsprojecten. In 2006 ging het in slechts 55,1% van alle directe buitenlandse investeringen om nieuwe projecten en 44,9% betrof expansieprojecten. Dit is positief nieuws omdat nieuwe investeringsprojecten doorgaans zorgen voor extra zuurstof, groei en jobcreatie. Tweederde van de buitenlandse investeringen in België situeerde zich in de tertiaire of dienstensector (106/175 investeringen) en van deze groep van investeringen namen Antwerpen, Brussel en het grondgebied Brabant (Vlaams en Waals) 83% voor hun rekening. Dit bevestigt dat steden belangrijk zijn voor het aantrekken van buitenlandse investeringen in de tertiaire sector.

Het totaal van 175 directe buitenlandse investeringen in België is afkomstig van 36 verschillende landen. Dit illustreert duidelijk de globalisering van de economie. De groep van buitenlandse investeerders in België werd aangevoerd door de Verenigde Staten met 49/175 investeringen. De VS en onze buurlanden zijn goed voor afgerond 65% van alle directe buitenlandse investeringen in België. De belangrijkste troeven van België zijn vooral de kwaliteit van onze infrastructuur – zowel inzake transport, logistiek en telecommunicatie – én de goede levenskwaliteit. Aan de andere kant blijven de hoge loonkost, het gebrek aan arbeidsflexibiliteit en de sterke fiscale druk een rem te zetten op de buitenlandse investeringen.

De hoge belastingdruk in België blijft het aantrekken van buitenlandse investeringen in de weg staan. Het afstemmen van de belastinglast van de ondernemingen op het Europese gemiddelde en het verder verlagen van de loonkost, zou voor 75% van de ondervraagde bedrijven aanleiding kunnen geven om een investering in België te overwegen. Dit geldt evenzeer voor maatregelen die de productiviteit, het kwalificatieniveau en de talenkennis van het personeel (nog) zouden verhogen. Om aantrekkelijk(er) te worden voor buitenlandse investeerders zou België, volgens de ondervraagde bedrijven, prioritair werk moeten maken van de vermindering van de fiscale en wettelijke verplichtingen.

Het belang en de invloed van het **onderzoeks- en innovatiebeleid van de Europese Unie** neemt toe. Het relatieve aandeel van de Vlaamse deelname aan de Europese Kaderprogramma's neemt wel geleidelijk aan af. Toch hebben Vlaanderen en België het helemaal niet slecht gedaan in het Zesde Kaderprogramma voor Onderzoek en Technologische Ontwikkeling (2002-2006) en haalden

relatief betere resultaten dan de grootste EU-lidstaten waaronder Duitsland, Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk en Italië. Vlaanderen stond in voor bijna de helft van de Belgische deelnames aan het Zesde Kaderprogramma en haalde daarmee iets meer dan de helft van de Belgische deelnametoelage voor dit kaderprogramma naar zich toe. Het aantal deelnames van Vlaamse bedrijven aan Europese Kaderprogramma's vertoont echter een dalende trend.

Vlaanderen neemt, hoofdzakelijk via IWT, FWO en EWI actief deel aan de ERA-NET projecten die werden opgestart. Deze projecten wensen de samenwerking en coördinatie tussen de verschillende onderzoek- en innovatieprogramma's van de lidstaten te bevorderen. Vlaanderen is betrokken bij een aantal nieuwe initiatieven van de Europese Commissie: 2 art.169 initiatieven, respectievelijk AAL en EUROSTARS, en 2 art.171 initiatieven, ARTEMIS (Advanced Research and Technology for Embedded Intelligence and Systems), ENIAC (European Nanoelectronics Initiative Advisory Council). Daarnaast participeren Vlaamse actoren in de Art. 171-initiatieven IMI (Innovative Medicines Initiative) en Fuel Cells and Hydrogen. In het EUREKA-programma is het door IWT toegekende steunvolume in 2007 opnieuw gestegen tot zijn gemiddelde peil (Indicatorenboek 2009). Vlaanderen neemt internationaal gezien een prominente positie in EUREKA in net zoals in het COST-programma.

Door een gerichte steun aan de Science Division van UNESCO (met focus op water en integraal kustzonebeheer) heeft Vlaanderen een op mondiaal vlak een grote visibiliteit verworven. Met het UNESCO/IOC Project Office in Oostende verwierf Vlaanderen een sleutelrol in 'On the job' Capacity Building voor Oceaan data- en informatieverwerking. Via het FWO is Vlaanderen betrokken in ESF (Scientific Networking Programmes, vergelijkbaar met COST-acties, en EUROCORES, voorloper van de joint calls in sommige ERA-netten) en kunnen Vlaamse onderzoekers middelen verwerven voor hun coördinatieactiviteiten in multilaterale wetenschappelijke netwerken.

Voor de bilaterale samenwerking met een aantal niet-Europese prioritaire partnerlanden werd een nieuw mechanisme gestart in beheer van FWO.

De samenwerkingsverbanden met de buurlanden, en dan vooral met Nederland werden de afgelopen jaren ook versterkt (o.a. via samenwerking binnen IMEC-TNO in Holst, STEVIN taal- en spraaktechnologie en zo meer.

1.12 MAATSCHAPPELIJK DRAAGVLAK

Innovatie wordt in belangrijke mate gedreven door nieuwe maatschappelijke ontwikkelingen en de noodzaak om beter op maatschappelijke noden op het gebied van gezondheidszorg, ecologie, klimaatverandering en demografische veranderingen, consumptietrends en –attitudes in te spelen. In een kenniseconomie en creatieve economie ("beyond the knowledge economy") gaat dus in toenemende mate aandacht naar de creatie van een **innovatiecultuur** waarbij deze trends mee in rekening genomen worden. Een innovatiecultuur betekent dat innovatie aan bod komt in alle sectoren van de economie, in de verschillende maatschappelijke geledingen en op alle domeinen.

48% van de Vlaamse bevolking is echter helemaal niet of weinig geïnteresseerd in wetenschap en technologie (*Evaluatie Wetenschapsweek 2008*). Meer dan 80% van de jongeren beseft dat technologie belangrijk is voor onze welvaart, jobs en nieuwe producten maar haast geen enkele jongere kan een technologisch bedrijf opnoemen. Maar tegelijkertijd leven bij 40% van hen hardnekkige clichés over bandwerk, ontslagen en milieuvervuiling. Bij meisjes is het imago over het algemeen slechter dan bij jongens. (*Are you ready for the future: enquêteonderzoek bij jongeren tussen 16 en 21 jaar door Agoria, federatie van de technologische industrie*). De Eurobarometer peilt regelmatig naar de houding van de burgers van de EU ten opzichte van ondernemers. Hieruit blijkt dat België vrij gemiddeld scoort voor wat de houding ten opzichte van ondernemers betreft. Andere enquêtes zoals de Delta Lloyd enquête geven een relatief positief beeld over ondernemers. Dit is uiteraard niet hetzelfde als zelf de ambitie hebben om ondernemer te worden.

Sinds 1994 wordt binnen het algemene wetenschaps- en technologisch innovatiebeleid veel aandacht besteed aan de **popularisering van wetenschap, techniek en technologische innovatie**.

De strategische doelstelling die hieraan ten grondslag ligt, is het versterken van het maatschappelijk draagvlak voor wetenschap, techniek, technologie en innovatie in een maatschappij die steeds verder evolueert naar een kennismaatschappij. Het belang dat aan de popularisering van wetenschap, techniek en technologische innovatie wordt gehecht, vertaalt zich jaarlijks in een Vlaams actieplan Wetenschapscommunicatie, waarin een hele reeks initiatieven voor verscheidene doelgroepen worden opgezet. De belangrijkste doelgroepen van het actieplan zijn (schoolgaande) kinderen en jongeren, leerkrachten, studenten, en het grote publiek.

Bij de verschillende initiatieven werd vooral de nadruk gelegd op jongeren daar het absolute en het relatieve aantal nieuwe studenten in wetenschappelijke en technologische richtingen in Vlaanderen in de periode 1993-2003 is gedaald, in tegenstelling tot de meeste andere OESO-landen⁴. Globaal genomen neemt het aantal Vlaamse generatiestudenten in de exacte en toegepaste wetenschappen sinds 2004-2005 weer gestaag toe. Deze stijging is vooral te wijten aan de toegenomen populariteit van de studiegebieden Biomedische wetenschappen, Farmaceutische wetenschappen en Toegepaste wetenschappen. De laatste twee academiejaren neemt het aantal studenten in de opleiding Geneeskunde en Tandheelkunde echter weer af. (Indicatorenboek 2009).

Ook werd er de voorbije jaren de genderproblematiek in wetenschappen en technologie aangepakt en werden specifieke acties opgezet om meisjes te stimuleren om een wetenschappelijke of technologische opleiding aan te vatten.

De laatste 15 jaren is er heel wat expertise opgebouwd op het vlak van de popularisering van wetenschap, techniek en technologische innovatie in Vlaanderen en kunnen we rekenen op heel wat actoren die mee instaan voor de realisatie van het actieplan en (een deel van) de beleidsdoelstellingen. Achtentwintig organisaties worden als structurele partners van het actieplan beschouwd. In internationale en Europese context kan een verschuiving van een “top-down” benadering naar een op dialoog gerichte “Science in Society”-benadering worden opgemerkt.

⁴ (“Evolution of Student Interest in Science and Technology Studies.(Policy Report”, 4 mei 2006, Global Science Forum)

DEEL 2: ECONOMIE, WETENSCHAP EN INNOVATIE: KRACHTLIJNEN EN UITDAGINGEN VOOR EEN TOEKOMSTGERICHT BELEID

De huidige crisis vereist een krachtige reactie van de overheid gericht op het herstel van het vertrouwen in de economie en het beperken van de dreigende werkloosheid. Dit heeft zich in de recente herstelplannen vertaald. Deze op de korte termijn gerichte initiatieven mogen de overheid echter niet doen vergeten dat het nu, meer dan ooit noodzakelijk is om ook de fundamenten van onze kenniseconomie te versterken en een lange termijn strategie voor Vlaanderen uit te bouwen. De beleidskeuzes die we nu maken zullen mee bepalen hoe krachtig de economie in Vlaanderen zal opleven wanneer de storm - waar we slechts indirect invloed kunnen op uitoefenen - voorbij zal zijn. Met Vlaanderen in Actie (ViA) en met het Pact 2020 heeft de Vlaamse Regering samen met de sociale partners al een belangrijke aanzet gegeven. Een aantal van de twintig doelstellingen van het Pact 2020 betreffen rechtstreeks het beleidsdomein EWI, in het bijzonder de doelstellingen gerelateerd aan het bevorderen van innovatie en ondernemerschap.

In dit hoofdstuk van de bijdrage aan het regeerakkoord formuleert het beleidsdomein EWI zijn voorstel voor horizontale krachtlijnen en uitdagingen voor de komende regeerperiode 2009-2014 gericht op de versterking van de competitiviteit van Vlaanderen, zowel wat economie, wetenschap als innovatie betreft.

Deze krachtlijnen en uitdagingen sluiten nauw aan bij het Pact 2020.

2.1 HORIZONTALE KRACHTLIJNEN

Uit de omgevingsanalyse van deel 1 van deze bijdrage, de internationale trends van recente jaren, ViA en het Pact 2020 kunnen we een aantal belangrijke horizontale of generieke krachtlijnen tot optimalisering van het EWI-beleid destilleren.

Als prioritaire krachtlijnen voor het beleid in de volgende jaren stellen we voor :

- **Vereenvoudigen**
- **Vergroenen**
- **Vermarkten/valoriseren**
- **Internationaliseren**
- **Integreren**
- **Investeren**

om meer en beter te Onderzoeken, Ontwikkelen en Ondernemen en zo de levenskwaliteit en de competitiviteit van Vlaanderen te bestendigen.

Vereenvoudigen

De complexiteit van de omgeving is voor alle actoren (bedrijven, kennisinstellingen, overheid, middenveld) in de recente decennia immens toegenomen. De overheid heeft hieraan, in haar diverse vormen (gemeentelijk, regionaal, federaal, europees, ..) heel wat bijgedragen. Om de efficiëntie en effectiviteit van de actoren (waaronder de overheid zelf) te verhogen is het noodzakelijk de complexiteit terug te schroeven en initiatieven te nemen gericht op :

- de vereenvoudiging van structuren en instrumenten,
- de verbetering van de kwaliteit en transparantie van de regelgeving,

- de vermindering van administratieve lasten (intern en extern)

Er zijn in recente jaren reeds een aantal initiatieven genomen, maar een meer disruptieve aanpak moet de ambitie zijn in de komende periode.

Vergroenen

De bezorgdheid over onze leefomgeving, de aangekondigde verandering van het klimaat, de stijgende grondstofprijzen en de energieproblematiek vormen een actieve katalysator om nieuwe technologieën te ontwikkelen en te introduceren gericht op een samenleving die op een duurzame wijze omgaat met haar natuurlijke rijkdommen. Voor zowel bedrijven, kenniscentra als de overheid is de opportuniteit enorm. Er zal een nieuw elan aan de competitiviteit van Vlaanderen kunnen gegeven worden indien men erin slaagt om binnen de sterke niches voor biotechnologie, nanotechnologie, energietechnologie en materiaalkunde, innovatieve producten en processen te genereren voor deze nieuwe markten en tevens deze 'groene' technologieën maximaal ingang te laten vinden in onze dagelijkse werk- en leefomgeving.

Vermarkten en valoriseren

Net zoals in de meeste andere Europese landen heeft Vlaanderen nog geen optimale omzetting van zijn kennis en creativiteit naar de markt. Er moeten bijkomende inspanningen worden geleverd om de kennisontwikkeling af te stemmen op de noden en mogelijkheden van de (toekomstige) markten. Interfacediensten, competentiepolen en strategische onderzoekscentra spelen hierin een cruciale rol doordat ze kenniscentra en bedrijfswereld bij elkaar brengen.

Ook het ondernemerschap in al zijn vormen (inclusief intrapreneurship) moet verder gepromoot worden. Zonder voldoende ondernemerschap bereiken innovaties nooit de potentiële markten. We interpreteren het begrip 'markten' hier in een brede zin, ook niet-economische, maatschappelijke relevante vermarkting of valorisatie van kennis moet aangemoedigd worden.

Internationaliseren

Het in de komende legislatuur te voeren beleid moet actief inspelen op de internationale ontwikkelingen. De door Europa te bepalen Post Lissabon strategie en de initiatieven binnen de Europese onderzoeksruimte zullen richtinggevend zijn. Niet alleen moet de Vlaamse overheid ervoor zorgen dat de diverse spelers optimaal toegang krijgen tot de Europese initiatieven, ze moet ook haar rol bij de besluitvorming ten volle invullen. De samenhang tussen het Europese beleid en het beleid in de regio's dient versterkt te worden. Ook het Europese territoriale cohesiebeleid biedt een geïntegreerd referentiekader om gemeenschappelijke uitdagingen zoals globalisering, de ontwikkeling van het stedelijke systeem, klimaatverandering, energie, verlies aan biodiversiteit ...aan te gaan.

Bilaterale samenwerking, zoals met Nederland kan als piloot fungeren om door het wederzijds openstellen van programma's tot een meer structurele en diepgaande grensoverschrijdende samenwerking te komen binnen Europa.

Ook buiten Europa moeten netwerken worden uitgebouwd en ondersteund bij voorkeur in samenwerking met organisaties zoals UNIDO, UNESCO enz. die zowel voor het internationaal ondernemen als voor de lokale capaciteitsopbouw mogelijkheden bieden.

Als regio met een open economie zijn de internationale markten voor Vlaanderen zeer belangrijk. Vlaanderen heeft er alle belang bij om zijn innovatie-initiatieven te richten op internationaal competitieve sectoren. De handelsverhoudingen tussen de continenten zijn de afgelopen jaren echter sterk gewijzigd. De huidige crisis zal dit wellicht zelfs versterken, Amerika is niet langer de overheersende handelspartner. Een goede afstemming tussen de overheidsactoren voor internationaal ondernemen en deze van het economisch en innovatiebeleid is essentieel.

Integreren

De realisatie van een daadwerkelijke horizontale, geïntegreerde samenwerking tussen de verschillende beleidsdomeinen ten behoeve van innovatie is een bijzondere uitdaging voor de komende legislatuur. Elk beleidsdomein moet innovatie opnemen als prioriteit, innovatie moet als een centrale hefboom en horizontale dimensie in het beleid van de gehele Vlaamse Regering worden verankerd. Deze intentie werd reeds tijdens voorgaande legislaturen geformuleerd maar is slechts zeer partieel gerealiseerd. Het slechts beperkt beschikbaar stellen van middelen vanuit het 'verticale' innovatiebeleid heeft hier wellicht meegespeeld.

Nieuwe innovatie-initiatieven in de domeinen cultuur, onderwijs, energie, milieu, gezondheidszorg, landbouw, infrastructuur, mobiliteit enz. bieden een zeer waardevolle uitbreiding aan mogelijke impact. Door het naar voor schuiven van andere beleidsdomeinen in het innovatiebeleid verzekert men bovendien dat innovatie niet enkel wordt ingezet voor economische doeleinden maar ook voor de belangrijke maatschappelijke uitdagingen van deze tijd.

Investeren

Het Pact 2020 vermeldt de doelstelling om tegen 2014 3% van het BBP te besteden aan O&O-activiteiten. Deze intentie is toe te juichen, er moet inderdaad nog sterker geïnvesteerd worden in het groeiende onderzoekspotentieel. In de Speurgids 2009 wordt berekend dat zelfs bij een aanhoudende recessie (wat op zich een niet gewenst, maar wel positief effect heeft op de O&O-intensiteit) er jaarlijks bijkomend 75 miljoen euro vereist is om tegen 2014 de 3% O&O-norm te bereiken. Wanneer er snel economisch herstel en opnieuw groei zou komen, bedraagt de vereiste jaarlijkse toename van de middelen ongeveer 200 miljoen euro, wat in de buurt ligt van de 230 miljoen euro die in 2008 door de VRWB werd vooropgesteld. Bij langdurige stagnatie van de economie komt men tot een gemiddelde jaarlijkse vereiste cumulatieve toename van de budgetten met 115 miljoen euro.

De budgettaire noden en de potentiële impact op de kenniseconomie beperken zich echter niet alleen tot het O&O-gebeuren. Investerings in het volledige domein van EWI zijn nodig om het innovatievermogen en de competitiviteit van de Vlaamse kenniseconomie te versterken.

De effectiviteit van de investeringen moet worden bevorderd door regelmatige evaluaties van instrumenten en instellingen (of het beleid in zijn geheel) en door de monitoring van goed gekozen performantie-indicatoren. In de toekomst moet ook meer aandacht worden geschonken aan de opvolging en analyse van de economische en maatschappelijke impact die wordt gegenereerd.

De selectiviteit van de investeringen dient verhoogd te worden om voldoende kritische massa te bereiken. Dit kan tot stand gebracht worden door een structurele samenbundeling van krachten voor een gezamenlijk innovatiedoel.

2.2 UITDAGINGEN

De belangrijkste specifieke beleidsuitdagingen voor het beleidsdomein EWI voor de komende vijf jaar worden hierna opgesomd. Om aan deze uitdagingen tegemoet te komen zullen zowel bestaande initiatieven moeten worden verder gezet, al dan niet in een aangepaste, versterkte vorm, als nieuwe initiatieven worden genomen. Steeds zullen de hierboven vermelde krachtlijnen als leidraad worden gehanteerd. In deel 2.5 van de bijdrage worden een aantal acties (ideeën/fiches) geconcretiseerd die binnen deze uitdagingen kaderen.

De belangrijkste uitdagingen voor het beleidsdomein EWI zijn :

- 1. Meer instroom, een betere opleiding en een aantrekkelijkere en mobielere loopbaan voor onderzoekers;**
- 2. Meer en beter ondernemerschap;**
- 3. Vrijwaren en versterken van de dynamiek en excellentie van het fundamenteel onderzoek;**
- 4. Zwaartepuntvorming;**
- 5. Transitie naar een duurzame economie en maatschappij door kennis en innovatie;**
- 6. Een optimale en aantrekkelijke innovatie- en ondernemingsomgeving;**
- 7. Een verhoogde internationale competitiviteit van het Vlaamse onderzoek;**
- 8. Een sterker maatschappelijk draagvlak voor wetenschap, innovatie en ondernemerschap;**
- 9. Verhoogde effectiviteit van het EWI beleidsinstrumentarium;**
- 10. Realisatie van een horizontaal geïntegreerd innovatiebeleid in samenwerking met alle beleidsdomeinen.**

1. Meer instroom, een betere opleiding en een aantrekkelijkere en mobielere loopbaan voor onderzoekers

De stijgende investeringen in kennis en innovatie en de vergrijzing vereisen een toenemende beschikbaarheid van hoogopgeleiden en meer bepaald van onderzoekers van hoge kwaliteit. Daarom zal niet alleen meer geïnvesteerd worden in de recrutering en opleiding van jonge onderzoekers, maar moeten ook de onderzoekscarrières, zowel binnen de academische wereld als daarbuiten, aantrekkelijk zijn voor de meest talentvolle mannen en vrouwen. Als uitvalsbasis én als aantrekkingspool dient Vlaanderen bovendien mee te spelen in een open internationale onderzoekswereld waarbinnen O&O personeel zich vrij beweegt en bijdraagt aan de uitwisseling van kennis (brain circulation). Het Pact 2020 zegt hierover : ‘Vlaanderen wordt een draaischijf voor innovatiemedewerkers van internationale allure’.

Met zijn beleid ten aanzien van onderzoekers schakelt de Vlaamse regio zich in in de internationale beleidscontext. Vlaanderen zal op aangeven van de Europese Unie een partnerschap aangaan met zijn Belgische en Europese partners voor de voorbereiding van gecoördineerde acties en uitwisseling van best practices in prioritaire thema's (cf. Europese Commissie, ‘Betere loopbanen en meer mobiliteit: een Europees partnerschap voor onderzoekers’, COM(2008)317), zoals :

- systematisch open rekrutering;

- voldoen aan de behoeften inzake sociale zekerheid en aanvullend pensioen van mobiele onderzoekers;
- aanbieden van aantrekkelijke arbeidsvoorwaarden en arbeidsomstandigheden;
- versterken van de opleiding, vaardigheden en ervaring van onderzoekers.

Tegen eind 2009 wordt een actieplan opgesteld met medewerking van de betrokken spelers in het veld. Op basis hiervan zal er de komende jaren snelle en meetbare vooruitgang geboekt worden, in het beleid ter ondersteuning van het O&O-talent dat Vlaanderen nodig heeft om een performante kenniseconomie te blijven.

In fiche 6 wordt een concreet voorstel geformuleerd voor de versterking van de onderzoekslaanbanen van onderzoekers in Vlaanderen.

Bijdrage tot de horizontale krachtlijnen

Vereenvoudigen	door stroomlijning en afstemming regelgeving statuut van onderzoekers	Internationaliseren	door inschrijven in EU-beleid voor onderzoekers; door versterken internationale mobiliteit
Vergroenen	-	Integreren	door betere afstemming met federale overheid en met onderwijs
Vermarkten/valoriseren	door versterken intersectorale mobiliteit;	Investeren	ca. 60 % van de middelen voor O&O zijn bestemd voor personeelkosten

2. Meer en beter ondernemerschap

Zoals de omgevingsanalyse aangeeft wordt Vlaanderen geconfronteerd met een lage graad van potentieel ondernemerschap. Willen we in Vlaanderen de economische groei en de tewerkstelling in de toekomst op een aanvaardbaar peil houden, dan is het cruciaal dat meer mensen ondernemend worden en dat meer ondernemers hun zaak kunnen uitbouwen tot een succesvolle en snelgroeiende onderneming. De graad van ondernemerschap van een regio of land beïnvloedt de economische welvaart ervan in belangrijke mate. Vlaanderen moet de cultus van de initiatiefnemer verder ontwikkelen en kansen creëren voor ondernemend gedrag. Deze ambitie wordt ook in het Pact 2020 herbevestigd. In dit pact stellen de Vlaamse Regering en de Vlaamse sociale partners dat Vlaanderen ‘tegen 2020 een sterke ondernemerscultuur kent, het ondernemerschap, de waardering ervan alsook het aantal ondernemingen aanzienlijk stijgt, zodat we even goed scoren als de top 5 van de Europese regio’s’. Meer ondernemerschap moet zich vertalen in meer startende ondernemingen. Dit betekent niet dat het streefdoel moet zijn dat elke Vlaming zijn eigen bedrijf opricht. Ondernemerschap kan ook worden gemanifesteerd binnen een bestaande onderneming of organisatie, het zogenaamde intrapreneurship. Het beleid mag zich bovendien niet enkel toespitsen op meer ondernemerschap maar moet ook voor een kwalitatief ondernemerschap kiezen. Beter ondernemerschap betekent dat creatiever en innovatiever ondernomen wordt. Dit veronderstelt dat ondernemerschap eveneens een horizontaal beleidsaandachtspunt moet zijn. Het stimuleren van ondernemerschap moet ook in de andere beleidsvelden zoals cultuur, onderwijs, welzijn, wetenschapsbeleid ... voldoende aan bod komen.

Om meer mensen aan te sporen tot ondernemerschap dient het beleid er op gericht te zijn een positief beeld t.o.v. ondernemerschap in de samenleving te blijven aanwakkeren. Dergelijke stimulansen zorgen er immers voor dat de carrière van ondernemer als wenselijk gepercipieerd wordt door de bevolking. Het is tevens van groot belang het ‘durven nemen van risico’s’ in de samenleving te stimuleren en zeker niet af te straffen. Daarom dient bij de sensibilisering rond ondernemerschap ook de nodige aandacht uit te gaan naar het wegwerken van het stigma op falen.

Daarnaast dient ook overname als een volwaardig alternatief voor starten gepromoot te worden. Dit zorgt er tevens voor dat succesvolle bedrijven en technologieën niet verloren gaan.

Het uitbouwen van een succesvolle en snelgroeiende onderneming zal gezien de huidige economische omstandigheden nog sterker afhangen van het innovatiepotentieel van de onderneming. Intrapreneurship kan bestaande bedrijven de mogelijkheid bieden om 'van binnenuit' te innoveren en biedt ondernemende personen de kans hun ideeën en innovaties te realiseren, zonder effectief zelf een onderneming op te richten.

De Vlaamse overheid heeft reeds enkele hefboomen om meer en beter ondernemerschap te stimuleren zoals de projectoproepen ondernemerschap en brugprojecten Economie-onderwijs. Om een nog krachtiger beleid rond de stimulering van ondernemerschap te voeren, zouden initiatieven die tot op heden ad-hoc op semi-structurele basis ondersteund worden, mits positieve evaluatie, een meer structureel karakter dienen te krijgen.

Fiche 1 beschrijft een concreet voorstel om financiële ondersteuning en begeleiding van startende ondernemingen te voorzien. Fiche 2 beschrijft een voorstel om bedrijfscontinuïteit te verbeteren door ondernemers te begeleiden bij overnames en zo stopzetting of verlies aan bedrijvigheid te voorkomen.

Bijdrage tot de horizontale krachtlijnen

Vereenvoudigen	door stroomlijning en afstemming van verschillende steunmaatregelen/oproepen/ad hoc subsidies die het ondernemerschap stimuleren	Internationaliseren	door starters te stimuleren/begeleiden om internationaal actief te zijn, en maximaal in te spelen op o.a. het Europese Erasmus project voor jonge ondernemers
Vergroenen	-	Integreren	door versterkte samenwerking met Onderwijs ; door ondernemerschap als horizontaal beleidsaccent
Vermarkten/valoriseren	door ondernemerschap te koppelen aan innovatie-initiatieven	Investeren	effectiever investeren door effectmetingen van het beleid rond ondernemerschap

3. Dynamiek en excellentie van het fundamenteel onderzoek vrijwaren

Fundamenteel onderzoek, zijnde het onderzoek dat primair gericht is op het vergaren van nieuwe kennis over de fundamenteën die aan verschijnselen en waarneembare feiten ten grondslag liggen zonder daarbij een specifieke toepassing op het oog te hebben, is een essentiële en onvervangbare bron voor innovatie op de lange termijn. Fundamenteel onderzoek wordt nagenoeg uitsluitend door de universiteiten uitgevoerd. Kwaliteit is het unieke selectiecriteria voor de ondersteuning van projectvoorstellen voor fundamenteel onderzoek. De instrumenten voor de ondersteuning van het fundamenteel onderzoek moeten rekening houden met de specifieke dynamiek van het fundamenteel onderzoek en zowel opportuniteiten bieden voor nieuwe beloftevolle

onderzoeksthema's en -groepen als voor meer gevestigd en internationaal erkend toponderzoek. Ook moeten er voldoende stimulansen worden geboden aan interdisciplinair onderzoek en aan deelname aan internationale projecten en programma's.

De belangrijkste kanalen voor het fundamenteel onderzoek zijn het BOF en het FWO. BOF is het instrument bij uitstek waarmee de universiteiten een eigen onderzoeksbeleid voeren, terwijl de FWO-middelen op basis van een interuniversitaire competitie worden toegekend. Beide instrumenten zijn essentiële pijlers van het Vlaamse wetenschapsbeleid. Hun aandeel in de O&O-middelen zal op peil gehouden worden. Door het voeren van een coherent beleid zal erover gewaakt worden dat beide kanalen goed op elkaar afgestemd zijn.

Fiche 7 beschrijft een actievoorstel om het geheel van de structurele mechanismen voor financiering van het onderzoek bij het hoger onderwijs te stroomlijnen en te versterken. Deze actie impliceert onder meer het BOF. Er wordt o.a. voorgesteld om met een 'open enveloppe systeem' te werken in plaats van met een gesloten enveloppe zoals momenteel het geval is. Belangrijkste doel hiervan is de prestatie (excellentie) gerichte incentives maximaal te laten werken.

Belangrijk aandachtspunt is het nastreven van een betere verhouding tussen de structurele en de projectmatige (in externe competitie te verwerven) middelen voor het wetenschappelijk onderzoek. Om kwaliteitsvol onderzoek te kunnen blijven garanderen, moet de draagkracht van de universiteiten worden versterkt. Verhoging van de basisfinanciering is nodig voor uitbreiding van het ZAP-korps, ten behoeve van een kwaliteitsvolle begeleiding voor het groeiend aantal doctorandi en tijdelijke onderzoekers. Bovendien moet in een correcte overhead-regeling worden voorzien die niet nadelig is voor de netto onderzoeksfinanciering.

Bijdrage tot de horizontale krachtlijnen

Vereenvoudigen	door afbouw/integratie van diverse kleinere structurele financieringskanalen;	Internationaliseren	door meer middelen te oormerken voor deelname aan internationale projecten en programma's
Vergroenen	-	Integreren	door versterken van samenwerking tussen Wetenschaps- en Onderwijsbeleid
Vermarkten/valoriseren	door versterken van de basis voor creatie van nieuwe kennis op lange termijn;	Investeren	door behoud van aandeel in O&O beleidsmiddelen voor fundamenteel onderzoek

4. Zwaartepuntvorming

Het huidige Vlaamse wetenschaps- en innovatiebeleid wordt gekenmerkt door een sterk 'bottom up' karakter waarbij de thematische invulling van het onderzoek volledig wordt bepaald door de initiatiefnemende onderzoekers. Enkel bij de SOC's (IMEC, VITO, VIB, IBBT) en recenter bij de competentiepolen worden belangrijke middelen geconcentreerd binnen specifieke thematische onderzoeksdomeinen of zogenaamde kennissokkels. Deze kennissokkels ondersteunen de ontwikkeling van gespecialiseerde economische clusters van hoge toegevoegde waarde.

Er werd al ruimschoots bewezen dat de SOC's als onderzoeksinstituten met een strategische economische finaliteit het verschil kunnen maken, ook op internationale schaal. Hun aandeel in het

Europees O&O-Kaderprogramma is er een illustratie van. Hun relevantie op het Vlaams economisch terrein vereist in het bijzonder dat zij een trekkersrol opnemen bij grote strategische projecten die een hefboom vormen voor het focussen van de inspanningen op domeinen met hoge maatschappelijke en economische meerwaarde voor Vlaanderen, zoals bv. het Smart Grid.

Het beleidskader voor de creatie van kennisokkels in Vlaanderen dat in 2005 door de Vlaamse Regering werd goedgekeurd en het decreet betreffende de organisatie en financiering van het wetenschaps- en innovatiebeleid van 2009 (luik strategische onderzoekscentra), bieden een basis en selectiekader voor mogelijke nieuwe initiatieven.

Dergelijke grootschalige nieuwe initiatieven dienen te kaderen in een globaal meerjarenplan voor wetenschap en innovatie, gekoppeld aan een meerjarenbegroting. Dit globaal meerjarenplan moet het ruimer kader vormen waarbinnen gefundeerde afwegingen kunnen worden gemaakt voor enerzijds de ondersteuning en gerechtvaardigde versterking van de bestaande kanalen en anderzijds de nood aan middelen voor het gericht inzetten op strategische domeinen die moeten leiden tot doorbraken die ook economisch en maatschappelijk een substantiële meerwaarde kunnen leveren.

Momenteel staan er twee nieuwe SOC's in de steigers: Het Strategisch Initiatief Materialen (SIM) en een virtueel Onderzoeksinstituut rond het Translationeel (klinisch) onderzoek (cfr. ViA-doorbraak "Medisch Centrum Vlaanderen), waarbij telkens zowel de universitaire onderzoeksprojecten als de industrie deelachtig zijn.

Wat de thematische keuzes betreft spelen de clusters of speerpuntinitiatieven van de VRWB een centrale rol. Het betreft in het bijzonder de volgende thema's:

1. Transport-Logistiek-Diensten – Supply chain management
2. ICT en Diensten voor de Gezondheidszorg
- 3a. Gezondheidszorg : translationeel onderzoek
- 3b. Gezondheidszorg : relatie voeding en gezondheid
- 4a. Nano-elektronika : complexe heterogene systemen
- 4b. Strategisch initiatief Materialen
- 4c. Maakindustrie
- 4d. Duurzame chemie
5. ICT voor sociaaleconomische innovatie
6. Intelligente energienetwerken (Smart Grids).

Het hier geschetste kader biedt een solide uitgangspunt voor de versterking van de huidige en de voorbereiding van nieuwe grootschalige samenwerkingsverbanden en (virtuele) onderzoekscentra. Maar het hoeft geen uniek of exclusief kader te zijn. Een permanente evaluatie en verfijning van de prioriteiten is noodzakelijk.

Fiche 10 en fiche 13 beschrijven twee actievoorstellen die een invulling geven aan de uitdaging 'speerpuntclusters van wereldklasse'.

Bijdrage tot de horizontale krachtlijnen

Vereenvoudigen	door het aansluiten van kleinschalige initiatieven bij de strategische zwaartepunten	Internationaliseren	door versterking internationale competitiviteit van het onderzoek
Vergroenen	door o.a. te kiezen voor 'groene' thema's	Integreren	door grote innovatie-initiatieven vanuit en in samenwerking met andere beleidsdomeinen
Vermarkten/valoriseren	door het versterken van het markt en maatschappij gedreven karakter van de 'grote' initiatieven;	Investeren	nieuwe middelen, voor grote projecten en versterking van bestaande initiatieven

5. Transitie naar een duurzame economie en maatschappij door kennis en innovatie

Om deze uitdaging aan te vatten heeft de Vlaamse overheid heel wat hefboomen in handen. De nood aan een groene en tegelijk competitieve economie die zowel aan de opwarming van de aarde als aan de noden van de eigen samenleving een antwoord biedt, dringt zich steeds meer op en staat bovenaan de Europese en internationale politieke agenda. Deze ambitie staat ook centraal in de hernieuwde Lissabonagenda voor groei en tewerkstelling en in het Pact 2020.

Vlaanderen beschikt, verspreid over het geheel van haar kennisinstellingen, over heel wat 'groene' (technologische) kennis, en investeert ook in de ontwikkeling van de know-how betreffende tal van andere uitdagingen die zijn verbonden met de uitbouw van een duurzame economie, zoals de slimme logistieke netwerken (inclusief de 'smart grids' van hernieuwbare en fossiele/nucleaire energiebevoorrading). Dat maakt niet alleen dat onze kennisinstellingen internationaal een zeer goede reputatie hebben, maar de toenemende vermarkting van deze kennis leidt ook tot een sterkere concurrentiepositie van onze ondernemingen en tot de ontwikkeling van heel wat 'groene' banen op de arbeidsmarkt.

Naast kennisontwikkeling is innovatie eveneens een noodzakelijke voorwaarde voor het welslagen van een op duurzaamheid gebaseerde economie. De slaagkansen van deze 'groene' economie hangen in zeer grote mate af van de manier waarop niet alleen kennis, maar ook de daaraan verbonden innovatie, zich kunnen inwerken in het economische weefsel, waardoor ze uiteindelijk ook door de maatschappij als dusdanig kunnen worden opgenomen.

De Vlaamse overheid moet dus niet alleen investeren in de verdere vergroening en de vermarkting van deze op kennis en innovatie gebaseerde economische structuur, maar ook in de noodzakelijke uitbouw van het nodige maatschappelijk draagvlak (zie ook punt 9. hieronder), om te kunnen garanderen dat onze gunstige uitgangspositie ook op de lange termijn houdbaar blijft en waar mogelijk zelfs kan worden versterkt.

De ontplooiing en het succes van deze duurzame kennisgedreven economie is ten slotte onlosmakelijk verbonden met de ontwikkeling van een duurzame lange-termijnstrategie (naar het voorbeeld van het plan Vlaanderen in Actie en het Pact 2020) die de leefbaarheid van onze hele samenleving onderbouwt.

Fiche 5 in hoofdstuk 2.5 beschrijft een concreet voorstel voor een programma voor kennisdiffusie inzake hernieuwbare energietechnologie.

Bijdrage tot de horizontale krachtlijnen

Vereenvoudigen	door integratie van 'groene' initiatieven in bestaande instrumenten	Internationaliseren	door versterking van de competitiviteit van de bedrijven
Vergroenen	per definitie	Integreren	door initiatieven vanuit en in samenwerking met andere beleidsdomeinen (i.h.b. energie, leefmilieu,..)
Vermarkten/valoriseren	door het versterken van het markt en maatschappij gedreven karakter van de 'grote' initiatieven;	Investeren	nieuwe middelen, voor grote projecten en versterking van bestaande initiatieven

6. Een optimale en aantrekkelijke innovatie- en ondernemingsomgeving

Een innovatie- en ondernemingsomgeving is sterk afhankelijk van een aantal factoren. Conjunctuur, Europese mededingingsregelgeving, steun van financiële markten, zijn externe aspecten waarop Vlaanderen weinig invloed kan uitoefenen. Op andere factoren kan dan weer wel op Vlaams niveau worden ingespeeld. Deze factoren overschrijden echter vaak het beleidsdomein EWI. Omgevingsfactoren zoals regelgeving, (para)fiscaal beleid, stimulansen voor netwerking, overheidsinvesteringen, permanente vorming, beschikbaarheid van infrastructuur, beschikbaarheid van gekwalificeerd personeel e.d. zijn sterk bepalend voor de omgeving maar vergen initiatieven over de beleidsdomeinen heen. Een belangrijke component van het omgevingsklimaat is de complexiteit van de regelgeving en de administratieve lastendruk waarmee ondernemers worden geconfronteerd. De overheid dient aan administratieve vereenvoudiging voor bedrijven blijvende aandacht te besteden. Sterke afstemming tussen het beleidsdomein EWI en de Dienst Wetsmatiging is hierbij noodzakelijk.

Naar aanleiding van de financiële crisis en zijn economische gevolgen is het eveneens van belang dat ondernemingen over voldoende financiële middelen kunnen blijven beschikken om duurzaam te investeren en te innoveren. In het kader van het relanceplan werden de afgelopen maanden al heel wat initiatieven genomen. De nieuwe Vlaamse Regering zal dit moeten blijven opvolgen en optreden bij eventueel falen van de financiële markten.

Een optimaal omgevingsklimaat betekent ook dat verder gewerkt wordt aan het ontwikkelen van instrumenten die bijdragen tot het aanbieden van optimale vestigingsfactoren. De steun voor de aanleg van bedrijventerreinen en bedrijvencentra speelt hierop in. In functie van dit aantrekkelijk investeringsklimaat moet gestreefd worden naar voldoende, kwaliteitsvolle en duurzame bedrijfshuisvestingsmogelijkheden. Er dient een ijzeren voorraad bedrijventerreinen bewerkstelligd te worden in elke subregio met onder meer een bijzondere aandacht voor multimodale bereikbaarheid en de herontwikkeling van verouderde en onderbenutte terreinen en brownfields. Hierbij is bijzondere aandacht gewenst voor specifieke doelgroepen zoals watergebonden bedrijventerreinen, locaties voor Seveso-activiteiten enz. Daarnaast moet er voldoende afstemming zijn van het economisch en innovatiebeleid met de initiatieven die op het vlak van mobiliteit en logistiek genomen worden.

Verhoogde transparantie en een betere stroomlijning van de diverse beleidsinstrumenten in het Vlaamse innovatiesysteem zullen gericht worden op het stimuleren van de internationaal excellente kennisclusters. Om bij te dragen tot de economische ontwikkeling mag de ontwikkeling van niet-hightechsectoren uiteraard niet uit het oog verloren worden. Nadruk ligt op de creatie van een evenwichtige policy mix (fiscale stimuli, subsidies en innovatieve aanbestedingen) met aandacht voor afstemming op de verschillende levensfasen: starters, doorgroeiers, internationalisering. De toegang vooral voor KMO's zal verder gefaciliteerd worden en de samenwerking met kennisinstellingen gestimuleerd. Uiteraard zullen ook grensoverschrijdende samenwerking en deelname aan EU programma's proactief gestimuleerd dienen te worden om zo de Vlaamse innovatiecapaciteit in een Europese markt te versterken.

Een aantrekkelijk omgevingsklimaat voor innovatie en ondernemen moet er toe bijdragen dat Vlaanderen als kleine regio voldoende investeringen uit het buitenland aantrekt en dat de Vlaamse ondernemingen voldoende internationaal actief zijn.

Fiche 3 beschrijft het voorstel tot uitbouw van een fijnmazig netwerk van (unieke) contactpunten waar ondernemers terecht kunnen met al hun vragen gericht aan de overheid.

Fiche 4 beschrijft het voorstel tot de ontwikkeling van een duurzaam bedrijfshuisvestingsbeleid met als belangrijkste doel op termijn over voldoende geschikte ruimte voor economische bedrijvigheid te kunnen beschikken.....

Bijdrage aan de horizontale krachtlijnen

Vereenvoudigen	administratieve lasten voor bedrijven afbouwen, uitbouw van het Agentschap Ondernemen	Internationaliseren	door aantrekkelijk maken van Vlaanderen als investeringsregio en Vlaamse bedrijven te ondersteunen op internationale markten
Vergroenen	door duurzaamheid voor bedrijventerreinen en gebouwen / innovatie als hefboom voor groene technologieën	Integreren	Innovatie als horizontaal beleidsthema verder uitbouwen;
Vemarkten/valoriseren	Verruimen van het innovatietraject en stimuleren van niet-technologische innovatie	Investeren	Voldoende middelen voor infrastructuur

7. Een verhoogde internationale competitiviteit van het Vlaamse onderzoek

Versterking van de internationale verankering van het Vlaamse onderzoek is cruciaal om toegang te behouden tot de meest geavanceerde kennis, om de onderzoekers (of ze nu in een bedrijf actief zijn dan wel in de academische sector) voortdurend nieuwe perspectieven te bieden en om Vlaamse kennis te kunnen blijven inzetten bij de zoektocht naar oplossingen voor globale vraagstukken. Daarnaast moet werk gemaakt worden van de actieve promotie van Vlaanderen als kennisregio en als aantrekkingspool voor buitenlands talent en buitenlandse kennisinvesteringen.

Het bilaterale samenwerkingsbeleid met landen buiten de EU werd tijdens de afgelopen legislatuur hertekend en werd geconcentreerd op de academische samenwerking via FWO met een beperkt aantal prioritaire landen. Binnen de EU beperkt de bilaterale samenwerking zich tot Nederland. Om deze samenwerking meer gestalte te geven moet de mogelijkheid van het wederzijds openstellen van programma's worden ingevoerd.

In het multilaterale beleid wordt de focus gelegd op het Europese kaderprogramma voor onderzoek en ontwikkeling en op de overige initiatieven die de Europese Ruimte voor Onderzoek gestalte geven.

Er werden de afgelopen jaren verschillende, deels overlappende initiatieven genomen om de Vlaamse betrokkenheid bij de EU-programma's te versterken. Om efficiënt te werk te gaan zijn er duidelijke afspraken nodig tussen EEN (bedrijfsgericht loket), NCP (kaderprogramma gericht loket) en VLEVA (algemeen loket). De deelname vanuit de SOC's en de Vlaamse universiteiten is erg goed, de bedrijfsdeelname blijft echter achter en neemt in de tijd zelfs verder af. Hiervoor zijn specifieke stimulerende initiatieven gewenst.

Het Europese beleid evolueert snel en doet steeds meer beroep op de directe inbreng van financiële middelen van de lidstaten zelf. In fiche 8 wordt een voorstel geformuleerd om op een proactieve wijze in te spelen op deze belangrijke Europese opportuniteiten (EIT, ESFRI, joint programming, JTI, enz.). Naast bijkomende middelen zal er ook een kader moeten worden ontwikkeld om keuzes voor de Vlaamse deelnames te maken.

De betrokkenheid van de Vlaamse overheid bij het Europese beleid is recent sterk toegenomen door zowel voor industriebeleid als voor onderzoeksbeleid vanuit het departement EWI een adviseur bij de Vlaamse vertegenwoordiging binnen de Belgische Permanente Vertegenwoordiging bij de EU ter beschikking te stellen voor de voorbereiding van de raad competitiviteit. De

onderbouwing van de standpunten zal worden verbeterd door structureel overleg te organiseren met de betrokken stakeholders.

Bijdrage aan de horizontale krachtlijnen

Vereenvoudigen	door geen extra kanalen te creëren maar bestaande instrumenten te flexibiliseren	Internationaliseren	per definitie
Vergroenen	door deelname aan internationale projecten met duurzame doelstelling	Integreren	door versterkte samenwerking met VLEVA (IV)
Vemarkten/valoriseren	door internationalisering van bedrijfsnetwerken; door aantrekken kennisinvesteringen.	Investeren	extra middelen voor participatie aan Europese gemeenschappelijke initiatieven

8. Een sterker maatschappelijk draagvlak voor wetenschap, innovatie en ondernemerschap

Hoewel de bevolking in het algemeen wetenschap, technologie en innovatie belangrijk vindt, is de betrokkenheid bij en kennis van wetenschap en technologie relatief beperkt. Een breed maatschappelijk draagvlak voor onderzoek en ontwikkeling is cruciaal voor onze economische en sociale ontwikkeling.

Naast de volgehouden inspanning om de wetenschappelijke geletterdheid bij brede lagen van de bevolking te verhogen is het noodzakelijk de dialoog tussen wetenschap en maatschappij te stimuleren.

Het verhogen van het maatschappelijk draagvlak wordt immers niet gewaarborgd door het creëren van een eindeloze stroom communicatie, maar wel door het implementeren van vormen van dialoog tussen kennisinstellingen en maatschappelijke actoren.

Het verhogen van de wetenschappelijke geletterdheid bij een zo breed mogelijk publiek is niet enkel voorwaarde voor een kwalitatieve dialoog tussen wetenschap en maatschappij maar ook een belangrijke hefboom voor democratische en economische ontwikkeling. Zo zal een toename van kennis van en interesse voor de wetenschappelijke en technologische actualiteit leiden tot een verhoogde instroom van jongeren in wetenschappelijke en technologische richtingen, wat op zijn beurt niet enkel voor de verhoogde economische stimulans zal zorgen, maar tevens het publieke debat ten goede zal komen.

Met de toegenomen impact van wetenschap en technologie op de maatschappij, wordt een ethisch debat noodzakelijk om de coherentie tussen het wetenschapsbeleid en het algemene beleid te verhogen. Omdat maatschappij en wetenschap zo vaak een andere taal spreken, is het nodig door middel van een constructieve dialoog op langere termijn vertrouwen tussen de verschillende stakeholders te ontwikkelen en te bestendigen.

Om van Vlaanderen blijvend een succesvolle kennismaatschappij te maken is het dan ook noodzakelijk dat maatschappelijke noden en bezorgdheden worden opgenomen in een voortdurend democratisch debat met een steeds meer betrokken en beter geïnformeerd publiek, en met betere mogelijkheden tot collectieve keuzes over wetenschappelijke en technologische kwesties.

In 2009 is een uitvoerige evaluatie gepland van het sinds 2001 gevoerde beleid inzake wetenschapspopularisering. Op basis van de resultaten van deze doorlichting zal een nieuwe aanpak worden voorbereid voor wetenschapscommunicatie.

Een belangrijke hefboom in het stimuleren van een meer ondernemende samenleving met meer ondernemende individuen, is het onderwijs. Het onderwijs in Vlaanderen kan jongeren vooreerst een realistisch beeld meegeven van wat een carrière als ondernemer inhoudt. Daarnaast kan het onderwijs er tevens voor zorgen dat de volgende generatie afgestudeerden over de benodigde ondernemerscompetenties beschikken. Competenties die trouwens niet alleen broodnodig zijn om succesvol een zaak te starten of over te nemen, maar tevens in het dagelijkse leven van elke Vlaming. Ondernemend onderwijs krijgt dan ook terecht ruime aandacht in het huidige beleid. De samenwerking op dit gebied tussen de Vlaamse minister van Onderwijs en Vorming en de Vlaamse minister van Economie, evenals de talrijke initiatieven die reeds genomen worden om het onderwijs ondernemender te maken, dienen verder gezet en waar mogelijk nog geïntensifieerd te worden. De Vlaamse Regering zou hierin nog een krachtiger signaal kunnen geven door ondernemerscompetenties op te nemen in de vakoverschrijdende eindtermen in alle studierichtingen van het (hoger) secundair onderwijs (ook in de niet-economische studierichtingen).

Bijdrage tot de horizontale krachtlijnen

Vereenvoudigen	door afbouw/integratie van diverse kleinere subsidiemechanismen;	Internationaliseren	door het beleid af te stemmen op EU en OESO-initiatieven ter zake; door samenwerking met Nederland inzake wetenschapscommunicatie
Vergroenen	door ruimere bekendheid van het potentieel van wetenschap en technologie om bij te dragen tot een eco-efficiënte samenleving	Integreren	door versterken van de samenwerking met onderwijs en andere betrokken beleidsdomeinen
Vemarkten/valoriseren	door vlottere maatschappelijke acceptatie van nieuwe technologieën door beter geïnformeerde, (wetenschapsgeletterde) bevolking;	Investeren	heeft relatief beperkte budgettaire impact

9. Verhoogde effectiviteit van het EWI beleidsinstrumentarium

Als bijlage is een overzicht opgenomen van al de beleidsinstrumenten die momenteel ter beschikking staan van het beleidsdomein EWI. De lijst geeft duidelijk de uitgebreidheid van het instrumentarium weer. Streefdoel moet zijn om het huidige instrumentarium bij te sturen met aandacht voor de generieke krachtlijnen: vereenvoudigen, vergroenen, vermarkten/valoriseren, internationaliseren, integreren en investeren (i.e. concentreren van middelen). Deze stroomlijning en versterking moet gebeuren in overleg met de betrokken actoren en moet leiden tot een efficiënt en effectief instrumentarium dat ook, vooral naar de bedrijfswereld toe, de nodige stabiliteit en continuïteit vertoont.

De effectiviteit van het instrumentarium zal regelmatig worden geëvalueerd. Dit houdt in dat voor elk instrument specifieke prestatie- en outputgerichte doelstellingen zijn gedefinieerd die periodiek worden geëvalueerd. Binnen het beleidsdomein is reeds heel wat ervaring opgebouwd met dergelijke evaluaties, zoals bijvb. met de vijfjaarlijkse doorlichtingen van de strategische

onderzoekscentra. De aanbevelingen die resulteren uit deze evaluaties dienen steeds als basis voor mogelijke bijsturingen van het beleid.

In toenemende mate wordt echter ook belang gehecht aan de evaluatie van de economische en maatschappelijke impact/outcome van het beleid. De beschikbare methodologie hiervoor is echter beperkt en dient in samenwerking met de experts van het Expertisecentrum O&O monitoring en het Steunpunt Ondernemen en Internationaal Ondernemen te worden ontwikkeld.

In fiche 7 is een actievoorstel geformuleerd voor de stroomlijning van de diverse financieringsmechanismen van het wetenschappelijk onderzoek in het hoger onderwijs.

Bijdrage tot de horizontale krachtlijnen

Vereenvoudigen	door afbouw/integratie van diverse kleinere financieringskanalen;	Internationaliseren	door integratie van internationaliseringsdoelstellingen
Vergroenen	door integratie van 'groene' doelstellingen	Integreren	
Vermarkten/valoriseren	door integratie van valorisatie-doelstellingen;	Investeren	Efficiëntere/effectievere aanwending van de beschikbare middelen

10. Realisatie van een horizontaal geïntegreerd innovatiebeleid in samenwerking met alle beleidsdomeinen

Wellicht de belangrijkste uitdaging en wijziging ten aanzien van het huidige beleid is om tijdens de volgende legislatuur werkelijk werk te maken van een horizontaal geïntegreerd innovatiebeleid op het niveau van de Vlaamse Regering. In 2005 werd door de Vlaamse Regering voor het eerst een horizontaal geïntegreerd innovatiebeleidsplan goedgekeurd dat als doel had alle beleidsdomeinen aan te sporen om innovatie in hun strategie in te bouwen. Er werden een aantal prioriteiten vastgelegd, maar in de praktijk is dit plan niet of slechts zeer gedeeltelijk geïmplementeerd geweest. Nochtans blijft met de huidige manier van werken waarbij het innovatiebeleid vrij geïsoleerd wordt benaderd, een zeer groot gedeelte van innovatiemogelijkheden onbenut. Daarom stellen we voor het horizontaal geïntegreerd beleidsplan zo spoedig mogelijk te actualiseren mede rekening houdend met ViA en met het Pact 2020 die beiden een aantal beleidsdomeinoverschrijdende innovatieve acties beogen. Om het plan daadwerkelijk als hefboom tot innovatie te kunnen gebruiken dienen we er ook bijkomende middelen aan te verbinden. Voor de aanwending van deze bijkomende middelen dient het initiatief bij de betrokken beleidsdomeinen te liggen terwijl het 'vertikale' innovatiebeleid een ondersteunende rol speelt (cfr. innovatief aanbesteden, of programma beleidsgericht onderzoek). Een horizontaal innovatiebeleid boort niet alleen nieuwe mogelijkheden aan tot innovatie, maar zorgt er tevens voor dat het begrip innovatie in al zijn aspecten wordt gehanteerd, zodat innovatie niet alleen ten goede komt aan de economische doelstellingen maar ook belangrijke maatschappelijke noden invult en dat andere dan de gebruikelijke, technologische sectoren aan bod komen.

Voorbeelden van reeds bestaande instrumenten bij de andere beleidsdomeinen die een belangrijke rol spelen in hun respectievelijke beleidsdomeinen inzake onderzoek, ontwikkeling en innovatie zijn de

wetenschappelijke instellingen zoals INBO (domein LNE), ILVO (domein Landbouw en Visserij), VIOE (domein ruimtelijke ordening - onroerend erfgoed) en KMSKA (domein cultuur), of aanverwante instellingen zoals het VLIZ (domein LNE, MOW en L&V). Deze wetenschappelijke organisaties vullen specifieke niches in in het innovatielandschap. Er zal worden nagegaan hoe zij nog beter dan momenteel het geval is, kunnen ingeschakeld worden in het Vlaamse onderzoeksbeleid.

Tijdens de huidige legislatuur werd een systeem ontwikkeld om alle beleidsdomeinen aan te zetten tot 'innovatief aanbesteden'. In actiefiche 12 wordt een voorstel beschreven gericht op de verdere uitbouw van het recent opgestarte programma.

Bijdrage tot de horizontale krachtlijnen

Vereenvoudigen	-	Internationaliseren	versterkte deelname aan internationale innovatieprogramma's vanuit diverse beleidsdomeinen
Vergroenen	versterkte innovatie binnen domeinen als LNE, MOW, L&V	Integreren	versterkte interactie tussen de beleidsdomeinen
Vermarkten/valoriseren	meer innovatie-initiatieven die dicht bij de markt staan, of aan specifieke maatschappelijke noden voldoen.	Investeren	bijkomende middelen vereist voor 'uitlokken' van nieuwe innovatieinitiatieven

2.3 BUDGETTAIRE AMBITIES

De huidige economische crisis zal een zware impact hebben op de financiële ruimte van de Vlaamse overheid. De Vlaamse Regering zal meer nog dan in het recente verleden prioriteiten moeten leggen en moeilijke keuzes moeten maken. Meer en beter investeren in **onderzoek, innovatie en ondernemerschap** is zoals ook het Pact 2020 stelt, een absolute noodzaak om de welvaart en het welzijn in Vlaanderen voor de toekomst te verzekeren. Doelmatig investeren in onderzoek, innovatie en ondernemerschap resulteert in economische groei, vermindering van de werkloosheid, verbetering van onze positie op de wereldmarkt, enz.

Voor onderzoek blijft de 3%-O&O-norm het streefdoel, i.e. tot 2014 elk jaar ten minste 115 miljoen euro nieuwe beleidsmiddelen (bij stagnerende economie). Maar ook voor de overige uitdagingen van het domein EWI dienen voldoende middelen beschikbaar te worden gesteld.

Zoals al bij de diverse uitdagingen aangegeven is versterking van de budgettaire middelen noodzakelijk voor :

- **Onderzoek en Ontwikkeling** in de strikte zin. De bijkomende middelen die in het kader van het bereiken van de 3%-norm voor O&O (cfr. het Pact 2020) dienen voorzien te worden zullen prioritair worden ingezet voor de versterking van de participatie aan internationale programma's (internationale competitiviteit van het onderzoek) en voor nieuwe grootschalige onderzoeksinitiatieven (speerpunt-of zwaartepuntvorming), terwijl ook de bestaande kanalen voor fundamenteel onderzoek hun relatief aandeel in de budgettaire stromen moeten behouden.
- **De basisfinanciering van het Hoger Onderwijs:** De versterking van de basisfinanciering van het Hoger onderwijs gericht op een betere omkadering van de onderzoeksactiviteiten in het hoger onderwijs en meer mogelijkheden voor academische onderzoeksloopbanen is essentieel. De basisfinanciering van het Hoger Onderwijs bedraagt momenteel 1,2%, daar waar het Europese streefcijfer 2% van het Bruto Regionaal Product (BRP) is.

- **Ondernemerschap en beschikbaarheid van bedrijventerreinen:** Ook de uitdagingen die zich stellen op het gebied van de bevordering van het ondernemerschap en de beschikbaarstelling van bedrijventerreinen zullen bijkomende middelen vereisen.
- **Een geïntegreerd innovatiebeleid:** Zoals hierboven gesteld biedt een horizontale, geïntegreerde benadering van het innovatiebeleid bijkomende mogelijkheden tot verruiming van de aanpak en verbreding van het draagvlak. Een goed pilootprogramma in deze is het reeds door de Regering goedgekeurde actieprogramma inzake Innovatief Aanbesteden (2008-2010). Om het programma werkelijk ingang te doen vinden is het echter aangewezen om een procentueel aandeel van de verschillende investeringskredieten van de Vlaamse overheid specifiek te bestemmen voor de formule van Innovatief Aanbesteden. Dit is beleidsmatig enkel haalbaar indien ook extra middelen toegewezen worden aan het programma.

De in ViA en in het Pact 2020 geformuleerde nieuwe speerpunt domeinen zoals o.a. Smart Grid en ICT & gezondheidszorg zijn ook voorbeelden van beleidsdomeinoverschrijdende initiatieven die van een bijzonder maatschappelijke en economische betekenis zijn en waarvoor de nodige budgettaire middelen zullen moeten worden voorzien.

2.4 BELEIDSAFSTEMMING

Bij een aantal thema's dient EWI alle beleidsdomeinen te betrekken. Het betreft meer bepaald: de uitbouw van een geïntegreerd innovatiebeleid, innovatief aanbesteden, omzetting van de Europese dienstenrichtlijn, coördinatie van de Steunpunten voor beleidgericht onderzoek,

Verder vereisen enkele specifieke thema's verdere afstemming, onder meer:

DAR	Duurzame ontwikkeling; Post Lissabon strategie ; ViA;
BZ	Samenwerking met cel wet kwaliteit inzake bedrijfsimpact regelgeving; samenwerking gemeenten bij omzetting EDRL;
FB	Meerjarenbegroting;
IV	Internationaal ondernemen;
OV	ondernemerschap in onderwijs; sensibilisering voor wetenschap en techniek in onderwijs, wetenschappelijk onderzoek in het hoger onderwijs;
WVG	e-health;
CJSM	digitalisering cultureel erfgoed;
WSE	Permanente vorming van werknemers; ondernemerschap in de sociale economie; arbeidsmarkt; innovatie in arbeidsorganisatie;
LV	Innovatie in landbouw;
LNE	'groene' economie; eco-innovatie;
MOW	Logistiek;
ROW	Ruimtelijke economie.

2.5 Economie, Wetenschap en Innovatie: voorstellen voor concrete acties

Ideeënnummer 1
Naam van de actie: Ondersteunen van starters. Startsupport of “Start-up, van break free tot break-even”
Beschrijving van de actie: a. Gegeven het feit dat tijdens de eerste drie jaar na de start van een onderneming het bereiken van een break-even geen sinecure is, is een <u>financiële steunmaatregel</u> zinvol om deze moeilijke periode te overbruggen. De voorgestelde maatregel is niet fiscaal gezien bij gebrek aan winstrealisatie in de beschouwde periode dergelijke soort maatregel zonder voorwerp zou zijn. De financiële steunmaatregel kan wel de vorm aannemen van een subsidie of een lening, al dan niet in combinatie met een garantie of een andere (eventueel achtergestelde) lening. b. 1. Opdat de slaagkans van deze starters zou worden gemaximaliseerd is het aangewezen hen te ondersteunen bij de redactie en ontwikkeling van hun businessplan. De inschakeling van het interactieve tool “<u>dynamisch ondernemingsplan</u>” kan hierbij ondersteunend werken. Voor deze haalbaarheidsstudies kan tevens beroep worden gedaan op een account manager van Agentschap Ondernemen of kan worden meegedaan aan formules ontwikkeld door Bizidee, Enterprize, NFTE of VLAJO (SBP’s). Voor wat betreft de door de markt aangeboden formules is een onderlinge afstemming met oog voor maximale synergie aangewezen zonder dat de mogelijkheid voor een doelgroepgerichte aanpak daarvoor hoeft te wijken. Eén en ander wordt best bewerkstelligd door de financiering en de resultaatsturing van deze aanbieders parallel te verankeren middels een charter van coëxistentie, coöperatie of cohabitatie. Een optie zou erin kunnen bestaan de werkgeversorganisaties in te schakelen bij de redactie van deze plannen, eventueel tegen een gepaste vergoeding. b.2. Inzake de doelgroepgerichte aanpak kan, mits afstemming met lopende initiatieven zoals NFTE, een specifieke actie ontwikkeld worden voor <u>werklozen</u>. Deze bestaat er in per activiteitencoöperatie jaarlijks drie groepen van te begeleiden werklozen op te starten die intensief worden begeleid door middel van vorming en advies gecombineerd met een intensief peer-learning proces (ondersteuning voor en door ondernemers en kandidaat-ondernemers). In totaal worden 200 personen intensief begeleid naar ondernemerschap waarvan 50 personen hun eigen zaak opstarten. Als best practices gelden de pilootoefeningen in Oost-Vlaanderen en Limburg. c.1. Opdat deze steun maximaal effect zou ressorteren, zou zij na de opstart best gepaard gaan met een vorm van <u>trajectbegeleiding</u> in de vorm van coaching of mentorschap. Dit zou kunnen worden waargenomen door een account manager dan wel een externe partij, in het laatste geval eventueel te financieren via de KMO-portefeuille. In hoeverre deze coaching een verplicht dan wel een facultatief traject behoort te zijn, is stof voor nader onderzoek. c.2. Naar doelgroepen in het algemeen, werkzoekenden in het bijzonder, zou de mogelijkheid kunnen worden voorzien om naast de steun ook een <u>gewaarborgd inkomen</u> te voorzien waarvan de goedkeuring gekoppeld wordt aan de goedkeuring van het ondernemingsplan, eventueel gecombineerd met een haalbaarheidsstudie. Om te voorkomen dat men zich zou settelen in deze garantie wordt deze beperkt tot een maximum bedrag (b.v. 700 euro per maand) en tot een bepaalde termijn (b.v. maximaal 18 maanden met een evaluatie na 9 maanden). In hoeverre dit initiatief uitbreidbaar is tot andere doelgroepen of zelfs iedere zelfstandige is voorwerp van overweging, ook vanuit budgettaire hoek.
Voorstel waarbinnen deze actie kadert: Het voorstel kadert binnen de beleids optie om de slaagkansen van starters te verbeteren door een drievoudige samenhangende ondersteuningsmaatregel: 1) de begeleiding van de redactie van het

businessplan, 2) de financiële steun ter overbrugging van de opstartfase en 3) de coaching van de starter om zijn ondernemerschapvaardigheden te professionaliseren. Wat betreft de werklozen is daarenboven een benadering vanuit de economische invalhoek aangewezen teneinde de slaagkansen van deze starters te verhogen. Het verschaffen van een bepaald gewaarborgd inkomen gedurende een beperkte tijd zou als bestrijding van de werkloosheidsval kunnen worden aangeboden aan werkzoekenden die starten als zelfstandige.

Beoogde output:

aantal kandidaat starters die begeleid werden bij de redactie van hun businessplan
aantal werklozen die intensief begeleid worden en aantal effectief opgestarte werklozen
aantal starters die financiële steun hebben gekregen
aantal starters die gecoacht werden
aantal starters die genieten van het gewaarborgd inkomen

Te bereiken doel:

Meer en betere starters (waaronder werklozen)
met meer overlevingskansen (onder meer dankzij het gewaarborgd inkomen voor naar schatting 500 werkzoekende zelfstandigen)
en meer valabele doorgroeimogelijkheden.

Benodigde middelen (budgetten, personeel, wetgeving, ICT):

1. De gemiddelde steunverlening aan een starter bedraagt 25.000 à 50.000 euro. Met een bedrag van 40 miljoen euro kunnen 800 à 1.600 starters per jaar steun verkrijgen of 1.200 gemiddeld.

Als 20 account managers 25 starters begeleiden gedurende 3 jaar dan kunnen er jaarlijks 500 starters worden begeleid. Deze kost wordt intern gedragen. Het saldo kan worden gedragen via een formule van mentorschap. Tegen een kostprijs van ½ dag per trimester (= 2 dagen à 1.000 euro op jaarbasis) $2 \times 1.000 \text{ euro} = 2.000 \text{ euro} \times 700 (1.200 - 500) = 1,4 \text{ miljoen euro}$. Op kruissnelheid (2.100 starters in jaar $x + 2$) kost de maatregel 4,2 miljoen euro.

De bundeling van de acties Bizidee, Enterprize, NFTE en VLAJO is een budgettaire nuloperatie want deze initiatieven worden actueel al gesteund.

2. Voor de specifieke doelgroepgerichte actie ter begeleiding van werklozen is een budget noodzakelijk van naar schatting 1 miljoen euro op jaarbasis.

3. Voor het gewaarborgd inkomen voor werkzoekende zelfstandigen bedraagt de kostprijs naar raming $500 \text{ personen} \times 8.400 \text{ euro} = 4,2 \text{ miljoen euro}$. Indien de doelgroep wordt uitgebreid zal het benodigde budget naderhand toenemen. Merk op dat door dit bedrag verplicht te laten aangeven in de belastingsaangifte er een terugverdieneffect is en ondertussen geen uitkering moet betaald worden. Indien de werkgeversorganisaties worden ingeschakeld voor de redactie van de ondernemingsplannen zou dit een geraamde kostprijs van $500 \times 300 \text{ euro} = 150.000 \text{ euro}$ met zich meebrengen.

Ideeënfile nummer 2

Naam van de actie: Bedrijfscontinuïteitmanagement

Beschrijving van de actie:

Bedrijfscontinuïteitmanagement omvat een geheel aan acties en instrumenten die de bedrijfsopvolging moet faciliteren. Dit past binnen de missie van het Agentschap Ondernemen, cluster ondernemen en ondernemerschap. Het pallet van acties kan gaan van sensibilisering, begeleiding tot financiële incentives.

1. sensibilisering start middels een brief aan alle ondernemers van 55+ in persoon om hen te wijzen op de problematiek van de bedrijfscontinuïteit (bewustwording)
2. begeleiding aanbod via een brochure van een geïntegreerd pakket aan instrumenten om de doelgroep onder 1. op dit traject te begeleiden:
 - a. een gratis quick scan aangeboden door de specialisten van het Agentschap Ondernemen;
 - b. een doorverwijzing naar gespecialiseerde adviseurs voor de opmaak van een haalbaarheidsonderzoek, te betalen via strategisch advies in de KMO-portefeuille;
 - c. een coachingstraject met inschakeling van een coach/mentor ten behoeve van de overlater en de overnemer (i.s.m. Overnamedatabank);
3. gepaste financiële instrumenten:
 - i. bestaande financieringsinstrumenten na screening op hun toepasbaarheid op en eventueel aangepast aan de gestelde doelgroep en problematiek
 - ii. eventueel ontwikkelen van een specifiek nieuw instrument (subsidie, lening of achtergestelde lening)
4. actie te starten in begin van legislatuur via nulmeting, met een tussentijdse meting na 3 jaar en een eindevaluatie vlak voor de start van de volgende legislatuur

Voorstel waarbinnen deze actie kadert:

- vergrijzings -en pensioenproblematiek bij zelfstandigen en ondernemers; het is immers algemeen bekend dat in de komende jaren heel wat ondernemers zullen stoppen met hun bedrijfsactiviteit en dat hiervoor geen geschikte opvolging is voorzien. In de mate dat hier geen gestructureerde aanpak voor komt, dreigt er heel wat ondernemerschap in Vlaanderen teloor te gaan. Het is dan ook belangrijk om hieraan structureel aandacht te besteden

- starten en doorstarten: de problematiek van ondernemerschap kan ook bestaan in het overnemen van een bestaande onderneming. Op die manier kan een doorstart van een bedrijf gerealiseerd worden.

Beoogde output:

- een goede gerichte communicatiecampagne om de doelgroep bewust te maken van de problematiek.
- de uitwerking van een aantal hulpmiddelen om deze opdracht te realiseren :
 - Brochures
 - Databank van gespecialiseerde consultants
 - Quick Scan

Coachingtraject - de ontwikkeling van een gepaste financieringsvehikel (ism PMV) - samenwerkingsprotocollen met een aantal spelers in dit domein. In het bijzonder zal hierbij moeten samengewerkt worden met het initiatief van UNIZO (www.overnamemarkt.be) - een oproep in het kader van de ondersteuning van ondernemerschap, specifiek geënt op dit thema - een community of practice werkzaam rond deze topic actief binnen het kader van het Vlaams Ondernemerschapsbevorderend Netwerk - Mogelijks kan ook een netwerk van experts, adviseurs worden ontwikkeld die personen die wensen een bedrijf over te nemen coachen en begeleiden
Te bereiken doel: - voorkomen van verlies (door stopzetting of buitenlandse overname) van bedrijvigheid en bedrijven - behoud van welvaart door realisatie geslaagde overnames
Benodigde middelen (budgetten, personeel, wetgeving, ITC): - wetgeving: mogelijks dienen een aantal bepalingen in de vennootschapswetgeving te worden gescreend die bedrijfsovernames kunnen ondersteunen (wellicht federale materie) - personeel: kan ingeschakeld worden in het themaplatform ondernemen en ondernemerschap in het Agentschap, in functie van de omvang van het initiatief kunnen misschien wel een aantal extra accountmanagers nodig zijn - ICT: kan normaliter opgevangen worden binnen het VON - budget: afhankelijk van hoe snel men een aantal zaken wil implementeren, en of een financieel vehikel wordt voorzien. Hiervoor is een nadere uitwerking van de details noodzakelijk

Ideeënfiiche nummer 3

Naam van de actie: Uitbouw fijnmazig netwerk Agentschap Ondernemen en implementatie van de Europese Dienstenrichtlijn (EDRL)

Optimalisatie en implementatie van het netwerk van het Agentschap Ondernemen (cfr het besluit van de Vlaamse Regering van 9/5/08). Het verder uitdiepen van de rol van middle-office van het Agentschap Ondernemen.

Beschrijving van de actie:

Als complement op de provinciale antennes van het Agentschap Ondernemen en in functie van de uitvoering van de EDRL zal een fijnmazig netwerk van contactpunten worden uitgebouwd.

Dit fijnmazig netwerk zal bestaan uit een tweevoudige component.

Eenzijds komen daarvoor de erkende ondernemingsloketten (EOL) in aanmerking. Immers elke ondernemer in België heeft een uniek ondernemingsnummer. Dit nummer kan enkel verkregen worden via de erkende ondernemingsloketten. Naast de toekenning van zo'n uniek nummer, zijn de EOL's ook nog belast met andere administratieve formaliteiten, op vandaag enkel als gevolg van federale bevoegdheden. In het kader van de uitrol van de Europese dienstenrichtlijn, zullen de EOL's eveneens regionale bevoegdheden krijgen. Hier verwijzen we naar de studie die KPMG uitgevoerd heeft (februari 2009) ter implementatie van het middle-office op het gebied van de EDRL.

Daarnaast spelen ook gemeenten en provincies een belangrijke rol in de contacten met ondernemers. Immers heel wat administratieve procedures verlopen over deze subregionale bestuurlijke niveaus, waardoor deze eveneens nauw betrokken dienen te worden in het proces bij de uitbouw van de EDRL. Het is dan ook logisch een partnership met deze organisaties af te sluiten. De initiatieven die genomen worden tot het uittekenen van een platform ter ondersteuning van 'ondernemingsvriendelijk lokaal beleid' moeten in dit kader gezien worden.

Op het gebied van de informatieplicht (art. 7) voor de EDRL dient de informatie elektronisch beschikbaar te zijn op één centraal punt. Deze informatie zal beschikbaar zijn voor alle dienstverrichters evenals alle organisaties en het fijnmazig netwerk. In dit kader is het aangewezen dat naast de organisaties hierboven besproken ook de boekhouders, financiële adviseurs, revisoren, banken ingeschakeld worden in deze eerste-lijns-informatieverschaffing en dat hier eventueel afspraken rond gemaakt worden. Via deze weg immers kan eveneens overheidsinformatie uit eerste hand worden verspreid.

Als ondersteuning van dit fijnmazig netwerk zal een contactpunt, zowel fysiek als virtueel, dienen te worden uitgebouwd. Dit contactpunt moet de verschillende componenten van het fijnmazig netwerk voeden met de meest actuele en gevalideerde informatie. Het moet ook toelaten snel match-making te doen tussen de ondernemer als vraagsteller en de bevoegde instantie en/of expert die het antwoord kan verschaffen.

Het valt niet uit te sluiten dit contactpunt ook direct open te stellen voor de ondernemers zelf.

Voorstel waarbinnen deze actie kadert:

Het voorstel kadert in het transparant maken van de overheid, zodat vraag en antwoord elkaar sneller kunnen vinden. Eveneens kadert dit voorstel binnen de wettelijke context van de Europese dienstenrichtlijn en de afspraken hierover op Vlaams niveau.

Algemeen kan het dus gecatalogeerd onder de term 'administratieve vereenvoudiging'.

Beoogde output:

- erkenning van de EOL's in functie van de EDRL met uitbreiding naar alle diensten in Vlaanderen,

- erkenning van de gemeenten en provincies als fijnmazig netwerk van het Agentschap Ondernemen, eveneens in overeenstemming met de EDRL
- SLA's met de verschillende betrokkenen partijen
- protocols met de federaties van banken, revisoren, boekhouders, enz...
- operationeel contactcentrum ter ondersteuning van het fijnmazig netwerk, mogelijks ook direct toegankelijk voor de ondernemers

Te bereiken doel:

Een hecht en samenwerkend netwerk van contactpunten waar ondernemers terecht kunnen als eerste aanspreekpunt voor hun vragen. Doel moet zijn dat de transparantie voor de ondernemers sterk wordt verhoogd. Bij de uitvoering wordt rekening gehouden met een maximale valorisatie van en rentabilisering van opgedane ervaring in concepten, technologieën en systemen bij de Vlaamse overheid

Benodigde middelen (budgetten, personeel, wetgeving, ITC):

- wetgeving: alleszins zullen een aantal BVR nodig zijn, wellicht zelfs een horizontaal decreet voor de uitbreiding van de bevoegdheden van de EOL naar de verschillende administratieve processen van de Vlaamse overheid
- personeel: nog niet in te schatten (alleszins naar proces- en kwaliteitsbewaking toe zullen extra competenties noodzakelijk zijn, mogelijks ook voor ICT)
- ICT: zal belangrijke investeringen vergen teneinde de informatie-stromen tussen de verschillende betrokken partijen te optimaleren alsook ter ondersteuning van het contactcentrum
- budget: afhankelijk van hoe snel men een aantal zaken wil implementeren, maar een paar miljoen euro per jaar lijken een minimum

Ideeënfiiche nummer 4

Naam van de actie: Ruimtelijke Economie : van bedrijventerreinenbeleid naar duurzaam bedrijfshuisvestingsbeleid

Beschrijving van de actie:

Vandaag al streeft het Agentschap Ondernemen ernaar om het bedrijventerreinenbeleid om te bouwen naar een duurzaam bedrijfshuisvestingsbeleid. Daarbij worden vijf strategische doelen nagestreefd, meer bepaald:

1. voorzien van voldoende geschikte ruimte voor economie in lijn met de economische ambities van Vlaanderen
2. het verhogen van de productiviteit in het ontwikkelingsproces van bedrijfshuisvesting
3. bewerkstelligen van een duurzaam en samenhangend bedrijfshuisvestingsbeleid met accent op herontwikkeling
4. het verlengen van de houdbaarheidsdatum van de bedrijfshuisvestingsruimte
5. het bouwen aan een sterk draagvlak voor het bestemmen en ontwikkelen van bedrijfshuisvesting.

De slagkracht van het Agentschap Ondernemen is evenwel beperkt en hangt in belangrijke mate af van de mate waarin ontwikkelaars zich in ruil voor subsidies inschrijven in het gevoerde verduurzamingsbeleid en de mate waarin via ad hoc subsidies partners bereid kunnen gevonden worden om activerings- en verduurzamingsinspanningen te leveren. Ook gevalideerde concepten zoals een ijzeren voorraad bedrijventerreinen en een gedifferentieerd aanbod aan terreinen voor specifieke doelgroepen worden slechts in beperkte mate gerealiseerd door een gebrek aan doelmatige instrumenten en beleidspraktijken.

Daarom wordt momenteel een pakket aan nieuwe maatregelen en initiatieven voorbereid die kunnen bijdragen aan de strategische doelen van een duurzamer bedrijfshuisvestingsbeleid. Het Agentschap Ondernemen stelt bijgevolg voor een decreet houdende maatregelen voor een duurzame bedrijfshuisvesting te ontwikkelen dat het mogelijk maakt om, indien er een politiek draagvlak is voor de implementatie van bepaalde maatregelen of initiatieven, dergelijke maatregelen ook snel te kunnen activeren (bv. per BVR).

Naast deze strategie om ervoor te zorgen dat bestaande instrumenten kunnen worden geoptimaliseerd – een decreetale aanpassing is sowieso vereist om juridische knelpunten van bestaande instrumenten weg te werken – en nieuwe maatregelen kunnen worden geïnitieerd, stelt het Agentschap Ondernemen ook voor om voor 2 *dringende knelpunten* op vlak van het bedrijfshuisvestingsbeleid een beleidsinitiatief te nemen, met name:

- het verhogen/verbreden van steun aan specifieke bedrijvencentra ter stimulering van innovatieve en research-georiënteerde activiteiten en ontwikkelen van een beleid voor bedrijfsverzamelgebouwen;
- het vervangen van de socio-economische vergunning door een alternatief afwegingskader in functie van de inplantingsmogelijkheden van grootschalige kleinhandel en voorzien van flankerende maatregelen om de kwaliteitsvolle ontwikkeling van kleinhandelszones en (binnenstedelijke) kleinhandelsconcentraties te bevorderen; dit alternatief afwegingskader is vereist als gevolg van de implementatie van de Europese Dienstenrichtlijn.

Voorstel waarbinnen deze actie kadert: doelmatig ruimtelijk-economisch beleid, gevolg gevend aan resultaten verschillende lopende beleidsgerichte onderzoeken.

Beoogde output:

- 1) Juridische grondslag bekomen om de juridische knelpunten weg te werken en het beschikken

over de juridische mogelijkheid om bijkomend instrumentarium te activeren. 2) Aanpassing BVR houdende subsidiëring van bedrijventra en doorgangsgebouwen teneinde de steunverlening substantieel te maken en meer in lijn te brengen met de gewenste flankerende maatregelen vereist voor een O&O-vestigingsmilieu enerzijds en om anderzijds de initiatieven voor bedrijfsverzamelgebouwen te kunnen ondersteunen. 3) Administratieve vereenvoudiging doorvoeren op vlak van vergunningen en tegelijk een ondersteunend kader (BVR) creëren voor de kwaliteitsvolle ontwikkeling van kleinhandelszones en kleinhandelsconcentraties.
Te bereiken doel: De maatregelen waarvan sprake, waarvoor een decreet duurzame bedrijfshuisvesting de juridische grondslag moet bieden, beogen onder meer: – een adequate monitoring van de vraag naar en het aanbod van ruimte voor economische activiteiten en de gepaste signaalfunctie hieromtrent; – het verkorten van de doorlooptijd van plannen tot realisatie; – een strategie voor de herontwikkeling van verouderde/verlaten locaties en een aangepast instrumentarium hiertoe; – zorgvuldig ruimtegebruik en de activering van onbenutte terreinen; – het stimuleren van bedrijventerreinenmanagement en het lange-termijnbeheer van bedrijventerreinen; – de professionalisering van de omgang met belanghebbenden. Daarnaast: – een substantiële (financiële) stimulans gekoppeld aan een uitgekende beleidsstrategie om bedrijventra voor O&O en/of innovatieve activiteiten te ontwikkelen; – een beleidsstrategie (niet noodzakelijk financiële stimulans) om bedrijfsverzamelgebouwen te promoten; – een betere afstemming tussen initiatieven inzake kleinhandel en (ruimtelijke) randvoorwaarden vanuit het beleid.
Benodigde middelen (budgetten, personeel, wetgeving, ICT): In de mate dat beslist wordt om concrete maatregelen ook te implementeren, zal het personeelsplan en budget met betrekking tot ruimtelijke economie hierop moeten afgestemd worden. Voor de aanpassing van het BVR over de bedrijventra voor O&O- rekent het Agentschap Ondernemen op 2 tot 5 miljoen euro extra budget per jaar.

Ideeënfiiche nummer 5

Naam van de actie:

Milieu en hernieuwbare energie, motor van nieuwe economische ontwikkeling – Stroomlijnen van bestaande initiatieven via **Kennis Diffusie Trajecten (KeDiTra)**, als aanzet tot vormgeving van een Vlaams eco-economisch raamprogramma.

Beschrijving van de actie:

De wereldwijde (noodzakelijke) evolutie naar een meer eco-efficiënte maatschappij kent in Vlaanderen vooralsnog een vrij fragmentaire aanpak, vooral aangestuurd vanuit Europees ontwikkelde milieu- en energiereglementering.

Deze actie wil bijdragen tot het definiëren en opstarten van een Vlaams economisch programma gericht op de uitbouw van een (nieuwe) volwaardige sector 'hernieuwbare energie'. Het Agentschap Ondernemen kan hierin het initiatief nemen binnen het kader van haar economische opdracht. De actie kan twee luiken omvatten:

1. In kaart brengen van bestaande initiatieven

Binnen de Vlaamse overheid, naargelang de beleidsmatige invalshoek, bestaan veel aanknopingspunten en initiatieven richting ondernemingen die nu reeds partieel inzetten op de uitbouw van een eco-efficiënte economie of daartoe toch het intrinsieke potentieel hebben:

- regelgeving: vlarem, epc, emissienormen,...
- ontwikkeling technologie: IWT, VITO (& MIP), EU-projecten,...
- financiële stimuli: PMV, ecologiepremie, EFRO cleantech, EE-scan (OVAM), verhoogde investeringsaftrek...

Zowel binnen het beleidsdomein EWI als daarbuiten wordt in dit verband vaak naast (en los van) elkaar gewerkt. Door gezamenlijk in kaart te brengen wie welke flankerende maatregelen oplegt/aanbiedt, zal ook het kader ontstaan waarbinnen afstemming mogelijk wordt en hiaten zullen kunnen worden gedetecteerd.

2. Opzetten van KennisDiffusieTrajecten (KeDiTra)

De onder luik 1 geschetste oefening wordt uitgevoerd met het oog op het definiëren van een 10-tal gemeenschappelijke kennisdiffusietrajecten, waarbij het beschikbare (eventueel ad hoc bijgestuurde of aangevulde) instrumentarium afgestemd wordt ingezet, ten behoeve van groepen van KMO's. Het accent dient te liggen op het creëren van modelaanpakken voor het opzetten van nieuwe en blijvende economische activiteit binnen het ruime domein van de sector hernieuwbare energie, zoals bijvoorbeeld:

- economische valorisatie van ontwikkelde technologie
- economische toepassing van het cradle-to-cradle principe
- ontwikkeling van nieuwe economische diensten ter ondersteuning van eco-efficiëntie
- enz...

Voor het opzetten van dergelijke projecten wordt voorgesteld om de KeDiTra methodologie te hanteren, waarbij langlopende kennisdiffusietrajecten worden ondersteund binnen een groep van KMO's onder begeleiding van een projectpromotor. KeDiTra is bedoeld voor groepen van 15 tot 35 bedrijven met een inhoudelijke samenhang, bijvoorbeeld omdat ze werken in dezelfde keten, regio of sector.

Centraal in KeDiTra staat samenwerking en kennisoverdracht. Er zijn twee fasen: de voorbereidende fase en de uitvoeringsfase. Voor beide fasen kan apart subsidie aangevraagd

worden. <u>Merk op:</u> de KeDiTra methodologie is inzetbaar voor meerdere thematische focussen. De voorgestelde actie kan in die zin ook als een pilootoefening ter zake worden beschouwd.
Voorstel waarbinnen deze actie kadert: ‘Duurzame ontwikkeling’ en ‘Klimaat, energie en leefmilieu’ zijn twee van de vijf Vlaamse prioriteiten voor het Belgische EU-voorzitterschap. Hierbij wordt onderlijnd dat overheidsbijdragen tot het economisch herstel moeten worden aangegrepen als een opportuniteit voor een transitie naar een duurzame economie, eco-efficiënt en sociaal rechtvaardig. De verdere ontwikkeling van een nieuwe industriector rond hernieuwbare energie kan bovendien mogelijkheden scheppen voor nieuwe werkgelegenheid en export van innovatieve producten en diensten.
Beoogde output: De output is tweeledig: - in kaart brengen van bestaande overheidsinitiatieven, en een draagvlak creëren voor samenwerking en afstemming - via een beperkte set van kennis diffusie trajecten de samenwerking tussen overheidsactoren consolideren en onderling ervaring opbouwen in relatie tot het opzetten van samenwerkingsverbanden tussen KMO's
Te bereiken doel: Aanzet tot een raamprogramma voor de ontwikkeling van een (nieuwe) economische sector.
Benodigde middelen (budgetten, personeel, wetgeving, ICT): Luik 1 van deze actie dient begrepen te worden als een pragmatische gemeenschappelijke oefening van de relevante spelers binnen de Vlaamse overheid. Mits wederzijds engagement moet dit kunnen met bestaand personeel en binnen de gangbare budgetten. Indien het beleid hier ruimer wenst op in te zetten kan extra studiewerk via aanbesteding worden voorzien mits het ter beschikking stellen van de vereiste budgettaire ruimte. De aard en omvang van nader te definiëren demoprojecten binnen luik 2 hangen samen met de beschikbare budgetten. In een eerste benadering zouden 10 projecten (op basis van 20 studie-voortrajecten tegen kostprijs van 1 miljoen euro) van 0,5 miljoen euro elk, een globaal budget noodzaken van ongeveer 6 miljoen euro.

Ideeënnummer 6

Naam van de actie: Valorisatie van onderzoekstalent: Inzetten op mensen

Beschrijving van de actie:

Indien Vlaanderen een vooraanstaande rol wil spelen in de Europese Onderzoeksräume en een hoog kennisniveau wil nastreven dan is inzetten op onderzoekstalent een eerste prioriteit. Het beleid moet samenhangend, gericht en efficiënt worden uitgestippeld om dit doel te bereiken door:

- Rekrutering van jong talent door voldoende beloftevolle afgestudeerden de kans te geven om een doctoraat te behalen.
- De beste doctors moeten een goede kans krijgen om zich verder te bekwamen en een internationaal vooraanstaand niveau te bereiken met een postdoctoraal mandaat dat een grote wetenschappelijke productiviteit toelaat.
- Zowel doctors als postdocs moeten op gedifferentieerde wijze aansluiten op alle maatschappelijke geledingen en mobiliteit tussen deze geledingen moet worden gestimuleerd.
- Voor wat de academische carrière betreft zal het *tenure track* systeem hierop aansluiten en zorgen voor een selectieve toegang tot een ZAP mandaat, rekening houdend met het onderzoeksbeleid van de verschillende instellingen. Ingezette inspanningen moeten worden volgehouden om geen periodieke pieken te scheppen.

Voorstel waarbinnen deze actie kadert:

Het aantrekken en ontwikkelen van onderzoekstalent en ten volle gebruik maken van het intellectueel potentieel is een eerste stap in de valorisatie van beloftevolle mensen en van het onderwijs. Dit maakt integraal deel uit van de weg naar vermarkting.

Beoogde output:

- Gestage aangroei van het aantal doctoraten en een gezonde rekruteringsbasis van doctors.
- Aangroei van het aantal internationaal erkende onderzoekers.
- Betere carrièreperspectieven voor onderzoekers.
- Grotere massa kennis, wetenschappelijke publicaties met grote impact, en dus een betere voedingsbodem voor verdere stappen in de innovatieketen.

Te bereiken doel:

Een loopbaan voor onderzoekers via een wetenschappelijk selectief systeem om de hoogste internationale kwaliteit na te streven, maar toch met een aanvaardbare slaagkans en toekomstperspectieven om deze carrière aantrekkelijk te houden.

Benodigde middelen (budgetten, personeel, wetgeving, ITC):

Een predoctorale post kost in 2009 ca. 33.000 euro, een postdoc. ca. 77.000 euro. Ingezette inspanningen moeten worden volgehouden om geen periodieke pieken te scheppen, dus de instroom moet definitief worden verhoogd. Dit kan bereikt worden met een blijvende en meegroeïende ondersteuning van bestaande kanalen.

Ideeënfiiche nummer 7

Naam van de actie: Valorisatie van onderzoekspotentieel in het hoger onderwijs: versterken onderzoeksmiddelen.

Beschrijving van de actie:

Om een vooraanstaande rol te spelen in de Europese Onderzoekruimte en het potentieel van een kwalitatief hoogstaande wetenschappelijke gemeenschap te valoriseren, moet de onderzoeksteams kunnen beschikken over voldoende kritische massa aan onderzoeksmiddelen, noodzakelijk voor onderzoeksperformantie op excellentieniveau. De beleidsplanning moet samenhangend, gericht en efficiënt worden opgesteld om dit doel te bereiken:

- Daarvoor bestaan er specifieke kanalen en actiemiddelen die moeten evolueren tot een gedifferentieerd maar coherent en evenwichtig geheel. (FWO/BOF, IWT/IOF, Hercules ...) waarbij de eindverantwoordelijkheid voor (de kwaliteit van) het onderzoek en de dienstverlening bij de universiteiten dient te blijven liggen.
- Er moet een betere verhouding komen tussen basisfinanciering van de universiteiten en projectmatige financiering. Om kwaliteitsvol onderzoek te kunnen blijven garanderen, moet de draagkracht van de universiteiten dringend worden versterkt. Enerzijds moet de basisfinanciering worden verhoogd voor een uitbreiding van het ZAP-korps, wat ten goede komt van een kwaliteitsvolle begeleiding voor het groeiend aantal doctorandi en tijdelijke onderzoekers. Anderzijds moet voor de steeds hogere kosten voor de onderzoekers *full cost overhead* te worden nagestreefd zonder dat dit ten koste mag zijn van de netto onderzoeksmiddelen van FWO, BOF, Hercules enz.
- Voor het groeiend onderzoekskorps zijn meer middelen nodig om zo optimaal mogelijk aan onderzoek te doen. Zonder opstartende onderzoekslijnen uit het oog te verliezen, verdient het aanbeveling om uit te breiden in de zin van een diversificatie met o.a. langere en grotere projecten.
- De Vlaamse overheid beschikt over een uitgebreid innovatie-instrumentarium dat op alle schakels van de innovatieketen inwerkt, gaande van onderzoek, over ontwikkeling tot ondernemen: O&O&O. Elke schakel in de innovatieketen is belangrijk en moet in evenwicht met alle andere adequaat uitgebouwd en ondersteund worden.
- Als eerste schakel is het fundamenteel kennisgrensverleggend onderzoek cruciaal en verdient het bijzondere aandacht, vermits het fundamenteel onderzoek slechts kan rekenen op overheidsinbreng.
- Voor toegepast onderzoek zal veel aandacht gaan naar mechanismen die de privésector aanzetten tot een verhoogde bijdrage aan het onderzoek, met prioritaire aandacht voor de versterking van die instrumenten die 'zinvolle samenwerking' bevorderen tussen kennisinstellingen en bedrijfsleven.

Voorstel waarbinnen deze actie kadert:

Valorisatie van het intellectueel potentieel van de onderzoeksgemeenschap doorheen de hele innovatieketen tot aan het vermarkten, en een sterkere internationalisering.

Beoogde output:

Meer kennis en publicaties door verhoogde investering. Deze kennis kan op langere termijn de grondslag vormen van economische verwezenlijkingen, van hoogstaande cultuur, gedegen onderwijs en maatschappelijke evolutie via input in strategisch en toegepast onderzoek. Aanwezigheid van gespecialiseerde mensen kan tevens leiden tot het aantrekken van investeringen. In de meer welvarende landen wordt immers meer in onderzoek geïnvesteerd en zijn de wetenschappelijke publicaties *per capita* hoger. Vlaanderen heeft als doel om tot de besten te behoren.

Te bereiken doel:

Uitbreiding ZAP-corps

Elkaar versterkende financieringskanalen (basisfinanciering, BOF, FWO, IOF, IWT, Hercules, ...) over het geheel van de innovatieketen

Een redelijke slaagkans voor een grotere diversiteit aan projecten.

Een sterkere ondersteuning per project en een diversificatie van projecten (middelen, duur en flexibiliteit).

Hogere overhead

Benodigde middelen (budgetten, personeel, wetgeving, ITC):

Overhead: voor FWO ca. 1 miljoen euro per % (nu 6%).

Projecten FWO en diversificatie: 34 miljoen via 4 jaar ingroei-schema.

Ideeënfiiche nummer 8
Naam van de actie: Verdere internationalisering van het wetenschappelijk onderzoek in Vlaanderen.
Beschrijving van de actie: Om een vooraanstaande rol te spelen in de Europese Onderzoekruimte is een sterkere internationalisering van het Vlaamse onderzoek een noodzaak. • Inspelen op initiatieven van <i>joint programming</i> (ESF-EUROCORES, ERA-Net, ERC-opvangprojecten, KIC's van EIT, JTI's, art 169, art 171 van de EU) om Vlaamse onderzoekers, kennisinstellingen en bedrijven selectief en flexibel te laten gebruik maken van de mogelijkheden, die worden geboden door de meest geëigende steunkanalen. • Vlaamse onderzoekers moeten kunnen gebruik maken van grote internationale onderzoeksfaciliteiten via inbreng in geselecteerde ESFRI-initiatieven en via een verhoogde <i>big science</i>-ondersteuning door het FWO. • Naast de specifieke toelagen voor de coördinatie van internationale netwerken en bilaterale onderzoekssamenwerking die recent werden ingesteld is een verdere uitbreiding van de mobiliteitsmiddelen aangewezen, zoals een betere ondersteuning van het bijwonen van congressen, uitbreiding van het systeem van de <i>visiting postdocs</i>, enz.
Voorstel waarbinnen deze actie kadert: Internationalisering door het scheppen van samenwerkingsverbanden en het opstarten van internationale projecten, wat leidt tot kwaliteitsverbetering, verhoogde zichtbaarheid en uitwisseling van expertise.
Beeoogde output: Een groot aantal nieuwe samenwerkingsverbanden, meer mobiliteit, verdere internationalisering en bevordering van excellentie en een groter aantal publicaties met co-auteurs uit partnerlanden.
Te bereiken doel: Vlaanderen moet een meer prominente plaats verwerven in de ERA door grotere en sterkere deelname aan Europese initiatieven.
Benodigde middelen (budgetten, personeel, wetgeving, ITC): FWO: 2 miljoen euro extra IWT 5 miljoen euro extra ESFRI 5 miljoen euro <i>Big Science</i> steun: een geleidelijke groei tot 5 miljoen euro (nu 2,3 miljoen)

Ideeënfiiche nummer 9
Naam van de actie: I2020: vervolg geven aan het digitaal actieplan Vlaanderen i2010
Beschrijving van de actie: Door het maximaal benutten van ICT kan een belangrijke efficiëntieverhoging worden gerealiseerd zowel op het vlak van het bereiken van onderzoeksresultaten als in de context van valorisatie en ondernemerschap en het versnellen van de innovatieketen in het algemeen. Het actieplan Vlaanderen i2010 wil hier werk van maken aan de hand van 5 krachtlijnen: Creëer grotere voorsprong in O&O, Kies resoluut voor e-Onderzoek, Stimuleer het e-Ondernemen bij KMO's, Zet maximaal in op e-Government en Bouw duurzame Bruggen over de Digitale Kloof. In de afgelopen regeerperiode werd werk gemaakt van het verhogen van de middelen voor ICT-onderzoek, de uitbouw van de elektronische netwerkinfrastructuur (in samenwerking met BELNET), de aanzet voor het Vlaams Supercomputer Centrum, digitaliseringsprogramma's voor audiovisueel materiaal (BOM-Vlaanderen), e-gov diensten voor het economisch ondersteuningsbeleid (BEA, KMO-portefeuille) en de voorbereiding van de ontwikkeling van een onderzoeksinformatieplatform (FRIS). Voor de komende regeerperiode zijn volgende initiatieven prioritair : - de verdere vermazing van het onderzoeksnetwerk zodat alle belangrijke vestigingen van hogescholen en de wetenschappelijke instellingen hoogwaardige netwerktoegang krijgen; - recurrente ondersteuning van de supercomputer infrastructuur die momenteel op projectbasis door het Herculesmechanisme en via FFEU-middelen wordt ondersteund; - masterplan digitalisering: opmaak van een globale strategie voor digitalisering, bewaring en ontsluiting van wetenschappelijk erfgoed (via horizontaal beleid ook voor andere beleidsdomeinen) - uitbouw van e-gov toepassing m.i.b. het onderzoeksinformatieplatform FRIS en e-economy initiatieven - verdere uitwerking van het luik e-Ondernemen bij KMO's - uitwerking van een programma voor digitale geletterdheid
Voorstel waarbinnen deze actie kadert: Het digitaal actieplan Vlaanderen i2010 zoals goedgekeurd door de Vlaamse Regering op 20 juli 2006
Beoogde output: Meer O&O in het domein ICT, een hoogwaardige digitale onderzoeksinfrastructuur, transparante toegang tot onderzoeksinformatie, gebruik van ICT door KMO's voor de ondersteuning van het ondernemingsmodel, eenvoudige elektronische administratieve processen (e-gov), wegwerken van de digitale kloof.
Te bereiken doel: Vlaanderen positioneren in de kenniseconomie door het aanbieden van een hoogwaardige digitale onderzoeksinfrastructuur die gebruikt wordt voor het oplossen van wetenschappelijke, industriële en maatschappelijke problemen. Door het strategisch inzetten van ICT in de verschillende fasen van de innovatieketen (onderzoek, onwtwikkeling, productie, exploitatie en bedrijfsprocessen) beogen we tevens het verhogen van de concurrentiekracht van de ondernemingen en i.h.b. deze van de KMO's.
Benodigde middelen (budgetten, personeel, wetgeving, ITC): - verdere vermazing onderzoeksnetwerk: 3 mio euro bijkomende investeringen + 0,5 mio euro per jaar

voor recurrente kosten

- supercomputer: 5 mio euro per jaar
- e-gov: realisatie programma FRIS: 6 mio euro
- masterplan digitalisering, programma voor digitale geletterdheid en verdere uitwerking van het luik e-Ondernemen bij KMO's: nog te ramen

Ideeënfiiche nummer 10

Naam van de actie: Innovatief investeringsbeleid

Beschrijving van de actie:

Een Innovatief Investeringsbeleid zou een nieuw onderdeel moeten uitmaken van het innovatiebeleid van de komende legislatuur. Het gaat hierover uitdagende investeringsprojecten naar het voorbeeld van o.m. de Nederlandse Deltaplannen of het Franse l'Hôpital 2012. De Smart Grids kunnen fungeren als Vlaams voorbeeld.

Een innovatief investeringsbeleid kan ons de nodige competenties en een uitstalraam op globale schaal bieden. Bovendien kan dit gericht worden op belangrijke maatschappelijke uitdagingen, met het nodige draagvlak tot gevolg.

Een dergelijk investeringsbeleid is ten gronde een optie voor de langere termijn, veeleer dan een korte termijn relancedoelstelling. Een ommekeer in de structurele onderinvesteringen van de overheden in ons land, maar dan wel gericht op investeringen met een groot innovatiepotentieel. De geschiedenis van innovatie wereldwijd, toont ruimschoots aan dat de "grands projects", met een actieve overheidsdeelname, essentieel zijn geweest.

De overheid beschikt ter zake niet alleen over de eigen budgettaire middelen, maar kan evenzeer via slimme regulering middelen uit de privésector mobiliseren, al dan niet via PPS-constructies. Zo heeft de overheidsregulator voor de ICT in Nederland de Telecombedrijven ertoe kunnen bewegen om een omvangrijk investeringsprogramma te ontplooiën van 7 mld euro voor glasvezelinfrastructuur naar gezinnen ("fibre to the home"). In het Vlaamse voorbeeld van de Smart Grid dienen de energiedistributeurs uiteraard ook bij te dragen.

Een innovatief investeringsbeleid zou in de orde van 0,2 à 0,3% van het BRP moeten bereiken om significant te zijn. Dit moet bijgevolg in een globalere budgettaire ambitie ingeschreven worden.

De belangrijkste criteria bij de keuzes in deze zijn:

- De maatschappelijke relevantie o.m. inzake leefmilieu, energiedoelmatigheid, vergrijzing, kwaliteit en betaalbaarheid van de gezondheid- en verzorgingszorg, kwaliteit van onderwijs, enz.
- Het absorptievermogen van het Vlaamse bedrijfsleven, rekening houdend met de Europese verplichtingen bij openbare aanbestedingen.
- Het economisch valorisatiepotentieel naar toekomstige binnenlandse- en buitenlandse markten.
- De innovatie-impuls die van dergelijke investeringen uitgaat (tegen een al te ruime interpretatie van wat onder innovatieve investeringen kan begrepen worden).

Beoogde output:

Een kader en voldoende budgettaire middelen waarmee innovatieve investeringsprojecten kunnen geïnitieerd worden.

Te bereiken doel: Het realiseren van enkele concrete innovatieve investeringsprojecten

Benodigde middelen (budgetten, personeel, wetgeving, ITC):

- Personeelondersteuning voor een afstemming van deze aanpak over alle beleidsdomeinen: 1 VTE bij het IWT.
- Inzet van middelen uit de verschillende beleidsdomeinen: te bepalen in functie van de resultaten van de voorgaande actie.

Ideeënfiiche nummer 11

Naam van de actie: Ondersteuning van Innovatie met een primair maatschappelijke finaliteit

Beschrijving van de actie:

De steunkanalen van het IWT richten zich vnl. op innovatie met een primair economische finaliteit en dit moet in de toekomst ook het geval blijven.

Innovatie met een primair maatschappelijke finaliteit is echter aan verruiming toe. Dit is van belang voor:

- het algemeen maatschappelijk (en dus ook budgettair) draagvlak van het innovatiebeleid,
- de leertrajecten van nieuwe actoren, inzonderheid vanuit de social profit als vanuit de overheidsinstanties.
- als aanloop naar innovatietrajecten met een eerder economische finaliteit.

Het SBO-programma (Strategisch Basisonderzoek) biedt al geruime tijd 1/3 ruimte voor projecten met een primair maatschappelijke finaliteit.

Het TBM-programma (Toegepast Biomedisch Onderzoek met een primair maatschappelijke finaliteit) was vanaf 2006 het eerste programma dat zich richt op eerder toegepast onderzoek voor innovatie met een primair maatschappelijke finaliteit. Het TBM-programma heeft echter bij de start een aantal beperkingen ingebouwd die aan verruiming toe zijn:

- Het innovatiedoel zou dienen verruimd te worden tot projecten die kunnen bijdragen tot de volksgezondheid (niet beperkt tot nieuwe therapieën en diagnosetechnieken).
- Er dient ruimte gemaakt te worden voor projecten die vnl. naar ontwikkelingssamenwerking zinvol zijn (bv. max. 20% van het beschikbare budget).
- De beperking tot max. 2 jaar is eveneens te verruimen.
- De vereiste dat in het projectconsortium minstens één Vlaams ziekenhuis of het ITG dient opgenomen te worden voor min. 10% van de totale begroting zou best versoepeld worden tot minstens één Vlaamse actor betrokken in zorgverstrekking (ziekenhuizen, rust- en verzorgingstehuizen, ITG, ambulante zorg, ...).

Een algemener programma voor Toegepast Onderzoek voor innovatie met een primair maatschappelijke finaliteit moet overwogen worden. Dit kan bijzonder dienstig zijn voor de doelstelling om meer en nieuwe actoren te betrekken in het innovatiegebeuren. Een dergelijk programma dient afgewogen te worden t.a.v. de bestaande departementale onderzoeksprogramma's en zou bij de start kunnen beperkt worden tot technologische innovatie.

Beoogde output: Een uitgewerkt kader voor ruime ondersteuning van innovatie met een primair maatschappelijk karakter.

Te bereiken doel: Gestructureerde ondersteuning van innovatie met een primair maatschappelijk karakter

Benodigde middelen (budgetten, personeel, wetgeving, ITC):

-Uitbreiding van het TBM-programma bij het IWT: 5 miljoen euro.

- Algemeen programma voor toegepast onderzoek voor innovatie met een primair maatschappelijke finaliteit: budget te bepalen na verdere uitwerking van het overleg met andere departementen. Voor een opstartprogramma beperkt tot technologische innovatie is ongeveer: 10 miljoen euro vereist voor

projectfinanciering door het IWT.

Ideeënfiiche nummer 12

Naam van de actie: Innovatief aanbesteden

Beschrijving van de actie:

Om haar concurrentiepositie internationaal te handhaven moet Vlaanderen blijvend inspanningen leveren om innovatie te stimuleren. Dat kan via de klassieke methodes van steunmaatregelen en subsidies, maar ook via het relatief nieuwe concept van 'innovatief aanbesteden'. Door haar enorme koopkracht kan de overheid een krachtige impuls geven en bedrijven aanmoedigen om innovatieve producten, processen en diensten te ontwikkelen. Het doel hiervan is de kwaliteit en productiviteit van de publieke dienstverlening te verbeteren of een oplossing te geven aan belangrijke socio-economische problemen waarvoor er op de markt nog geen oplossing bestaat of waarvoor de bestaande oplossingen tekortschieten.

Op 18 juli 2008 hechtte de Vlaamse Regering haar goedkeuring aan de modaliteiten voor de pilootfase van het actieplan Innovatief Aanbesteden (2008-2010) en aan de vastlegging van 435.000€ voor de oprichting van een "kenniscentrum Innovatief aanbesteden" in de schoot van het IWT. Het kenniscentrum moet een katalyserende en faciliterende werking vervullen onder de vorm van juridische ondersteuning en technologische assessment-capaciteit. Verder zal het overheidsopdrachten helpen detecteren die in aanmerking komen voor innovatief aanbesteden en dit via een netwerk van meldpunten in de verschillende beleidsdomeinen. De inspanningen om innovatief aanbesteden daadwerkelijk te ontplooien dienen in de komende legislatuur te worden verder gezet.

In een volgende fase worden de aanbestedende overheden in de verschillende beleidsdomeinen, onder aansturing van de Vlaamse Ministers, belast met het opstellen van masterplannen. Hierbij maken ze een grondige behoefteanalyse van hun publieke dienstverlening, interne werking en meer algemeen over belangrijke socio-economische problemen. Logischerwijze wordt bij het concept innovatief aanbesteden uitsluitend aandacht besteed aan de gedetecteerde noden waarvoor er geen of geen adequate oplossing voorhanden is en waar innoverende technologieën kunnen worden ingezet.

Vervolgens worden innovatieplatformen opgericht rond brede thema's geselecteerd uit de door de aanbestedende overheden uitgewerkte masterplannen. Zulk een innovatieplatform fungeert als een soort ontmoetingsplatform voor Overheid, Industrie en Kennisinstituten. Samen onderzoeken de verschillende stakeholders in welke mate de markt aan de vooropgestelde behoeften kan voldoen. De gesprekken in het kader van de innovatieplatformen leveren als output de stand van de techniek en geven de contouren aan waarbinnen een concreet aanbestedingsproject zal moeten plaatsvinden. De graad van innovatie samen met andere indicatoren bepalen of het project al dan niet commercieel of pre-commercieel zal worden aanbesteed. De uitwerking van de eerste concrete cases zullen is voorzien voor begin 2009.

Essentieel te realiseren hierbij is het verplichten van agentschappen en departementen van het ministerie van de Vlaamse overheid om bij een zeker percentage van hun bestedingen de principes van innovatief aanbesteden te volgen.

Beoogde output:

Continuïteit in de ontplooiing van Innovatief Aanbesteden.

Effectieve betrokkenheid van de departementen en agentschappen voor innovatief aanbesteden door het alloceren van voldoende omvangrijke budgetten hiervoor.

Te bereiken doel:

Een operationeel Innovatief Aanbestedingsbeleid met grote betrokkenheid van de departementen en

agentschappen van het ministerie van de Vlaamse overheid.

Benodigde middelen (budgetten, personeel, wetgeving, ITC):

- Verdere uitrol van het actieplan innovatief aanbesteden (VR 2008 18.07 DOC.0956) tot medio 2010.
- In functie van de resultaten: inzet van middelen te beslissen bij diverse departementen.

Ideeënfiiche nummer 13

Naam van de actie: Grote (maatschappelijke) innovatietrajecten

Beschrijving van de actie:

De denkpiste van grote (maatschappelijke) innovatietrajecten dient onderzocht te worden.

De nader te onderzoeken formule zou er als volgt uitzien:

- Een ambitieus innovatiedoel vertonen dat de samenwerking vereist van een groot aantal actoren, inzonderheid van grote ondernemingen met KMO's, maar desgevallend ook van social profit organisaties en van overheidsactoren.
- Een innovatiedoel met een duidelijke demonstratieve waarde met een maatschappelijk draagvlak.
- De aanwezigheid van een (orchestrerende) trekker, doorgaans een grotere onderneming. Ook nichespelers kunnen deze rol opnemen. Feit is wel dat Vlaanderen niet ruim bemeten is in potentiële trekkers van formaat.
- De optimale en snelle inzet van de reguliere steunkanalen van het IWT eens de deelprojecten concreter zijn uitgewerkt. Deze projecten kunnen dan een prioritair karakter krijgen en de steunmogelijkheden kunnen dan gemaximaliseerd worden, o.m. naar het steunbaar karakter van demonstratieprojecten.
- De actieve inzet van andere overheidsinstanties naar mogelijke regulerende aspecten, inzake de formule van Innovatief Aanbesteden of nog via eventuele PPS-constructies met PMV-middelen.

Deze formule zou potentieel toelaten om de beoogde ambitie van een grotere slagkracht te realiseren zonder een nieuw reglementair kader te vereisen en zonder te botsen met de Europese beperkingen bij steunvolumes die de 5 mln euro per project overstijgen en een afzonderlijk aanmeldingsprocedure vereisen. De formule geeft ook extra mogelijkheden aan het betrekken van KMO's in co-development met grote bedrijven.

Beoogde output:

Een grondig onderzoek naar de mogelijkheden en beperkingen voor het ondersteunen van grote (maatschappelijke) innovatietrajecten

Te bereiken doel:

Een evaluatierapport en desgevallend implementatiepistes voor het ondersteunen van grote (maatschappelijke) innovatietrajecten.

Benodigde middelen (budgetten, personeel, wetgeving, ITC):

-Uitwerking van de modaliteiten: 2VTE bij het IWT.

- Eventuele uitbreiding van de reguliere steunkanalen indien de omvang van de initiatieven dit nodig maakt.

BIJLAGE 1 : OVERZICHT VAN DE BELANGRIJKSTE STEUNMECHANISMEN

Financieringsmechanismen voor onderzoek, ontwikkeling en technologische innovatie	Middelen in miljoen euro indicatief (begroting 2009)	Beheer	Beschrijving van de ondersteunde activiteiten
<i>Beurzen en Mandaten</i>			
Mandaten	* 76,48	FWO	pre- (Aspiranten, Klinische doctoraatsbeurzen, Bijzondere doctoraatsbeurzen) en postdoctorale mandaten (Postdoctorale Onderzoekers en Fundamenteel Klinische Mandaten)
Specialisatiebeurzen	28,942	IWT	voorbereiding doctoraat, strategisch basis- en toegepast onderzoek, max. 4 jaar
Baekeland-programma	2,967	IWT	programma rond intersectorale mobiliteit tussen de academische wereld en het bedrijfsleven, waarbij het bedrijf het onderzoeksonderwerp van het doctoraat bepaalt en de onderzoeker een groot deel van de tijd in het bedrijf spendeert.
Onderzoeksmandaten	** 1,543	IWT	post-doc (min. 4 jaar onderzoekservaring), voor implementatie onderzoeksresultaten in industrie, mandaat 2 jaar; 1 keer verlengbaar met max. 1 jaar
<i>Onderzoeks- ontwikkelingsprojecten</i>			
Steunpunten Beleidsgericht Onderzoek	10,715	EWI	universitaire consortia voor beleidsgericht onderzoek (raamovereenkomsten voor 5 jaar)
Programma Taaltechnologie	0,760	EWI	onderzoeks- en ontwikkelingsprojecten voor taaltechnologie voor het Nederlands, in samenwerking met de Nederlandse taalunie
Onderzoeksprojecten	* 97,32	FWO	universitaire projecten voor fundamenteel onderzoek, 4 jaar, eventueel hernieuwbaar

Odysseus-programma	12,638	FWO	Het Odysseus-initiatief is bedoeld om een beperkt aantal uitstekende onderzoekers die buiten Vlaanderen een carrière hebben opgebouwd een startfinanciering te bieden om aan een Vlaamse universiteit een onderzoeksgroep uit te bouwen of om een onderzoekslijn op te zetten en zich progressief in het Vlaamse onderzoeksbestel in te schakelen.
Kredieten aan navorsers	* 2,22	FWO	kleine universitaire projecten voor fundamenteel onderzoek op initiatief van een vorser, min. € 2.500/max €40.000
O&O-bedrijfssteun	** 76,0	IWT	onderzoek- en ontwikkelingsprojecten in bedrijven; mogelijkheden voor algemene regeling voor de steun aan projecten op initiatief van bedrijven
KMO-programma	** 14,6	IWT	Innovatiesteun voor KMO's, met eenvoudiger procedure
O&O-haalbaarheidsstudies	** 3,5	IWT	relatief kleine projecten (max. 50.000 euro subsidie voor een studie) die bedrijven moeten toelaten de haalbaarheid van een O&O-traject te bestuderen of dit traject beter te definiëren
Strategisch basisonderzoek	38,604	IWT	onderzoeksprojecten van universiteiten en onderzoeksinstellingen (eventueel in samenwerking met bedrijven) met economische of maatschappelijke toepassingsmogelijkheden op de langere termijn
Vlaamse Innovatie Samenwerkingsverbanden	*12,165 (2004)	IWT	Collectief Onderzoek, regionale innovatiestimulering, thematische innovatiestimulering en technologische adviseerdiensten uitgevoerd door diverse samenwerkingsverbanden van bedrijven en overige organisaties
E-mediaprojecten	11,545	IWT	Innovatieve mediaprojecten
Vlaams Innovatie Netwerk (VIN)	0,863	IWT	studie- en expertiseopdrachten ten behoeve van het VIN, netwerk van intermediaire organisaties en kenniscentra actief op het vlak van innovatie-ondersteuning
Collectief landbouwkundig onderzoek	9,602	IWT	onderzoek- en ontwikkelingsprojecten ten behoeve van de landbouwsector aan de universiteiten, hogescholen, onderzoeksinstellingen of proefuinen
Tetra-fonds	8,899	IWT	onderzoek en kennisdiffusie projecten door hogescholen ; min. 1 jaar - max 2 jaar
Toegepast biomedisch onderzoek	6,000	IWT	
<i>Structurele financieringskanalen</i>			
Bijzondere onderzoeksfondsen (BOF)	107,138	Beleidsdomeinen OV en EWI	mandaten, projecten en dergelijke voor fundamenteel onderzoek in beheer universiteiten (kredietlijn OV en EWI opgeteld)

BOF – Methusalem-programma	20,532	EWI	het Methusalem-programma richt zich op het behouden van wetenschappelijk talent door het toekennen van langetermijnfinanciering aan excellente Vlaamse onderzoekers.
BOF – bijkomende ZAP-mandaten	4,587	EWI	creëren van bijkomende ZAP-mandaten
BOF – tenure track-stelsel	5,653	EWI	tenure track-stelsel biedt de universiteiten de mogelijkheid om op niveau van docent aanstellingen te doen die na een periode van vijf jaar en mits gunstige beoordeling leiden tot een vaste aanstelling.
Hercules	15,000	Hercules	financiering van (middel)zware onderzoeksapparatuur
IMEC	*** 43,976	EWI	werkingssubsidie
VITO	39,754	EWI	werkingssubsidie
VIB	38,771	EWI	werkingssubsidie
IBBT	23,476	EWI	werkingssubsidie
Flanders DC	2,469	EWI	
Universitaire interfacediensten	2,828	IWT	valorisatie van onderzoek
Projectmatig wetenschappelijk onderzoek	9,500	EWI	projecten voor toegepast onderzoek in het professioneel hoger onderwijs
Industrieel onderzoeksfonds	16,699	EWI	mandaten voor strategisch en toegepast onderzoek in beheer universiteiten
UNU-CRIS	1,039	EWI	werkingssubsidie
VLIZ	2,964	EWI	subsidies voor werking, IODE-project, ESF Marine Board en investeringsuitgaven
KMDA	0,848	EWI	werkingssubsidie
<i>Financiering op initiatief van de Vlaamse regering / minister</i>			
Innovatiesteun op beslissing van de Vlaamse Regering	57,898	IWT	ondersteuning van het Limburg-plan, deel innovatie; ondersteuning Competentiepelen en andere projecten (collectieve onderzoeks- en tetsinfrastructuur agro-food sector, ...)

<i>Overige</i>				
Internationale onderzoeksfaciliteiten		2,324	FWO	ondersteunen van gespecialiseerd personeel en specifieke kosten verbonden aan het door het FWO gesteund onderzoek (bv. CERN, ESRF-DUBBLE en de Mercatortelescoop)
Internationale wetenschappelijke samenwerking		2,233	FWO	- ondersteuning van internationale coördinatie-activiteiten in het kader van multilaterale samenwerkingsverbanden - bilaterale wetenschappelijke onderzoekssamenwerking
Vlaamse deelname Europese programma's (VCP-werking)		0,392	IWT	Vlaams Contactpuntfunctie

* bestedingen 2008

** bestedingen 2007

*** exclusief de eenmalige middelen 2009 voor IMEC: herinvestering participatie in Finindus ten bedrage van 35 miljoen euro.

Financieringsmechanismen voor het economische beleid	Middelen in miljoen euro indicatief (begroting 2009)	Beheer	Beschrijving van de ondersteunde activiteiten
<u>Economisch ondersteuningsbeleid</u>			
De competitiviteit van ondernemingen ondersteunen			
Ecologiesteen	119,000	Agentschap Ondernemen	financiële tegemoetkoming aan ondernemingen die ecologie-investeringen (milieu-investeringen en investeringen op energiegebied) realiseren in het Vlaamse Gewest. Met de ecologiepremie wil de Vlaamse overheid een gedeelte van de extra kost die een ecologie-investering met zich meebrengt, en die op korte termijn een concurrentieel nadeel kan betekenen, voor haar rekening nemen.
Investeringssteun aan grote ondernemingen	41,095	Agentschap Ondernemen	Het gaat zowel om investeringen in vaste activa als over grote strategische opleidingsdossiers
Rentetoeelagen als gevolg van hinder door openbare werken	5,000	Agentschap Ondernemen	Om een tijdelijk cash-flow probleem door minder inkomsten ten gevolge van openbare werken op te vangen, kan de onderneming een krediet afsluiten bij de bank, maar overbruggingskrediet is meestal duur. Met een tussenkomst in de rentelast maakt de Vlaamse overheid het afsluiten van een dergelijk krediet fors goedkoper.
Ecologiesteen voor roeffilters	1,000	Agentschap Ondernemen	ecologiepremies voor de installatie van roeffilters voor vrachtwagens en de aankoop van 'Euro V-vrachtwagens'.
Het bevorderen van ondernemerschap			
Ondernemerschapsportefeuille	42,400	Agentschap Ondernemen	De ondernemerschapsportefeuille is de opvolger van BEA, het Budget voor Economisch Advies. Via deze portefeuille kunnen KMO's, met steun van de Vlaamse overheid, diensten inkopen die bevorderlijk zijn voor het ondernemerschap.
Peterschapsprojecten	3,000	Agentschap Ondernemen	In de levensloop van een onderneming moeten vaak essentiële beslissingen genomen worden die bepalend zijn voor het resultaat en de groei van de onderneming. De ervaring van andere ondernemers kan daarbij helpen. Dit is bijvoorbeeld mogelijk via Peterschapsprojecten, die zijn gebaseerd op kennis- en ervaringsuitwisseling tussen ondernemingen en met als bedoeling om de bedrijfsvoering te professionaliseren.

Initiatieven ter bevordering van het ondernemerschap	7,547	Agentschap Ondernemen	In de loop van 2008 worden de maatregelen van de brugprojecten en het ondernemerschap geïntegreerd. Naast deze dossiers worden nog ad hoc subsidies toegekend zoals, Dag van de klant, Open Bedrijvendag, Vlaamse Startersdag.....
De omgevingsfactoren faciliteren			
Overheidsopdrachten in functie van continuering beleidsgericht onderzoek en het uitwerken van beleidsinitiatieven	0,500	Agentschap Ondernemen	Studieopdrachten ter ontwikkeling van gebiedsgerichte visies en inrichtingsconcepten voor zoekzones bedrijfsterreinen, alsook voor meer algemene ruimtelijk-economische studies
Project bedrijfsvriendelijke gemeente	0,800	Agentschap Ondernemen	Acties die tot doel hebben het ondernemingsvriendelijke lokale beleid te stimuleren
Projecten in het kader van gebiedsgerichte partnerschappen en/of het Vlaams ruimtelijk-economisch beleid	3,300	Agentschap Ondernemen	subsidies aan grijswaterleveranciers voor de uitbouw van grijswatercircuits ter bescherming van de kwetsbare watervoerende lagen. Dit maakt ook de top-down projectwerking in het kader van het ruimtelijk economisch beleid mogelijk.
Uitgaven voor de aanleg van bedrijventerreinen en voor de heringebruikname van industriële sites	41,387	Agentschap Ondernemen	bedoeld voor alle ontwikkelaars van bedrijfsterreinen, zowel openbare als private – en bovendien voor elke vorm van onderlinge samenwerking. Het gaat daarbij om investeringen die nodig zijn voor het bouwrijp maken van de individuele kavels op bedrijfsterreinen.
Een efficiënt beheer van het EFRO-fonds	25,418	Agentschap Ondernemen	De totale vereiste cofinanciering doelstelling 2 (regionaal concurrentievermogen en werkgelegenheid) en doelstelling 3 (territoriale samenwerking) voor de volgende programmaperiode 2007-2013 binnen de EWI-begroting kan worden geraamd op een bedrag van 120 mln. EUR.
<u>PROG Algemeen beleid</u>			
Subsidie aan vzw Vlaamse Jonge ondernemingen	1,100	Agentschap Ondernemen	De VZW Vlaamse Jonge Ondernemingen wil studerende jongeren vroegtijdig vertrouwd te maken met ondernemerschap en hiertoe bedrijven en scholen mobiliseren in een win-win relatie.
Subsidie van de erkende regionale samenwerkingsverbanden	0,973	Agentschap Ondernemen	werkingssubsidie voor de decretaal vastgelegde taakstellingen van de erkende regionale samenwerkingsverbanden
Subsidies aan de vzw Vlaams Centrum voor Kwaliteitszorg	0,372	Agentschap Ondernemen	Subsidie is een financiële ondersteuning van de kwaliteitszorg in Vlaanderen met de bedoeling het bedrijfsleven en de consumenten bewust te maken van de noodzaak om te streven naar kwaliteit

Uitgaven voor allerlei interregionale economische samenwerkingsverbanden	0,099	Agentschap Ondernemen	omvat enerzijds opdrachten in het kader van de Doelstelling 3 of Interreg IV programma's alsook de samenwerkingsakkoorden tussen Vlaanderen en derde landen en/of regio's binnen de EU en daarbuiten
Uitgaven voor communicatie-initiatieven	0,831	Agentschap Ondernemen	o.a. oproepen in het kader van het ondernemerschap, VON werking, herhalingscampagne ecologiepremie en BEA, ERE-integreren ruimtelijk-economische kaart in de ondernemingssite

BIJLAGE 2: MANAGEMENTSAMENVATTING

In de omgevingsanalyse voor het beleidsdomein EWI wordt de huidige situatie vanuit verschillende invalshoeken belicht. Eerst en vooral worden de verschillende input-gerichte factoren benaderd zoals het menselijke potentieel, de financiële middelen en de beschikbare infrastructuur. Vervolgens komen de positionering en de onderlinge interacties en netwerking van de verschillende actoren aan bod: de kennisinstellingen, de bedrijven en de overheid. Als laatste worden de evoluties in de federale, internationale en maatschappelijke omgeving beschreven. De financiële en economische crisis die in de eerste helft van 2009 in volle hevigheid woedde en waarvan de kentering en de impact moeilijk te voorspellen is, raken echter de fundamenteën van het systeem.

De huidige crisis vereist dan ook een krachtige reactie van de overheid gericht op het herstel van het vertrouwen in de economie en het beperken van de dreigende werkloosheid. Dit heeft zich in de recente herstelplannen vertaald. Deze op de korte termijn gerichte initiatieven mogen de overheid echter niet doen vergeten dat het nu, meer dan ooit noodzakelijk is om ook de fundamenteën van onze kenniseconomie te versterken en een langetermijnstrategie voor Vlaanderen uit te bouwen. De beleidskeuzes die nu worden gemaakt, zullen mee bepalen hoe krachtig de economie in Vlaanderen zal opleven. Met Vlaanderen in Actie (ViA) en met het Pact 2020 heeft de Vlaamse Regering samen met de sociale partners al een belangrijke aanzet gegeven. Een aantal van de twintig doelstellingen van het Pact 2020 betreffen rechtstreeks het beleidsdomein EWI, in het bijzonder de doelstellingen gerelateerd aan het bevorderen van innovatie en ondernemerschap.

Het beleidsdomein EWI formuleert voorstellen voor horizontale krachtlijnen en uitdagingen voor de komende regeerperiode, gericht op de versterking van de competitiviteit van Vlaanderen, zowel wat economie, wetenschap als innovatie betreft. Deze krachtlijnen en uitdagingen sluiten nauw aan bij het Pact 2020.

De horizontale of generieke krachtlijnen tot optimalisering van het EWI-beleid zijn : **vereenvoudigen, vergroenen, vermarkten/valoriseren, internationaliseren, integreren en investeren**. Door meer en beter te Onderzoeken, Ontwikkelen en Ondernemen wil het beleidsdomein een bijdrage leveren om de levenskwaliteit en de competitiviteit van Vlaanderen te bestendigen.

De belangrijkste specifieke beleidsuitdagingen voor het beleidsdomein EWI voor de komende vijf jaar worden hierna opgesomd. Om aan deze uitdagingen tegemoet te komen zullen zowel bestaande initiatieven moeten worden verder gezet, al dan niet in een aangepaste, versterkte vorm, als nieuwe initiatieven worden genomen. Steeds zullen de hierboven vermelde krachtlijnen als leidraad worden gehanteerd.

De belangrijkste uitdagingen voor het beleidsdomein EWI zijn :

1. Meer instroom, een betere opleiding en een aantrekkelijkere en mobielere loopbaan voor onderzoekers

Met zijn beleid ten aanzien van onderzoekers schakelt de Vlaamse regio zich in de internationale beleidscontext in. Vlaanderen zal op aangeven van de Europese Unie een partnerschap aangaan met zijn Belgische en Europese partners voor de voorbereiding van gecoördineerde acties en uitwisseling van best practices in prioritaire thema's.

Tegen eind 2009 wordt een actieplan opgesteld met medewerking van de betrokken spelers in het veld. Op basis hiervan zal er de komende jaren snelle en meetbare vooruitgang geboekt worden, in het beleid ter ondersteuning van het O&O-talent dat Vlaanderen nodig heeft om een performante kenniseconomie te blijven.

Er wordt een concreet voorstel geformuleerd voor de versterking van de onderzoeksloopbanen van onderzoekers in Vlaanderen.

2. Meer en beter ondernemerschap

De Vlaamse overheid heeft al enkele hefboomen om meer en beter ondernemerschap te stimuleren zoals de projectoproepen ondernemerschap en brugprojecten Economie-onderwijs. Om een nog krachtiger beleid rond de stimulering van ondernemerschap te voeren, zouden initiatieven die tot op heden ad-hoc op semi-structurele basis ondersteund worden, mits positieve evaluatie, een meer structureel karakter dienen te krijgen.

Om deze uitdaging het hoofd te bieden wordt voorgesteld om financiële ondersteuning en begeleiding van startende ondernemingen te voorzien en om bedrijfscontinuïteit te verbeteren door ondernemers te begeleiden bij overnames en zo stopzetting of verlies aan bedrijvigheid te voorkomen.

3. Dynamiek en excellentie van het fundamenteel onderzoek vrijwaren

Het geheel van de structurele mechanismen voor financiering van het onderzoek bij het hoger onderwijs dient verder gestroomlijnd en versterkt. Deze actie impliceert onder meer het BOF. Er wordt o.a. voorgesteld om met een ‘open enveloppe systeem’ te werken in plaats van met een gesloten enveloppe zoals momenteel het geval is. Belangrijkste doel hiervan is de prestatie (excellentie) gerichte incentives maximaal te laten werken.

Belangrijk aandachtspunt is het nastreven van een betere verhouding tussen de structurele en de projectmatige (in externe competitie te verwerven) middelen voor het wetenschappelijk onderzoek. Om kwaliteitsvol onderzoek te kunnen blijven garanderen, moet de draagkracht van de universiteiten worden versterkt.

4. Zwaartepuntvorming

De komende jaren zal zwaartepuntvorming nog meer dan in het verleden nodig zijn. Wat de thematische keuzes betreft spelen de clusters of speerpuntinitiatieven van de VRWB een centrale rol.

Het geschetste kader biedt een solide uitgangspunt voor de versterking van de huidige en de voorbereiding van nieuwe grootschalige samenwerkingsverbanden en (virtuele) onderzoekscentra. Maar het hoeft geen uniek of exclusief kader te zijn. Een permanente evaluatie en verfijning van de prioriteiten is noodzakelijk.

Twee actievoorstellen beschrijven een invulling van de uitdaging ‘speerpuntclusters van wereldklasse’.

5. Transitie naar een duurzame economie en maatschappij door kennis en innovatie

De Vlaamse overheid moet niet alleen investeren in de verdere vergroening en de vermarkting van de op kennis en innovatie gebaseerde economische structuur, maar ook in de noodzakelijke uitbouw van het nodige maatschappelijk draagvlak. Dit moet de garantie geven dat onze gunstige uitgangspositie ook op de lange termijn houdbaar blijft en waar mogelijk zelfs kan worden versterkt.

De ontplooiing en het succes van deze duurzame kennisgedreven economie is onlosmakelijk verbonden met de ontwikkeling van een duurzame langetermijnstrategie (naar het voorbeeld van het plan Vlaanderen in Actie en het Pact 2020) die de leefbaarheid van onze hele samenleving onderbouwt.

Een concreet voorstel voor een programma voor kennisdiffusie op het gebied van hernieuwbare energietechnologie wordt beschreven.

6. Een optimale en aantrekkelijke innovatie- en ondernemingsomgeving

Een aantrekkelijk omgevingsklimaat voor innovatie en ondernemen moet er toe bijdragen dat Vlaanderen als kleine regio voldoende investeringen uit het buitenland aantrekt en dat de Vlaamse ondernemingen voldoende internationaal actief zijn.

De uitbouw van een fijnmazig netwerk van (unieke) contactpunten waar ondernemers terecht kunnen met al hun vragen gericht aan de overheid en de ontwikkeling van een duurzaam bedrijfshuisvestingsbeleid met als belangrijkste doel op termijn over voldoende geschikte ruimte voor economische bedrijvigheid te kunnen beschikken, worden als voorstellen gelanceerd.

7. Een verhoogde internationale competitiviteit van het Vlaamse onderzoek

Het Europees beleid doet steeds meer een beroep op directe inbreng van financiële middelen van de lidstaten zelf. Een voorstel wordt geformuleerd om op een proactieve wijze in te spelen op de belangrijke Europese opportuniteiten. Er zal tevens een kader worden ontwikkeld om keuzes voor de Vlaamse deelnames te maken en de onderbouwing van de standpunten zal worden verbeterd door structureel overleg te organiseren met de betrokken stakeholders.

8. Een sterker maatschappelijk draagvlak voor wetenschap, innovatie en ondernemerschap

Het sinds 2001 gevoerde beleid op het gebied van wetenschapspopularisering wordt grondig doorgelicht. Op basis van de resultaten hiervan zal een nieuwe aanpak worden voorbereid voor wetenschapscommunicatie.

De samenwerking op dit gebied tussen de Vlaamse minister van Onderwijs en Vorming en de Vlaamse minister van Economie dienen verder gezet en waar mogelijk nog geïntensifieerd te worden. Er wordt gepleit om ondernemerscompetenties op te nemen in de vakoverschrijdende eindtermen in alle studierichtingen van het (hoger) secundair onderwijs (ook in de niet-economische studierichtingen).

9. Verhoogde effectiviteit van het EWI beleidsinstrumentarium

Momenteel is er voor het beleidsdomein een uitgebreid instrumentarium voorhanden. Streefdoel moet zijn om het huidige instrumentarium bij te sturen met aandacht voor de generieke krachtlijnen: zoals hierboven vermeld. Deze stroomlijning en versterking moeten gebeuren in overleg met de betrokken actoren en moet leiden tot een efficiënt en effectief instrumentarium dat ook, vooral naar de bedrijfswereld toe, de nodige stabiliteit en continuïteit vertoont. De effectiviteit van het instrumentarium zal regelmatig worden geëvalueerd.

Een actievoorstel wordt geformuleerd voor de stroomlijning van de diverse financieringsmechanismen van het wetenschappelijk onderzoek in het hoger onderwijs.

Realisatie van een horizontaal geïntegreerd innovatiebeleid in samenwerking met alle beleidsdomeinen

Wellicht de belangrijkste uitdaging en wijziging ten aanzien van het huidige beleid is om tijdens de volgende legislatuur werkelijk werk te maken van een horizontaal geïntegreerd innovatiebeleid op het niveau van de Vlaamse Regering innovatiemogelijkheden onbenut. Er wordt voorgesteld om het in 2005 door de Vlaamse Regering voorgesteld horizontaal geïntegreerd beleidsplan te actualiseren, rekening houdend met ViA en met het Pact 2020 die beiden een aantal beleidsdomeinoverschrijdende innovatieve acties beogen. Om het plan daadwerkelijk als hefboom tot innovatie te kunnen gebruiken dienen we er ook bijkomende middelen aan te verbinden. Voor de aanwending van deze bijkomende middelen dient het initiatief bij de betrokken beleidsdomeinen te liggen terwijl het ‘vertikale’ innovatiebeleid een ondersteunende rol speelt (cfr. innovatief aanbesteden, of programma beleidsgericht onderzoek). Een horizontaal innovatiebeleid boort niet alleen nieuwe mogelijkheden aan tot innovatie, maar zorgt er tevens voor dat het begrip innovatie in al zijn aspecten wordt gehanteerd, zodat innovatie niet alleen ten goede komt aan de economische doelstellingen maar ook belangrijke maatschappelijke noden invult en dat andere dan de gebruikelijke, technologische sectoren aan bod komen.

Tijdens de huidige legislatuur werd een systeem ontwikkeld om alle beleidsdomeinen aan te zetten tot ‘innovatief aanbesteden’. Er wordt een voorstel beschreven gericht op de verdere uitbouw van het recent opgestarte programma.

Zoals in het begin aangehaald zal de huidige economische crisis een zware impact hebben op de financiële ruimte van de Vlaamse overheid. Meer nog dan in het recente verleden moeten prioriteiten en moeilijke keuzes worden gemaakt. Meer en beter investeren in onderzoek, innovatie en ondernemerschap is zoals ook het Pact 2020 stelt, een absolute noodzaak om de welvaart en het welzijn in Vlaanderen voor de toekomst te verzekeren. Doelmatig investeren in onderzoek, innovatie en ondernemerschap resulteert in economische groei, vermindering van de werkloosheid, verbetering van onze positie op de wereldmarkt, enz.

Versterking van de budgettaire middelen is daarom noodzakelijk voor : onderzoek en ontwikkeling (in de strikte zin), de basisfinanciering van het hoger onderwijs (een betere omkadering van de onderzoeksactiviteiten in het hoger onderwijs en meer mogelijkheden voor academische onderzoeksloopbanen), ondernemerschap en beschikbaarheid van bedrijventerreinen, en tot slot een geïntegreerd innovatiebeleid.